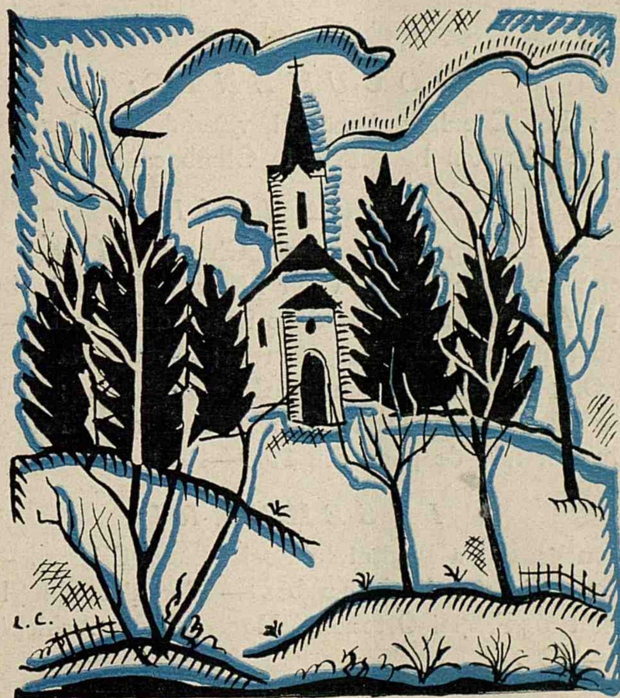
SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Director · D. GUSTI

An 1 · Nr. 11 · Noembrie

INSTITUTUL SOCIAL ROMÂN

SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român

Director: D. GUSTI

Anul I. Nr. 11. Noemvrie 1936.

CUPRINSUL:

Coperta și vignetele de LENA CONSTANTE

Apare lunar. Exemplarul: 15 lei. *Abonamentul* anual pentru școli și particulari 150 lei, 1000 lei pentru autorități și instituții.

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: Institutul Social Român, Piața Romană 6, etaj III. (Palatul Academiei de Inalte Studii Comerciale și Industriale), București.

D-nii autori și editori sunt rugați să trimită publicațiile despre care doresc să luăm notă, în două exemplare, pe adresa redacției.

SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ
Director: D. GUSTI
Anul I. No. 11 Noemvrie 1936

INVĂŢĂMINTE ŞI PERSPECTIVE DIN A TREIA CAMPANIE A ECHIPELOR STUDENŢEŞTI*)

Din pricină că, deşi Echipele Regale, au împlinit trei ani de activitate, munca şi rostul lor nu sunt îndeajuns cunoscute de către opinia publică dela noi, ba uneori sunt chiar denaturate, îmi voi permite — încă dela început — să accentuez gândul fundamental ce le prezidează.

Prin Echipele Regale Studenţeşti, pornite din directa şi Inalta iniţiativă a Maestăţii Sale Regelui — şi organizate de către Fundaţia Culturală Regală Principele Carol, noi nu urmărim numai o serie de rezultate materiale şi atâta tot, deşi acestea sunt desigur foarte apreciabile. Ci urmărim, în primul rând, în mod experimental, crearea unei doctrine şi a unei tehnice de muncă culturală la sate. După trei ani putem spune că am ajuns la stabilirea acestei doctrine şi acestui program de lucru, care ni s'au dovedit a fi deosebit de rodnice, orişiunde au fost aplicate cu tragere de inimă şi cu pricepere. Ne putem chiar mândri cu această doctrină a acţiunii culturale, căci ea are un caracter original românesc, care a reuşit să impresioneze— în chip cu totul deosebit—pe străinii cari au luat cunoştinţă de ea. Pentru a întemeia această afirmare, sunt obligat să fac o indiscreţie, alegând o dovadă din seria ce ne stă la dispoziţie: fostul Preşedinte al Consiliului de Miniştri din Franţa, dl. Sarraut, în timpul vizitei pe care Maestatea Sa Regele a făcut-o la Paris, aflând de felul în care lucrăm, a cerut să-i trimetem materialul întreg din care să poată extrage liniile mari teoretice, precum şi tehnica noastră de lucru, în dorinţa de a începe o acţiune similară şi în Franţa. Acum, de curând, tot în timpul vizitei Maestăţii Sale Regelui în Cehoslovacia, acelaş lucru ne-a fost cerut de către d-şoara Masaryk.

De aceea este explicabilă via dorinţă ce o am, ca şi opinia publică românească să fie informată, cât mai documentat, asupra rosturilor adânci ale acestei munci culturale, pornită de Maestatea Sa Regele Carol prin Echipele Studenţeşti. Mulţumesc, cu acest prilej, Societăţii de Radiodifuziune care, şi în acest an, ne dă în mod atât de binevoitor posibilitatea să informăm opinia publică dela noi şi să adresăm tuturor acelora cari ne ascultă la microfon, chemarea noastră la noua muncă culturală pe care astăzi împrejurările o cer dela toţi fiii ţării. Intr'adevăr, Societatea de Radiodifuziune a organizat o serie de 18 conferinţe săptămânale, în care se vor arăta principiile şi rosturile activităţii noastre.

---

*) Conferinţă la *Radio* — 14 Noemvrie 1936, cuvânt de deschidere la ciclul comunicărilor despre a treia campanie a echipelor.

Dacă ar fi ca, într'un cuvânt, să caracterizăm scopul superior care ne călăuzeşte şi ne îndeamnă la muncă, cred că cea mai scurtă şi mai nimerită caracterizare ar fi aceea că noi întreprindem o operă de pedagogie socială la sate, deci o muncă de educaţie şi de influenţare a mentalităţii şi a sufletului săteanului, astfel ca el să se poată ridica la bunăstarea şi la gradul de cultură pe care le merită, prin marile însuşiri pe care le arată. In viaţa de astăzi a satelor noastre, aceste calităţi sunt deseori înăbuşite şi lâncezesc din pricina greutăţilor pe care le întâmpină săteanul în adaptarea lui înceată la noile împrejurări, cu totul schimbate, de astăzi. Scopul nostru este să ajungem la o trezire a puterilor vii ale satului şi la o organizare a lor, pe care o vedem culminând în Căminul Cultural sătesc, „chezăşia solidă a desvoltării satelor", după însăş expresia Maestăţii Sale Regelui.

Am în faţa mea, din noianul corespondenţei ce o primim la Fundaţie dela sătenii, unde au lucrat echipele, două dintre cele mai edificatoare documente. Unul scris în proză, celalt în versuri.

Nu mă pot opri să nu vi le comunic, măcar în parte. Scrisoarea în proză este scrisă de ţăranul Silvestru Guşă din Şanţ-Năsăud. O redau întocmai cum a fost scrisă.

SCRISOARE
către
On. Fundaţia Culturală Regală Principele Carol

Mă iertaţi d-lor dacă vă scriu cîteva rînduri în forma aciasta find silit, şi nu de cineva fără de cunoştinţa sufletului meu şi nu pot să trec cu vederia peste lucrurile bune şi frumoasă, care se fac şi sau făcut de către aciastă Fundaţie Culturală Regală. De-a ceia sufletul meu îm spune să scriu şi eu cîteva cuvinte aşa după cum îm slujeşte mintia mia. Nus Om şcolat făr sunt din creri Munţilor deunde izvorăsce Apele şi de voi da greş unor-va-vorbe mă rog sămă iertaţi. Zic d-zeu să bine-cuvinteze mintia şi paşi M. S. Regelui pre cum şi-a tuturor onoraţilor D-omnii care au înfinţat aciasta Fundaţie pe cum şi Echipele Regale săle lumineze D-zău mintia şi pe mai departe pe cum ia luminato D-zău Impăratului, Solomon.

Foarte frumos au fost cînd niam văzut toţi la olaltă D-omnii şi cu Ţăranii lucrînd în-preună aşa să şi cade să fim şi la bune-şi la rele şi la bucurii şi la supărări pentru că numa aşa ne vom putia crede năcazurile unui altuia. D-voăstră ştiţ ce mai lipseşte de făcut şi ce-este-de-în lăturat. Iar noii să vă urmăm spre Cinstia noastră şi-a-Ţări. Aşa că D-zău ne vede căci suntem vrednici de ceia ce nia dat. D-voastră sunteţ Părinţii noştri şi sunteţ Oameni cei cuminţi depe Pămînt şi faceţ Legile şi deci în feliul acesta credem că nu să va pune în spate şi-ce-nu se poate suporta. Pentru că ştim cu toţii că D-zău niau făcut şi lăsat după chip şi asămănare şi din pămînt suntem şi acolo vom merge bine ii cît ne mai ţine D-zău să mergem cu toţi înpreună pe calia cea adevărată nu trei în zece laturi nici săne uităm cu dispreţ unul la celalalt.

Voi aminti puţin despre Echipa Regală din Comuna Şanţ care au lucrat cu toată dragostia şi sufletu pe toate cărările fie care după ştinţa sa. Tocma ca şi cum ar fi fost Satul d-lor de naştere ca şi cum liam fi fost fraţi adevăraţi de un Tată şi Mamă. Au luat parte la toate cîte să petrec în-ton-Sat la lucru de tot feliu au Cununat au Botezat însfîrşit.

Tot au făcut ce-a fost lipsa în Sat am avut cinstia că în anul acesta am avut-o d-şoară în gazdă din Echipa monografică. Aşa că am dori nu-nu-mai la anul săne întîlnim ci tot mereu pentru că Satul e văduv fără D-voastră să vă ţină d-zău săne întîlnim tot cu bine şi sănătoşi.

In chiu scrisoarea şi zic din tot sufletul (că acela îl am mai scump) săne ţie D-zău pe M. S. Regele Carol al II-lia care este Părintele tuturor Romînilor dinpreună cu D-nul director General Dimitrie Gusti pre cum şi pe toţi onoraţii domni

cari sprijinesc aciasta Fundaţie Culturală Regală care este cămara lui Iov bogatu de unde să hrăneşte Ţara întriagă fie numele D-voastră bine-cuvîntat în veci.

Iar pînă la răspuns rămîn cu Capul plecat.

Sănătate
Silvestru Guşă agricultor din Comuna Şanţ Judeţul Năsăud of. Rodna
25. X. 936

După această impresionantă mărturisire plină de înţelepciune, a ţăranului din Şanţ, iată acum cealaltă mărturie, în versuri, a unei fete de cl. 7 primară din satul Vârfuri.

SCRISOARE PENTRU ECHIPA VÂRFURILE

Stimată Echipă regală Nr. 26, Vârfurile

Echipa Regală 'n Vârfuri cât a stat,
Foarte multe ne-a'nvăţat.
Domnul profesor din carte
Ne spune şi ne învaţă
Pilde bune s'arătăm,
Sfaturi şi la alţii să dăm.
Să facem fapte frumoase
Şi altora spre foloase.
Dumnezeu să-l ţină'n viaţă,
Căci foarte multe ne'nvaţă.
Domnul Neacşu agronom,
Este chiar fiu de ţăran
Din familie ţărănească,
Chiar din ţara Românească,
Domnul Neacşu agronom
Ne'nvaţă cum să arăm,
Să săpăm, să secerăm.
Pe timpul de săcerat
Chiar şi el a mai lucrat
Pela oamenii din sat
Şi snopi de grâu a legat.
Mai pe urmă i-a'nvăţat
Pământul cum să-l lucreze
Să nu facă buruiene
Numai roade cât de'nvreme.
Iar acuma ca urare,
Să trăiască că-i om mare.
Apoi la veterinărie
Domnul Vlădu multe ştie,
Dac'ar fi soiuri o mie
La a noastră gospodărie,
Toate boalele din lume
Ni-le spune de minune.
Iar noi toate le'nsemnăm
Numai să nu le uităm,
Le cunoaşte de minune
Şi-l putem lăuda'n lume.
Domnul Blebea despre doctorii
Iţi spune cum ai să fii,
Şi cum să te îngrijeşti,
Dacă vreai să mai trăieşti.
Dumnealui cu râsuri multe
Ne şti spune foarte multe
El e doctorul oman
Dumnezeu să-l ţină'n ani.
Noi cu toţi de vom cânta,
Şi Regele s'ar mira
Cum cântăm noi Imnul lui
Şi cântecul steagului.
Ii mulţumim cu onoare
Domnului Stamatoi cântăreţ mare.
Echipa Regală la noi când a venit
Cu mult drag a fost primită,
Satu'ntreg s'a adunat
Şi cu drag va ascultat
Vorbele ce-aţi cuvântat,
Tot poveţe bune-aţi dat
Sunt două luni şi mai mult,
Decând şcoală'n spital aţi făcut
Bărbaţi, femei aţi adunat
Chiar din fiecare sat,
Pe bolnavi îi vizitaţi
Care cum sunt de trataţi,
Dar ne'nvăţaţi şi pe noi,
Să ne ferim de nevoi
Şi ne daţi poveţe bune
Cum să ne'ngrijim în lume.
Iar acuma mai departe
Vă lăsăm cu sănătate
Să v' ajute Dumnezeu.
Pe mulţi aţi scăpat de rău.

Cu drag,
FLORICA IUGA
cl. VII prim. 1936, Vârfurile 22 August

In al doilea rând, scopul nostru este şi acela al educaţiei tineretului intelectual al acestei ţări, pe care-l chemăm la o înţelegere mai adâncă a misiunii lui

culturale. Dorim ca munca în Echipe să fie pentru tineretul nostru o şcoală de suflete închinate unei munci desinteresate obşteşti, de caractere tari, gata să primească chiar lupta cea mai grea şi, mai ales, un prilej de a stabili legături care să nu se mai poată rupe între ei şi sate. Suntem siguri că sutele de tineri cari, în epoca formării lor, cresc la o asemenea şcoală, a muncii jertfite pe ogoarele satelor pentru un ideal de supremă valoare naţională, rămân adânc şi pentru totdeauna schimbaţi sufleteşte, atât ca oameni cât şi ca profesionişti, legaţi de-aci înainte prin meseriile lor diverse de munca la sate.

In al treilea rând, ne permitem să spunem că întreprindem încă o operă educativă şi pentru autorităţile care trebue să aibe grija şi poartă răspunderea culturii săteşti. O operă educativă, prin faptul că prezenţa unei Echipe Studenţeşti într'un sat este un mijloc de a atrage, în mod vizibil şi permanent, luarea aminte a autorităţilor asupra nevoilor vieţii săteşti şi a mijloacelor prin care ele se pot îndrepta. O asemenea Echipă Studenţească poate să fie de un nepreţuit ajutor acelor autorităţi care înţeleg să-şi facă întreaga lor datorie. De aceea, nu este de mirare faptul că unii domni Prefecţi de pildă, ne-au cerut stăruitor Echipe Studenţeşti, cu rugămintea ca ele să privegheze la aplicarea, în mod practic şi rodnic, a bunelor intenţii pornite dela centru — şi care prea adeseori rămân zadarnice, din pricina lipsei de educaţie specială a organelor în subordine. Echipa este, câteodată, un memento pentru îndeplinirea datoriilor administrative pentru acei cari nu şi le îndeplinesc şi întotdeauna este un exemplu de ceeace poate să dea colaborarea tuturor factorilor administrativi laolaltă, pe care Echipa se căzneşte să-i adune într'un plan de lucru comun şi mai ales, colaborarea tuturor acestor autorităţi cu nesfârşita putere a iniţiativelor particulare pe care Echipa caută să le stârnească.

Am putea spune chiar, cu îndrăsneală, că Echipele Studenţeşti pot servi drept model şi, deci, de influenţă pedagogică chiar şi asupra acelor oameni politici, cu mari răspunderi şi organizatori ai administraţiei noastre, cari caută cu bunăcredinţă o cale nouă şi mai rodnică, de întrebuinţare a puterilor lor. Astfel, în mai multe judeţe Prefecturile au organizat, cu mijloacele lor, Echipe de muncă culturală la sate, după programul Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol, cum de pildă este Echipa din Tecucel, alcătuită după modelul Echipei noastre din Buciumeni (jud. Tecuci).

Această multiplă operă de pedagogie socială este deci aceea care ne dă cea mai mare satisfacţie şi ne face să credem într'un viitor mai bun. Căci nu ne închipuim că am isprăvit cine ştie ce lucru numai prin punerea la punct a unui program teoretic, după care urmează să luăm cunoştinţă ştiinţifică de nevoile satului, pentruca apoi să le rezolvăm prin alcătuirea unui program de muncă, cuprinzând soluţii pentru toate aspectele culturii săteşti, fie ea cultura sănătăţii, cultura muncii, a sufletului sau a minţii. Dacă nu am isbuti în opera aceasta de prefacere generală a mentalităţii dela noi, a sătenilor, a tineretului intelectual, a organelor administrative şi a conducătorilor, munca noastră ar da greş.

De aceea, gândurile noastre şi toată puterea noastră de muncă se îndreaptă, în primul rând, aşa după cum am spus, spre opera de pedagogie socială a trezirii interesului pentru cultura sătească, în sânul tuturor categoriilor sociale şi, apoi, spre a pune la îndemâna celor cari înţeleg să lucreze pentru binele satelor, a unui întreg program de muncă, îndelung experimentat.

Echipele Studenţeşti Regale, în munca lor de trei luni de zile pe an, au şi o activitate de fapte, care desigur nici ea nu este de nesocotit. Nu putem să negăm tocmai noi, valoarea binefacerilor practice pe care Echipele, fiecare în parte şi toate la un loc, le-au putut înfăptui în regiunile respective. Este oare un lucru lipsit de importanţă faptul că am avut 47 de Echipe trimise în ţară, dintre care în Banat 9, Crişana 4, Maramureş 2, Transilvania 3, Oltenia 2, Muntenia 7, Bucovina 1, Moldova 5, Basarabia 6, Dobrogea 3?

Sau este oare lipsit de importanţă faptul că aceste 47 de Echipe au dat 78.280 de consultaţii medicale, au făcut 28.570 de injecţii; 2.477 de şedinţe de educaţie fizică cu 20.869 de tineri; au dat 15.811 consultaţii veterinare cu 54.624 de injecţii veterinare; au organizat 45 de şcoli de agricultură cu 1.489 de elevi; au predat 1.531 lecţii practice de agricultură, dând şi 9.439 de consultaţii agricole; au ţinut 3.710 lecţii practice de menaj; sau au săpat şi curăţat 135.736 de metri de şanţ; au lucrat şi reparat 73 de kilometri de şosea, 178 de poduri; au organizat 380 de şedinţe de şcoală ţărănească cu 3.080 ascultători; 521 de predici religioase; 1.953 de conferinţe diverse ş. a. m. d.?

Desigur că toate aceste înfăptuiri sunt de o mare valoare. Ele au adus după sine alinarea atâtor suferinţi şi îmbunătăţirea atâtor stări de lucruri dăunătoare. Şi am expus aci doar o mică parte din aceste înfăptuiri! Ele, în realitate, sunt cu mult mai multe. Le vom înfăţişa, de aceea, într'o Expoziţie de lucrări a Echipelor Studenţeşti, pe care vom organiza-o curând, în sălile de expoziţie ale Muzeului Satului, care este şi el o creaţie a aceloraşi Echipe Studenţeşti. Invităm de pe acum pe toţi doritorii de a cunoaşte temeinic lucrările noastre, să vie să vadă Muzeul Satului şi Expoziţia Echipelor şi să urmărească dovezile pe cari le vom înfăţişa, astfel încât fiecare să poată controla seriozitatea lor.

Totuş, ceeace umple de mândrie Fundaţia Culturală Regală Principele Carol nu sunt aceste vaste realizări în toate domeniile culturii săteşti. Mândria cea mare a Echipelor Studenţeşti este aceea de a fi putut lăsa, în fiecare sat unde au lucrat o mână de oameni pregătiţi şi strânşi în Cămine Culturale, cari vor duce mai departe munca începută. Căminele Culturale alcătuite de Echipe au ajuns a fi adevărate Cămine-model, adică pilde de urmat pentru toată lumea şi centre de îndrumare pentru întreaga regiune, locuri de adunare în congrese a tuturor Căminelor din împrejurimi, centre de şcoli de conducători de Cămine şi de şcoli ţărăneşti. O întreagă viaţă nouă începe a se închega în jurul Căminelor. Iar armata noastră de harnici şi pricepuţi echipieri, cari anul acesta s'a ridicat la cifra de 477, continuă a lucra, a se pregăti pentru muncile viitoare, a crea Cămine noui, centre de cultură în toate părţile de ţară pe unde viaţa şi meseriile îi răsleţesc, ducând astfel mai departe munca de pedagogie socială naţională începută.

Epoca de experimentare a acestei metode de muncă culturală la sate a Echipelor Studenţeşti, este încheiată. A sosit acuma momentul când se impune necesitatea generalizării ei.

Incă din anul acesta ni s'au arătat semne bune, că o asemenea generalizare a programului nostru de muncă culturală la sate, începe a prinde fiinţă în ţară. Foarte multe Cămine Culturale şi-au organizat singure Echipe Voluntare. Deopotrivă foarte multe asociaţii tinereşti s'au simţit datoare să pornească şi ele în Echipe. Astfel în anul acesta am avut nu mai puţin de 11 Echipe Voluntare şi anume cele din Macedonia, Banloc, Lescoviţa, Borlova, Ardusat, Rebrişoara, Gurasada, Drăguş, Movila-Miresii, Cusuiul-din-Vale, Trăisteni, care s'au alcătuit din iniţiativa intelectualilor localnici şi a studenţilor din regiune, sau de către conducătorii Căminelor Culturale împreună cu specialiştii din judeţ.

Niciun an, din cei trei ai activităţii noastre, deşi drumul a fost acelaş, n'a semănat unul cu celălalt. Aşteptăm dela cel viitor, această revărsare peste marginile Fundaţiei, care să facă din munca cea nouă la sate un bun al tuturor. Alături de armamentul material am da ţării, atât de nedrept ameninţate din toate părţile, neînvinsul ei armament moral.

Este aci o dovadă că gândul muncii voluntare pentru sate a început să pătrundă şi să schimbe ceva în sufletul tineretului intelectual, lucru dealtfel semnificativ pentru momentul actual al vieţii noastre, când orişicare om ce urmăreşte mersul vremii, poate să-şi dea seama că suntem în preajma clipei când se va naşte, spre binele nostru, un nou ideal de muncă constructivă spre folos obştesc.

Adăogăm faptul că şi administraţiile oficiale se gândesc din ce în ce mai sistematic la campaniile culturale prin Echipe, precum şi faptul că numărul cererilor pentru formare de Echipe pe care le primim la Fundaţie, sporeşte şi el pe zi ce trece.

Iată, de pildă, una din ultimele cereri de acest fel, primită la Fundaţia Principele Carol, din partea D-lui Inginer Eugen Ionuţ, din Braşov:

„Trecând, scrie D-sa, prin luna Octomvrie 1936 prin munţii Apuseni, regiunea Abrud şi împrejurimi, am rămas profund îndurerat de sărăcia în care se sbat aceşti eroi ai poporului român, al căror aport în luptele naţionale contra asupritorilor, este prea bine cunoscut.

Mizeria materială, continuă autorul scrisoarei, a produs şi o depresiune morală şi o indolenţă care periclitează însăşi sănătatea bravilor Moţi. Cu toate promisiunile solemne făcute de toţi conducătorii politici ai Ţării noastre, mai ales în opoziţie, ajunşi la guvern au realizat prea puţin, sau aproape nimic.

Admirând şi apreciind munca şi opera reală înfăptuită de Echipele Fundaţiilor Regale, pentru însănătoşirea şi renaşterea naţională a poporului român, apelăm la instituţia ce cu onoare conduceţi, de a veni în ajutorul acestei populaţiuni, prin trimiterea unor echipe studenţeşti, în comuna Bucium-Şeasa, sub poalele Detunatei".

Avem deci toată nădejdea că în anul acesta mişcarea Echipelor culturale va lua un avânt deosebit de mare. Fundaţia Culturală Regală Principele Carol îşi va face o datorie din pregătirea ei din vreme. Lucrăm, de aceea, la publicarea unui Indrumător al Muncii culturale la Sate, ediţie mult îmbunătăţită şi desăvârşit pusă la punct a Indrumătorului actual, pe care îl vom însoţi de o serie de manuale tehnice pentru fiecare din activităţile culturale la sate. De asemeni, Fundaţia va face tot ce-i va sta în putinţă pentru crearea cadrelor conducătoare ale Echipelor, organizându-şi echipierii într'un fel de Asociaţie profesională, care să ne permită o mai bună pregătire tehnică şi educare sufletească a lor, atât prin publicaţii cât, mai ales, prin şcoala de şefi de echipe pe care o vom deschide în localul Şcolii ţărăneşti din Poiana-Câmpina. Vom fi astfel în măsură, nădăjduim, să punem la îndemâna tuturor celora cari vor lucra la anul în Echipe, uneltele de care au nevoe: o doctrină, un program de lucru şi conducători pregătiţi.

Ne îngăduim, de aceea, să cerem tuturor acelora cari se interesează de aceste probleme, să binevoiască a asculta cu luarea aminte cele 17 conferinţe care vor urma, despre munca în Echipe culturale şi, mai ales, a le asculta cu sufletul larg deschis ca să vadă dacă nu cumva chemarea Maestăţii Sale Regelui în această operă în care nicio bunăvoinţă şi nicio bunăcredinţă nu sunt de prisos, n'ar putea găsi şi în sufletul lor un ecou, care să-i hotărască să vie alături de noi.

D. GUSTI

GOSPODĂRII ȚĂRĂNEȘTI DIN NEREJU

Puține probleme s'au bucurat de o atenție atât de stăruitoare în cercetările monografice ca cea a gospodăriilor țărănești. Aproape fiecare dintre cei care au participat la aceste lucrări, a întreprins și cercetarea câtorva gospodării. Materialul acesta foarte bogat stă închis în dosarele „Arhivei Monografice" a Institutului Social Român fără să fie pus în starea de a folosi în vreun fel sau altul științei sau acțiunii. El nici n'a fost întotdeauna redactat sub o formă definitivă ca să poată fi publicat cu ușurință, încât suntem nevoiți adeseori să prelucrăm unul singur, cel rămas în cadrele monografice, un material pe care l-am strâns în echipă, cu alții. Astfel am cercetat în 1927 câteva gospodării din Nereju (Jud. Putna), împreună cu colegul D. Mustachide, mort în răstimp, pe care abia acum am izbutit să le redactăm și să le dăm la iveală. Campaniile monografice de început aveau un caracter mai mult experimental, de stabilire a metodelor și tehnicei de lucru, încât rezultatele lor sunt inferioare celor obținute mai târziu. Cu toate acestea în domeniul de observație directă a vieții sociale, în care s'a realizat până acum destul de puțin, pot folosi și date mai puțin complete, în măsura în care sunt prezentate ca atare și nu-și pierd din pricina aceasta exactitatea. Sociologia unui sat concret nu-și capătă pe deplin semnificația decât alături de alte studii asemănătoare, care să permită comparația și inducția, adică operațiile științifice mai înalte, din care pricină chiar cunoașterea fragmentară a unor fapte sociale poate fi de folos, lămurind alături de alte cercetări, o parte din aspectele realității sociale. Vom publica și material cules după planuri mai complete, așa cum le deținem astăzi, dar nu trebue să lăsăm să se piardă nici datele mai vechi. De aceea începem prin publicarea acestor însemnări despre câteva gospodării țărănești din Nereju, care deși mai puțin însemnate decât studiile recente, ne ajută totuși la înțelegerea satului românesc și la cunoașterea vieții lui economice.

I. Gospodăria lui Ion S. Berbece

Ion S. Berbece are 45 de ani, iar soția sa Ioana 40 de ani. S'au luat în 1907. N'au copii. Au înfiat fără forme legale un băiat în vârstă de 8 ani.

Așezarea. Gospodăria lui Ion Berbece (casa nr. 1) este așezată la capătul dinspre răsărit al Nerejului Mare (adică al grupului de case din stânga râului Zăbala) pe drumul mare („șușaua") și locul de hotar dintre Spulber și Nereju. O parte din averea părinților, care se întinde în imediată apropiere, este cumpărată dela un om din Spulber.

Dela gospodăria lui Berbece până la școală, primărie și postul de jandarmi, așezate chiar în mijlocul satului, sunt vreo 2 km., iar până la biserică, așezată ceva mai sus, vreo 2 ½ km.

In spatele gospodăriei se găsește o albie naturală de scurgere a apelor de ploaie (o „scochină") care dă în râul Zăbala și care tinde să se lărgească în fiecare primăvară prin roadere și surpare, mai ales în timpul desghețului, încât pune în primejdie și o parte din ograda și acareturile lui Berbece. Dându-și seama de acest lucru, Berbece a căutat, împreună cu tatăl și fratele său, să întâmpine răul și au plantat arbori, au așezat bârne și lespezi mari de piatră, ca să întărească malul și să-l ferească de stricăciunile apelor. Avea de gând chiar să abată apele în altă parte, ca să-și asigure pe deplin gospodăria.

Poarta, ograda, șopronul și grădina. Poarta este așezată la drumul mare. E construită, ca mai toate porțile din Nereju, din trei stâlpi groși și înalți, de care sunt prinse în balamale o poartă pentru vehicule și o portiță pentru oameni și vite slobode, toate sub un acoperiș lungueț de șindrilă.

Ograda, în fundul căreia e aşezată casa, este destul de încăpătoare pentru nevoile ţărăneşti, dar din lipsa unui teren mai potrivit, a trebuit făcută într'o formă alungită, în paguba lărgimei. In ogradă se găseşte un şopron sau grajd în care se păstrează uneltele de lucru. Se găsesc aici: un războiu de ţesut cu toate anexele lui: urzitoare, alergătoare, etc., apoi o „balercă" pentru rachiu, un „feredeu" pentru rufe, un sac de peşte, un hambar de porumb, o putină, o baniţă, o gratie de bătut păpuşoiul, diferite vase de lemn, (cofe de diferite mărimi) pentru perje, fasole etc.; o furcă, o teică de sare, două doniţe, un ferestrău, o secure, trei cofe, trei cofiţe, o seceră, două lăzi pentru cartofi. In partea deschisă a şopronului (subşopru) se adăpostesc oile, iar la capătul dinspre casă se găseşte o cameră întrebuinţată ca bucătărie.

In jurul ogrăzii, despărţite printr'un gard, se găsesc o grădină de păpuşoi şi o grădină cu pomi, flori şi legume: 8 pruni, 2 cireşi; pansele, ruje, ismă spirtoasă, crini, bujori, maci; mărar, hrean, 17 brazde de ceapă, dovleci, cimbru, alior, fasole etc. In spatele casei e coteţul de porci şi coteaţa pentru găini.

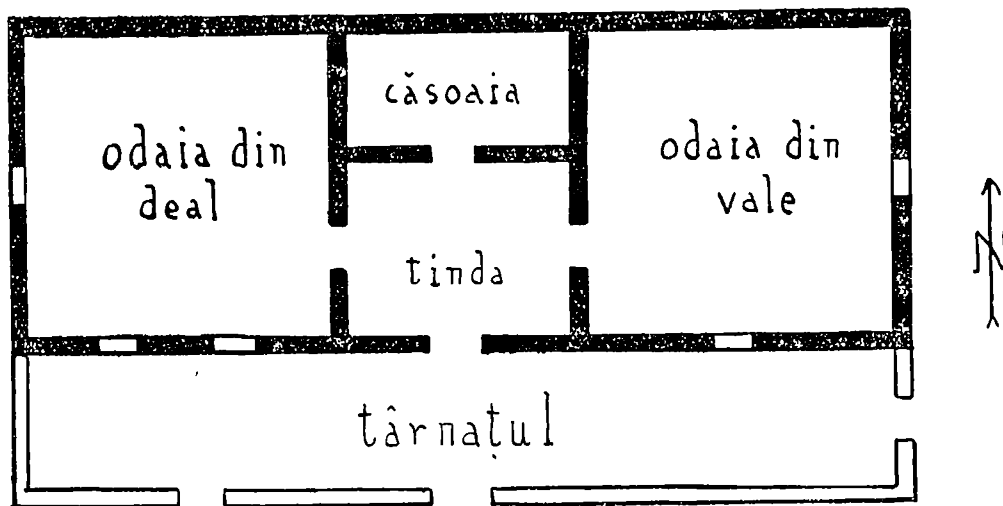
Casa (în genere). Casa e construită din lemn şi e acoperită cu şindrilă. Acoperişul are două fumare (în loc de hogege sau coşuri), deschizături prin care iese fumul după ce din sobe se răspândeşte direct în pod. Coama casei a fost întărită cu tablă sau tinichea, cu prilejul unei reparaţii, ca să se strângă mai tare şindrila şi să-i dea o trăinicie mai mare. Faţada casei cu trei ferestre, uşa de intrare şi un târnaţ încăpător, este aşezată spre miazăzi. Intrarea pe târnaţ, ridicat cu 70 cm. faţă de nivelul ogrăzii, este înlesnită de două lespezi mari de piatră, aşezate în formă de trepte numite „prispe". Construcţia casei este veche, de vreo 20 de ani, de când s'au luat stăpânii ei actuali: Ion Berbece şi Ioana n. N. Dudu. E zestrea lui Ion şi a fost încheiată de tatăl său, de Simion Berbece, mai înainte de a-şi fi însurat feciorul, dar au terminat-o abia cei tineri. Lemnele pentru construcţie au fost luate în parte dela o casă veche, „ca pentru o odaie", iar restul din pădurea obştească la care gospodarul are drept „din moşi şi strămoşi". S'a întâmplat ca nu toate bârnele să aibă lungimea necesară, de aceea multe au fost înădite, adică prelungite prin alte bârne, mai scurte, „îmbucate" printr'o tăetură specială una într'alta şi întărite cu cuie de fier. Şindrila e făcută de proprietar, de Ion, din material procurat din pădurea obştei, şi tot el a aşezat-o pe acoperiş şi face ori de câte ori e nevoe reparaţiile. Casa însă a fost făcută de un grup de meşteşugari, sub conducerea lui Mihu Sârbu.

Pereţii. Bârnele pereţilor sunt lipite cu un strat de lut amestecat cu paie de grâu tăiate scurt, întărit, ca să se ţină mai bine, cu câte un laţ de brad, bătut în perete. Peste stratul acesta s'a lipit un strat de lut amestecat cu bălegar. Peste acesta au dat cu var sau humă. Varul se ia în formă de piatră, dela târg. Dacă se „stinge" singur pe drum, adică se fărâmă în sac de sdruncinăturile carului, nu se mai stinge acasă, ci se toarnă peste el apă fierbinte, ca să-l facă bun de spoit. Dacă e piatră, se stinge întâi cu apă rece într'o groapă şi numai pe urmă se subţiază cu apă fierbinte. Huma, singura întrebuinţată „de bătrâni", o aduc dela Paltin, pentrucă în Nereju nu se găseşte Berbece n'are „humuită" decât camera dinspre răsărit. Huma se pisează şi se fierbe în clocote până se face potrivită pentru spoit; iar ca să se mai înălbească, se amestecă cu sâgă, o piatră albă, mai tare ca huma, care se arde în foc şi se pisează mai înainte de a se pune în humă. (Cu praf de sâgă se înălbesc şi cojoacele). Ioana Berbece găseşte că e mai uşor şi mai bine să se dea cu humă, pentrucă aceasta nu se înroşeşte de fum, ca varul, apoi e mult mai ieftină şi mai uşor de procurat, încât se poate spoi mai des. Spoitul cade în sarcina femeilor. Se întrebuinţează ca unealtă o bidinea („bridinea"), făcută în casă, din păr de porc prins cu răşină de brad, fiartă, şi cârpe întărite cu sfoară de cânepă, prinsă într'un băţ de 1.50 m. sau la nevoie mai lung. Spoiesc cam de trei ori pe an: la Paşti (întotdeauna, ori cât ar fi de scump varul), odată vara şi odată

când dă în iarnă. Camera spoită cu humă „o spoesc ori de câte ori vreau", — „nici nu pot spune de câte ori"; într'adevăr era şi atunci proaspăt spoită.

Impărţirea interioară. Casa are o singură intrare, care dă într'o sală sau tindă, cu două odăi, una „la vale" (răsărit), alta „la deal" (apus). Tinda are patru uşi, înspre ogradă, spre cele două odăi şi una în fund, spre căsoae (cămară), o încăpere fără ferestre, pentru păstrat de-ale casei. Uşile=1,85 : 0,90 m.

In faţă casa are un târnaţ, în toată lungimea ei, format din 5 stâlpi pe care sunt aşezate grinzile podului. Târnaţul e împrejmuit cu „zăbrele" de scânduri, e lat de 2 m. şi are trei portiţe, două spre ogradă şi una spre grădină.

Planul casei lui Ion S. Berbece

Odaia din deal are 3 ferestre, 2 spre faţă, una spre apus. Odaia din vale are două ferestre, una spre faţă, una spre răsărit. Ferestrele au câte 4 drugi de fier, câte două tăblii, cu câte trei ochiuri fiecare şi câte o pereche de balamale, câte 4 cârlige: 2 pentru închis, 2 pentru fixat ferestrele deschise, ca să nu le spargă vântul. Dimensiunile ferestrelor: I=90 cm., L=80 cm.

Uşa dela intrare are deasupra o fereastră, numită în sat „birlice", de 20 cm. înălţime şi 90 cm. lăţime. Fiecare uşă are câte două balamale de fier şi câte o broască cu cheie, cumpărate dela oraş, afară de uşa dela căsoaie, care are o încuetoare de lemn cu sârmă. Pe partea dinăuntru, uşa are o „cheie" formată dintr'o scândurică de lemn, cu găuri, aşezată orizontal, care poate fi mişcată dintr'o parte într'alta. In dreptul cheii uşa are o gaură prin care se introduce o bucată de sârmă, cu ajutorul căreia se mişcă „cheia" de lemn şi se fixează într'un fel de mâner de fier (când se încuie uşa) sau se scoate din mâner (când se descuie). Sârma se ia apoi, cum ai lua o cheie obişnuită.

Inventar. Incepem cu *târnaţul.* Aici se găsea un pat de lemn aşezat în partea dinspre apus. Pe pat: un ţol de cânepă, o „procoviţă" (de lână) şi o pernă umplută cu fulgi. Atârnate de cuie (bătute în perete şi în stâlpii târnaţului): un cojoc din blană de capră: o zăgârnă (ştergar) de cânepă, întrebuinţat la tescuitul caşului; o curea pentru ascuţit briciul, făcută dintr'un chimir vechiu; o vestuţă de băiat, din postav cenuşiu numit cioareci; o frânghie sau odgon pentru priponit vacile. Pe o stinghie (poliţă): o cârpă de cânepă înmuiată în piatră vânătă, pe care o întrebuinţează Ion pentru ochi, căci suferă aproape de un an; un briceag vechiu cu plăsele de os şi cu limba roasă de rugină; un amnar cu cremene din care mai

scapără foc numai Ion, căci femeia întrebuinţează chibrituri; o cană de lut; o dulmea cumpărată din târg, pe care o poartă pe cap femeia; trandafiri pentru ceaiu; o oglindă mică şi veche în ramă de lemn, cu mâner. Tot pe târnaţ: un scaun mic cu patru picioare; o donicioară; un ciur de peşte, de tinichea (pentru uscat vişine); două sumane vechi.

In *sală* (sau tindă): un cojoc de oaie, mâncat de molii; un scul de cânepă; o cofiţă, un scăunel, o foarfecă pentru tuns oile; piepteni pentru lână; şase sculuri de lână albă; o pereche de ciorapi de lână (cumpăraţi dela oraş), o piele de miel; o baniţă pentru strâns porumb, o pereche de ciorapi de lână (de casă), o pereche de bocanci (ai lui Ion).

In *odaia din deal:* caiere de lână albă, două vopsite în verde şi albastru pentru bete; nişte sculuri de lână neagră pentru catrinţe; un ghem de lână pentru procoviţă şi cergă; sculuri de cânepă; o cămaşă femeiască; o pereche de ciorapi; cinci cofe (donicioare) pentru poame, într'una cinci linguri de lemn făcute de Ion, într'alta flori de trandafiri pentru ceaiu (beau mai ales iarna); un dulap înalt, cu înflorituri, despărţit în două; în partea de jos, fără uşi, se găsesc: o pereche de bete bătrâneşti, două pile de ascuţit fierăstrăul, un săpun pentru durere de ochi, un cuţit cu teacă (se poartă la chimir), o perie de ghete, o sulă pentru dres bocancii; în partea de sus, cu uşi, se găsesc: sticle de diferite mărimi, un briciu şi un săpun de spălat. O masă, făcută de gospodar, cu sertar şi dulăpior, mobilă obişnuită în Nereju, apucată, se spune, din bătrâni, acoperită cu o faţă de masă făcută din bumbac. Pe fereastră un ceas de masă cu sunătoare, căruia i s'a pierdut cheia; glastre de tinichea, cu flori: un trandafir (uscat), o gheţişoară şi o cerceluţă; două pahare de sticlă; o călimară şi un toc. Două scaune făcute de gospodar. O ladă a femeii (de zestre), cu o procoviţă şi nişte cămeşi deasupra; cu rufărie şi de ale îmbrăcămintei (cămeşi, bete, etc.) înlăuntru. O laviţă, care serveşte de scaun. Un pat acoperit cu o procoviţă, cu două perne, iar pe el: o „casâncă" sau „barez" (cârpă neagră pentru femei, cu ţorţuri, cumpărată din târg); un şal de iarnă, pentru cap; un pieptar; două sumane; nişte „stambă" sau „iţari" (postav alb pentru iţari); stambă sau cioareci de culoare închisă, pentru sumane. O masă lunguiaţă, pe care se găseau: două căciuli negre, un suman, o pereche de iţari, cămeşi. Sub masă: lână în caiere şi lână în drugi (scoasă de pe fus) pentru procoviţe; o pereche de ghete femeeşti, o pereche de călţuni (ciorapi) lucraţi în casă. Sub pat: o cofiţă cu fuse. Pe pereţi: o carte postală ilustrată, o turtă de ceară, un val de şervete, două păretare, o lampă de perete, un tablou al lui Ştefan cel Mare călare, altul al Prinţului Carol, tot călare, (cumpărate în iarmaroc); un cuier cu flori (busuioc, crini, izmă etc.), o icoană cu învierea lui Christos, o candelă cu chipul Cuvioasei Paraschiva şi o oglindă. O sobă cu patru burloaie, cu plită cu două ochiuri. Pe jos: un cântar mic, de fier; două cofe; aţă sau nojiţe pentru opinci (din păr de capră); o cană de lut pentru apă.

In *odaia din vale:* un scaun pe care se aflau nişte lână şi o vestă; un pat cu o procoviţă, un lăvicer (procoviţă scurtă) şi două perne; alt scaun; o masă acoperită cu o faţă de masă; un scaun lung întrebuinţat şi pentru dormit, cu un păretar şi un lăvicer pe el; un blidar pentru vase şi păstrat mâncarea; o sobă cu plită cu trei ochiuri, cu trei burloaie. Pe perete: un păretar. Pe fereastră: trei oale cu flori (două cu nalbe, una cu andreşică), un săpun pentru spălat. Pe altă fereastră; Calendarul Naţional al Foii Interesante pe 1927 şi Visul Maicii Domnului. Icoane pe pereţi: Proorocul Ilie şi Maica Domnului (cumpărate dela schitul din Găvani). Pe jos: o mătură din târg, deşi de regulă întrebuinţează mături din brădaci, făcute de ei înşişi. Amândouă odăile au în perete câte o gaură, cât să treacă pisicile dintr'o parte într'alta, ca să păzească gospodăria de şoareci.

In *căsoaie:* o coporâie de coasă (coada de lemn); o sucală cu ţevi; o vârtelniţă; o teaslă; o pereche de cisme; un tipar de caş; o alergătoare; un grătar

pentru carne; două balerci pentru rachiu; o putină cu lapte; o putină pentru varză; lână; mosoare, cofe, oale, sticle, o garafă pentru gaz (de 3 kg.); o oală cu unsoare pentru uns încălţămintea.

In *pod* ţin porumbul presărat ca să se usuce şi celelalte produse ale gospodăriei: grâu, secară, orz, nuci, etc.

In *bucătărie* (aşezată la capătul şopronului): un blidar; cinci scaune mici; o masă cu trei picioare pentru mâncat, înaltă de 40 cm,; un ceaun mare pentru spălat; un ceaun de mămăligă; o lampă de perete; o laviţă; o covată pentru cernut mălaiu; o cofă cu castraveţi pentru murat; o sită; o copaie (lopăţică cu care se ia mălaiul şi se pune în ceaun); o tigae; un grătar; o răzătoare; două oale de lut; o cofiţă cu sare; un mestecător; o cană de metal; un cleşte pentru foc; un cuţit de lemn pentru tăiat mămăliga; o cofă pentru apă; o cofă pentru zoiu la porci. Se găteşte la o hoarnă bătrânească, formată dintr'un cuptor de pâine şi un cujbar, prin care reţine ceaunul deasupra focului.

La acest inventar trebue să adăugăm *averea* şi *vitele*: 5 hectare delniţă, folosite pentru păpuşoiu, grâu, secară, orz, cartofi şi fân; doi boi, o vacă cu viţel, doi junci, doi mânzaţi, 13 oi (din care: 6 mânzări), două capre, doi porci, trei găini şi un cocoş. (Exploataţiile agricole şi rentabilitatea lor au fost studiate aparte).

II. Gospodăria lui Ion Gh. Negru

Ion Gh. Negru are 52 de ani, soţia lui Cucoana 40 de ani. S'au căsătorit în 1906. Au şapte copii: patru băeţi, (de 20, de 16, de 10 şi de 8 ani), şi trei fete (de 18, de 14 şi de 12 ani).

Aşezarea. Gospodăria lui Ion Gh. Negru (casa nr. 51) este aşezată pe un deal, la capătul de miazănoapte al podului care leagă Nerejul Mare de Nerejul Mic şi peste râul Zăbala. E aşezată aşa dar în centrul satului, faţă de toate cătunele nerejene: Poduri, Ţipău, Sihastru, Crăciunari, Chiricari etc. şi faţă de instituţiile mai de seamă: distanţa până la şcoală şi primărie e de 300 m., până la biserica din Nerejul Mare 100 m., până la biserica nouă din Nerejul Mic 250 m. Se învecinează la miazăzi cu râul Zăbala; la răsărit cu drumul care o desparte de gospodăria lui Pavel Niţă Popa; spre miazănoapte acelaşi drum care coteşte chiar aici şi urcă în direcţia Podurilor, despărţind-o de islazul care se întinde până la curtea bisericii vechi şi gospodăria Ioanei Gh. Buşilă.

Impărţirile gospodăriei. Gospodăria, destul de cuprinzătoare, se compune din casă, aşezată cu spatele la drum; o ogradă mare în care stau vitele şi paserile; o ogradă mică sau o grădiniţă, numai pentru oameni, în care au pus flori şi au construit o şetriţă, un mic adăpost din scânduri, care serveşte de bucătărie în timpul verii; două grădini (la miazăzi şi răsărit) cu păpuşoiu şi o grădină cu zarzavat. Poarta, împotriva obiceiului, e neacoperită, fără pod, simplă, din trei stâlpi înalţi de 1.60 m., cu o portiţă pentru oameni şi o poartă pentru vehicule. Impreјmuirile sunt făcute din scânduri de brad, aşezate vertical, pe trunchiuri subţiri de brazi şi stâlpi de brad (din pădurea obştei).

Ograda şi dependinţele. In ograda propriuzisă, în care stau vitele (oile, caprele etc.) se găseşte un şopron mare în care se adăpostesc vitele pe vreme rea şi în care stau la „scuteală" carul, sania şi o mulţime de alte lucruri. Intr'o despărţitură a şopronului se găsesc: o cadă (diametrul la fund 1 m. la gură 50 m.) în care se pun perjele; 5 putini, tot pentru perje; un boloboc; un jug de porc (jujău). In grinzile şopronului sunt atârnate 10 sfredele, de diferite mărimi. Sania este desfăcută în elementele ei: tălpile, opleanele (care stau pe tălpi), un strat de cotigă, perinocul (care susţine stratul de cotigă), tânjala etc. Podul şopronului e întrebuinţat pentru păstrarea fânului (cam 3—4 care). In faţa şopronului se găseşte o grămadă de lemne. In ogradă atârnat de un par se găseşte cioflintul (nişte belciuge, cu o

țeapă de fier, care se bate în butuci, iar de ele se agață cârligul tânjelii când se aduc lemnele din pădure cu boii). In ogradă țin peste vară și carul. Am notat și numirile mai însemnate ale părților componente. Jugul se compune din o poliță, partea de jos; din căpătâni, partea de sus, care se așează pe gâtul animalelor. Părțile de legătură între acestea două, traversele, se cheamă bulfeie (sing. bulfeiu), iar cuiele care se scot sau se pun după cum se înjugă sau desjugă vitele: restee. Oiștea carului se cheamă proțap, iar partea care se adaugă ca să se poată pune jugul: janghiță. Proțapul se continuă cu o traversă așezată în formă de T, numită cruce, care se leagă de car în dreptul roților dinainte cu două lanțuri numite lânghi, și se desbină în forma literei V ca să poată fi prins cu un cuiu gros, de „pisc". Osia roatelor dinainte are deasupra perinocul, împreună cu care fixează piscul. Deasupra acestora e vârtejul, prins numai cu un cuiu gros, ca să permită cârmiturile carului. Pe vârtej se așează apoi coșul carului. Roțile se compun din obezi (cercul periferic de lemn), strânse în sâne (cercurile de metal) din buți și câte 10 spițe. La roatele dinapoi lipsește vârtejul, de care nu mai e nevoie, și se găsesc în schimb furculițele care prind inima carului (partea care leagă cele două osii). Coșul carului se compune din podină, din câte doi carâmbi pe laturi, legați prin baragi (loitrele).

In partea de miazănoapte a curții se găsește o altă grămadă de lemne, rezemate de gard. Spre apus se găsește ocolul, un loc îngrădit, pentru vitele mari când vin dela pășune.

Lipit de șopron se găsește un coteț mic pentru paseri.

Fântână nu au, pentrucă râul e aproape, iar pentru băut aduc apa dela șipotul de sub deal, lângă Zăbala.

N'au nici latrină. Se servesc în lipsa ei de locurile mai dosnice din gospodărie și în special de grădinile cu păpușoiu.

Grădinile. In grădiniță se găsesc o mulțime de flori, destul de felurite: nemțoaice, buchețele, cuișoare sau flori boerești, năsturași albi, pansele, crini nemțești, alior, micșunele, rozete, nalbe, garoafe, busuioc, gherghine, floarea soarelui, hameiu, ochiul boului, ochișele, brumării etc.

Grădina de zarzavat e mică și săracă. Se cultivă aici: marule (salată verde), bostani, știr, mărar, cartofi, varză, usturoiu, castraveți, gogoși (pătlăgele), în cantitate mare. Se mai găsesc câteva fire de păpușoiu, un trandafir, bujori, mărgean, iarbă lată, liliac, stânjene, vinețele, nalbă de poiană, mohor.

In grădinile cu popușoiu se mai cultivă fasole, mazăre, cartofi, floarea soarelui și puțină cânepă. Tot aici se găsesc: nouă pruni, un păr, un nuc, un zarzăr, doi frasini, două răsuri și doi trandafiri. Sub păr e o șatră (un adăpost de scânduri, în forma unei colibe).

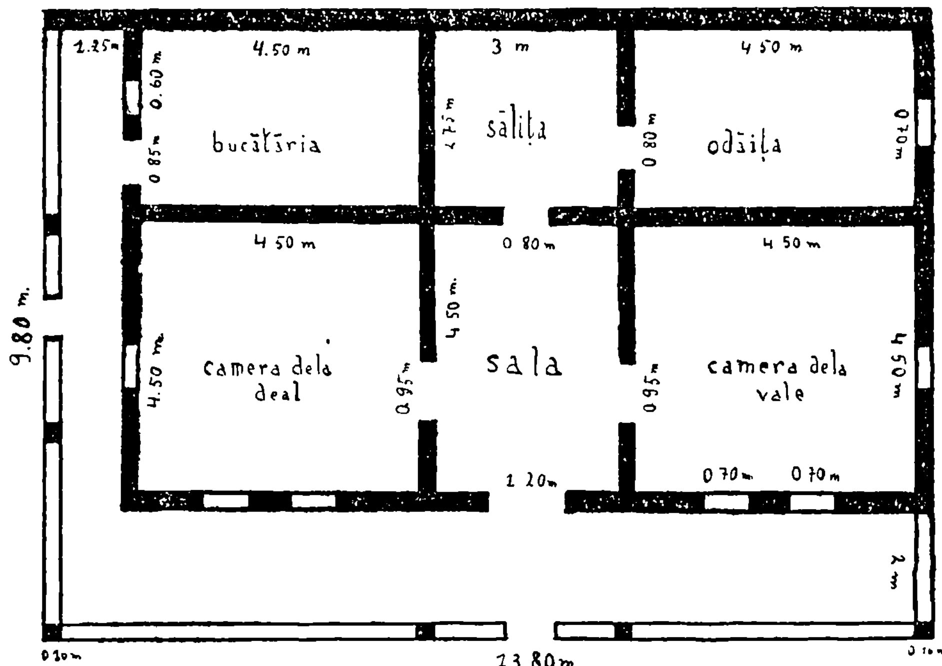
Casa. Ca înfățișare generală casa e mare și încăpătoare. Are trei odăi, două săli, o bucătărie, un târnaț în fața casei și altul mai mic la capătul dinspre apus. Casa e așezată cu fața spre miazăzi (v. și planul). Temelia este făcută din blocuri mari de piatră. Pereții sunt din bârne de brad, sunt lipiți cu lut amestecat cu băligar și spoiți cu var. Lemnăria casei: ușile, tocurile ferestrelor, stâlpii prispei, grinzile, căpriorii, sunt în întregime din brad. Acoperișul este din tinichea. Pe latura de miazănoapte sunt două hogege (coșuri) din cărămidă, iar pe latura de miazăzi a acoperișului este un fumar în formă triunghiulară, din lemn de brad și tinichea.

Târnațul cel mare e lung cât casa și lat de 2 m. Celălalt e mult mai îngust, de 1,25 m. Târnațurile n'au zăbrele, încât se poate intra pe oriunde, totuși fiind mai ridicate decât terenul din jur, au câte o scară, din lespezi simple de piatră.

Pe târnațul cel mare se găsește o masă cu un „galon" sau o cană pe ea (ulcior de pământ de 3 kg. cu toartă, pentru apă) și o cană de porțelan.

Inventar. Intre stâlpii târnațului e întinsă o sârmă de care atârnă cinci sfori

până la pământ, că să se urce hameiul pe ele. Pe marginile aceluiaşi tarnaţ sunt opt glastre cu flori şi două deje (vase cu care se dă iarna apă la oi) cu leandri. De stâlpi sunt agăţate o coasă şi un ferăstrău. Pe târnaţul cel mic, din faţa bucătăriei, e aşezat un scaun lung pe care se află trei cofe pentru apă şi un ceaun de mămăligă. De un cui bătut în stâlpul acestui târnaţ este atârnat un şiştar de muls.

Planul casei lui Ion Gh. Negru

Camera dinspre răsărit, numită şi dela vale e încă neisprăvită, căci au construit casa abia după războiu şi nu le-a dat mâna să o termine. Totuşi se găsesc aici o mulţime de obiecte casnice. Iată lista lor: un colţar (dulăpior atârnat în colţ, cu bază triunghiulară); o putină cu făină (în loc de hambar); o baniţă cu mâner; o teică (lemn scobit, pentru pisat sare); cinci bote (vase de lemn în care se ţine apă, vin, lapte etc.); o boclă (un vas mai mare de lemn, fără mâner); un feredeu (vas de spălat rufele); o căldare sau cazan (pentru fiert rufele, pentru fiert săpun etc.); un găvan sau căuş (pentru pus mălaiul în ceaun, pentru dat grăunţe la paseri etc.): un scaun de dogărie (gospodarul fără să fie de meserie se pricepe să pună un cerc, să netezească o doagă, să pună o coadă la topor, să facă reparaţiile mai mici din gospodărie); o albie sau covată (în care se sărează carnea de porc, se frământă şi se sărează caşul); o bidinea (pentru văruit); o faclă (un fel de felinar cu flacăra neadăpostită şi o coadă de lemn, întrebuinţat mai ales la drum de noapte pe timp de negură, când se leagă de jugul boilor); o lopată (pentru pus pâinea în cuptor); o şea de călărit cu anexele ei (ibâncile=pătură mică ce se pune sub şea, scările, pobile=cureaua care se pune după coada calului, în drumurile de munte); un frâu; un odgon. In aceeaşi cameră se mai găsesc: un războiu de ţesut cu toate anexele lui: vatalele (partea în care se aşează spata), ponojii (pedalele pentru schimbatul iţelor), un slobozitor (cu care se sloboade urzeala), două suluri, o tindeche (zimţi pentru întins pânza în timpul ţesutului), doi scipţi (scripete, care „poartă" schimbarea iţelor), o spată, iţe cu câte doi fuscei

(prin care se trec firele de urzeală *), un întinzător lângă sulul din faţă care ţine pânza mai înainte de a se înfăşura pe sul; apoi o sucală (pentru făcut ţevi sau mosoare); o vârtelniţă (pe care se întinde sculul cu fire): o furcă de tors borangic şi un bucium de arin, învelit în coajă de cireş.

Camera dinspre apus, numită şi dela deal, are pereţii în întregime împodobiţi cu scoarţe: un păretar de jur împrejur şi patru scoarţe mari. Se găsesc aici: două paturi din lemn de brad, cu câte un aşternut subţire, câte o cergă şi câte trei perne (pe una din ele e cusut cu mâna numele „Anica Negru", pe alta „anu 1909"); o masă de brad, cu un dulăpior în care se păstrează tot felul de mărunţişuri şi pe care se află o lampă de masă, cu glob. Apoi o laviţă, un colţar aproape gol (cu patru sticle goale şi o strachină cu grâu). Pe peretele dinspre răsărit se găseşte o icoană a Maicii Domnului cu Isus în braţe. Imprejurul icoanei s'a aşezat ca podoabă o maramă de borangic. Sub icoană atârnată în cui, e o manta după moda orăşenească, a fetei celei mari a lui Negru (Ilinca). Ferestrele au perdele orăşeneşti puse pe drugi. Pe o fereastră se găseşte o cană cu o ramură de leandru. Soba aşezată în colţul din N-E are şase burloaie şi şase firide în care se păstrează ouă încondeiate de Paşti, nişte ouă proaspete de piche (bibilică) şi două căniţe de lut. Intre sobă şi peretele de apus e întinsă o sârmă, de care sunt agăţate nişte haine.

Sala dela intrare adăposteşte: un pat cu o cergă, o cerguliţă şi două perne; un putinei; un fierăstrău; două ghiozdane de pânză; un cântar; un blidar (dulăpior pentru vase de bucătărie), iar pe peretele dinspre răsărit: o scoarţă din cele mari.

In *săliţa* din fund se găsesc: o poliţă atârnată de peretele de miazănoapte, cu o lampă mică cu glob; o solniţă de lemn (lucrată de mână); o solniţă de sticlă; nişte sticle; o cutie de chibrituri, un metru portativ de lemn (pentru măsurat). Tot pe pereţi: două lămpi şi o cămaşă femeiască. De grinzi sunt atârnate trei sculuri pentru catrinţe; cinci sculuri pentru cergi; un coş sau paporniţă; o geantă militară de piele; o gentuliţă; un felinar de mână şi o coadă de dihor. Tot la grindă: trei cuţite, o pilă, un toc de scris, o foarfecă şi un pretecar (sfredel). Pe jos: două putini cu brânză, o putină cu lapte, o grămăjoară de lână şi nişte spate pentru războiul de ţesut.

In *odăiţa* dela răsărit, camera fetelor, se găsesc: un pat cu o procoviţă, cinci cergi, un val de păretare, o scoarţă, o catrinţă; o laviţă acoperită cu un ţol. O masă acoperită cu o faţă de masă, pe care sunt aşezate o oglindă mică, un fus de bumbac, două gheme de bobin, o pereche de cercei, două pelci (ace de cap) şi nişte modele de cusut, cumpărate dela oraş, cu flori, cai, papagali, căprioare, câini, vulpi, monograme etc. Tot aici: o ladă cu îmbrăcăminte de femei şi o cămaşe la care lucrează Ilinca. La fereastră: o perdea cumpărată dela oraş, o fotografie a Ecaterinei Teodoroiu adusă de unul din băeţi dela şcoală, şi glastre cu flori. Pe pereţi: o pânză de şervete ca păretar, două păretare propriuzise şi un şal. Intre pereţii dela răsărit şi apus e legată o sârmă, de care atârnă: o umbrelă, o faţă de pernă, o pelerină (cumpărată dela oraş), două batiste, o casâncă (basma), un şal de lână lucrat în casă, un brâu bărbătesc ţesut cu fir, cinci păpuşi de borangic, un cojoc şi un furtun pentru tras rachiul. Pe jos: o covată cu brânză, o drugă (de sucit firul de pe caer), şase îndrugături (ceea ce se scoate de pe drugă) şi un maldăr de lână. Sub laviţă: o pereche de ghete, o pereche de pantofi de lac şi o pereche de ciorapi de mătase (ai fetei mai mari).

In *bucătărie:* o sobă mică cu două burloae; un pat plin cu lână albă, iar sub pat lână neagră; patru piepteni de scărmănat lâna; trei scaune cu câte trei picioare, o masă rotundă şi joasă cu trei picioare. In cuie: un ciur de cernut, o

*) Partea din urzeală şi pânza dela iţe până la sulul din faţă se numeşte *spaţ*, iar urzeala dela iţe până la sulul dinapoi se numeşte *natră*.

covată, o răzătoare şi o drotie (pentru ondulat părul). Pe perete: un păretar. Pe sobă: patru strachini, o farfurie, mai multe linguri şi oale. Au şi furculiţe, dar le întrebuinţează rar. După uşă: o furcă de tors.

In *şetriţa* din ograda mică: nişte pirostrii, un ceaun de mămăligă, un scaun scund cu patru picioare. Lângă şetriţă: o scară de lemn.

Cărţi şi instrumente de scris. Pe acestea le menţionăm aparte, cu toate că se găsesc în încăperile amintite. Un toc şi o călimară cu cerneală. „Epistolie a Domnului nostru Isus Christos care a trimis-o Dumnezeu din Cer", Bucureşti. O carte fără copertă şi care pare a fi fost un calendar. O broşură din „Pagini alese din scriitorii români", fără copertă şi cu patru pagini lipsă, cu versuri de ale lui Anton Pan. Cărţi de şcoală: un Abecedar şi o carte de aritmetică de G. H. Dima, N. Nicolescu şi G. Stoinescu, (Ed. XXIX Socec, Bucureşti 1925, Preţul 10,50 lei), ale lui Toader care a terminat cl. I primară; apoi: Exerciţii de gramatică şi compuneri pentru cl. III-a de G. N. Costescu şi Ion Ciorănescu, (Ed. IV. Editura Ancora, Bucureşti 1924-25, Lei 15), două exemplare; o geografie: România pentru cl. III primară de G. N. Costescu, Ion Ghiaţă şi I. Ciorănescu (Cultura Românească, Bucureşti, 26 lei); o aritmetică fără copertă; Caet de caligrafie întocmit de Şt. Negulescu, (16 lei); Caet de Caligrafie alcătuit de Marin N. Biciulescu 13,50 lei); Curs complet de desemn de G. A. Antonescu (5 lei); Caiet de desemn cu îndrumări metodice de Şt. Negulescu (8 lei), ale lui Gheorghe şi ale Ioanei care au terminat cl. III-a primară (fata e mai mare, dar a fost dată mai târziu la şcoală), Copiii mai au: o tăbliţă şi „plumbi" pentru scris, un plumbier (pentru plumbi, creioane şi tocuri) şi 18 caiete între 8 şi 36 pagini (pentru desen, caligrafie, aritmetică, gramatică etc.).

Pământ şi vite. In afară de păpuşoiul din grădini, Ion Gh. Negru mai are un pogon şi jumătate la câmp. Delniţă, pentru fân, are în trei locuri: unul pe care l-ar cosi 16 oameni într'o zi, unul de 8 cosaşi, altul de 4 cosaşi la zi. Are ca toţi nerejenii de baştină drept în pădurea obştei.

Vite: 2 boi (Ghilan şi Poringhel); 2 vaci (Dumana şi Porunghiţa) din care una cu lapte; 2 mânzaţi (unul de un an şi o viţea de o jumătate de an); o iapă, o noatină (de 2 ani) şi un mânz.

Oi: 12 mânzări, 8 sterpe, 8 cârlani (miei din vara aceasta), 4 berbeci. Capre: 1 ţap, 5 iezi (din care doi sunt vânduţi cu câte 300 lei, dar încă n'au fost luaţi), 6 capre. Porci: o poarcă, o grăsună şi un grăsun (de câte o jumătate de an). Paseri: 2 gâşte bătrâne, un gânsac şi 9 boboci; 2 raţe; 3 găini, un cocoş şi 36 pui: 2 pichi (bibilici). Mai au trei pisici şi trei câini: Corbu, Brezilă şi Molda. Deci în total: 2 boi, 4 vaci, 3 cai, 32 de oi, 10 capre (fără cele vândute), 3 porci, 40 găini, 12 gâşte, 2 raţe, 2 bibilici 3 pisici, şi 3 câini.

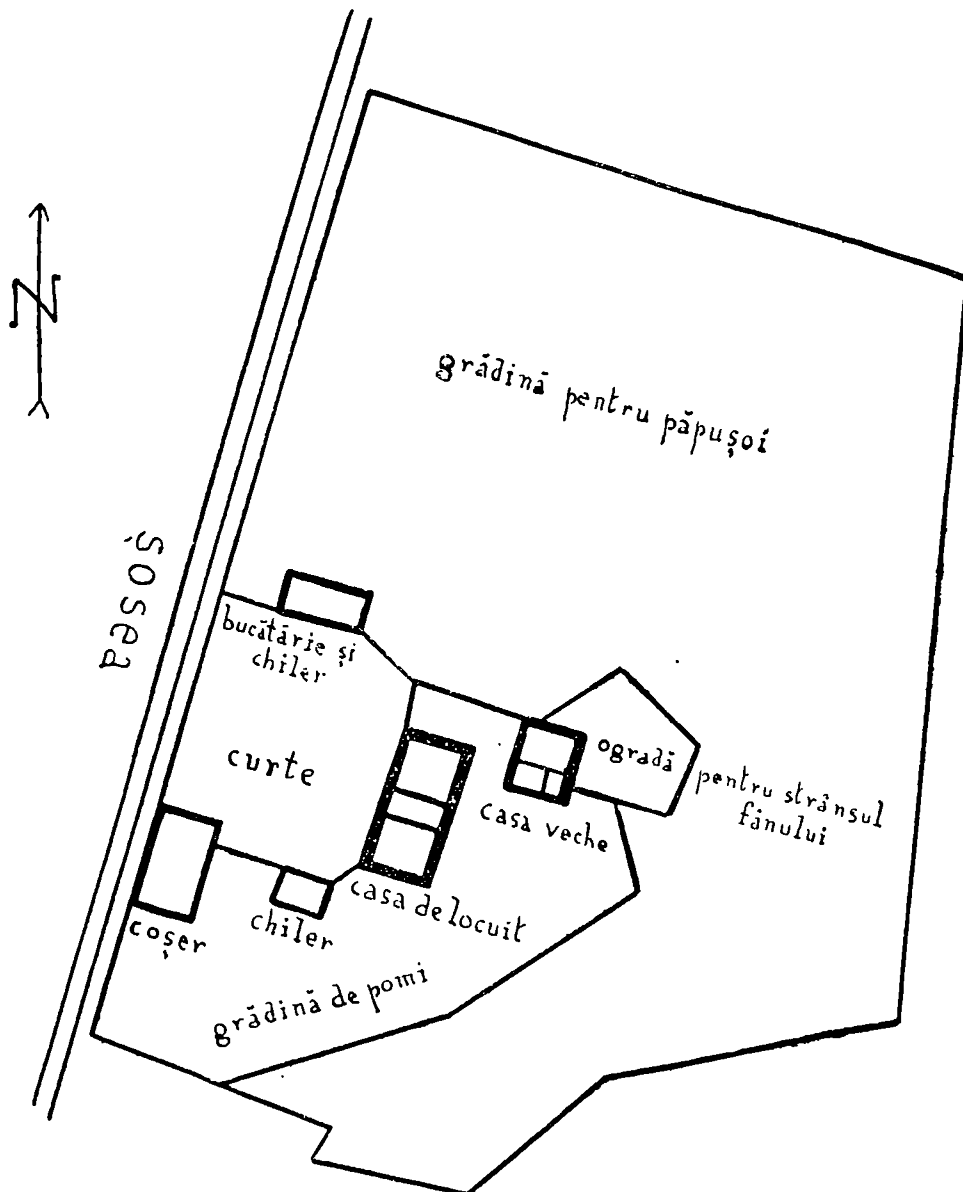
III. Gospodăria lui Ion D. Badiu

Ion D. Badiu are 64 de ani, iar soţia sa Ioana 62 de ani. Sunt amândoi analfabeţi. Au avut un fecior în vârstă de 25 de ani, dar le-a murit în războiu. Sunt socotiţi printre bogătaşi, căci în afară de gospodăria pe care o descriem mai au un fierăstrău în dijmă şi o dârstă dată în arendă care le asigură un venit destul de mare.

Aşezarea. Gospodăria lui Ion D. Badiu (casa nr. 267) este aşezată spre capătul din sus al Nerejului Mic, aproape de Monteoru, un afluent al Zăbalei. Faţă de centrul satului (şcoală, biserică şi jandarmerie) este la o depărtare cam de un km., ceea ce nu înseamnă prea mult pentru un sat răsfirat ca Nereju pe depărtări de mai mulţi km.

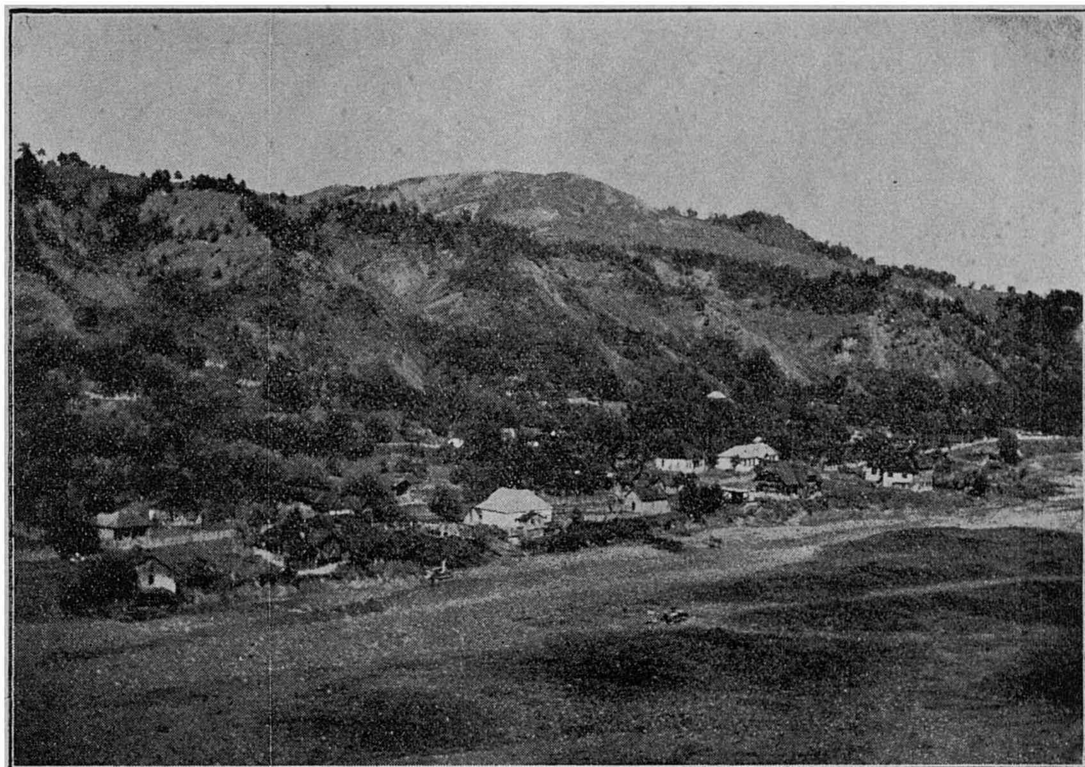
Impărţirile. Dela intrarea în gospodărie dinspre şosea, la dreapta ogrăzii se găseşte un coşer pentru adăpostirea vitelor şi o lemnărie cu scânduri, bârne, etc. Ceva mai încolo e un chiler, pe care îl întrebuinţează tot pentru vite. In fundul

ogrăzii, pe un loc mai ridicat, e așezată casa. La stânga se găsește o casă pe care au destinat-o ca locuință pentru fecior, dar cum acesta a murit, întrebuințează o cameră ca bucătărie, alta ca chiler, în care țin diferite unelte și lucruri vechi. Intre casă și dependințe se întinde împrejmuirea ogrăzii, din scânduri de brad. Ograda e spațioasă și cu mult pietriș în ea. Cum Badiu are fierăstrăul amintit în apropiere, ograda servește de depozit pentru materiale lemnoase (mai ales scânduri).

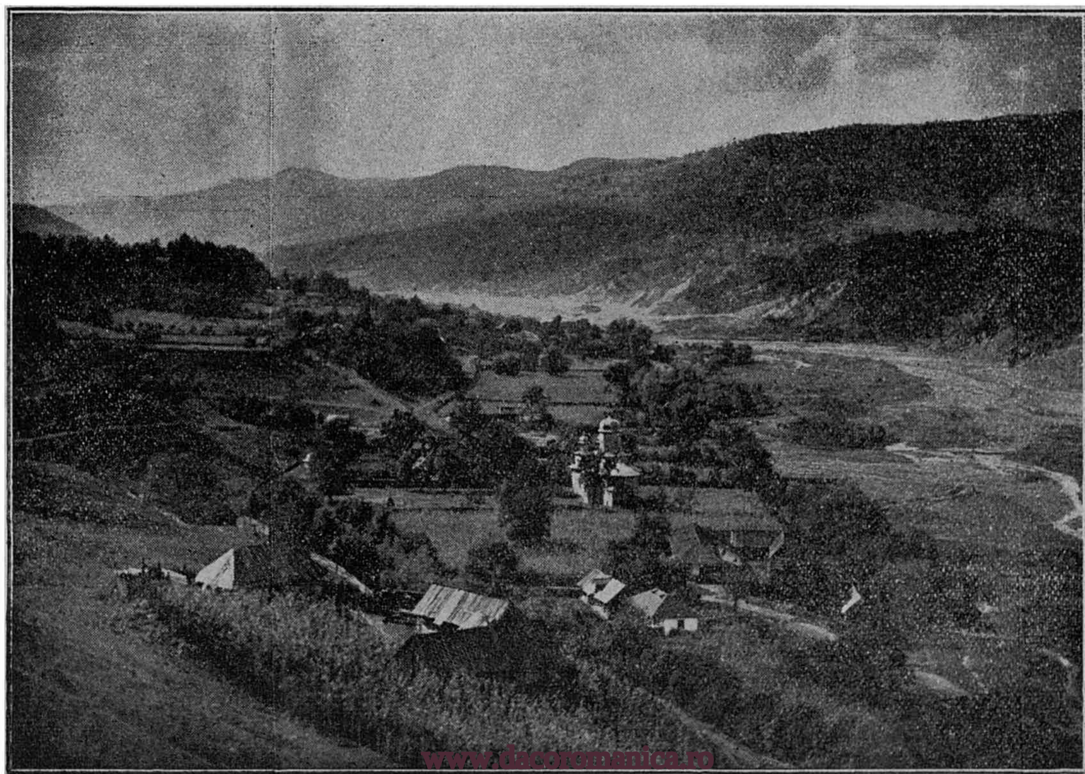

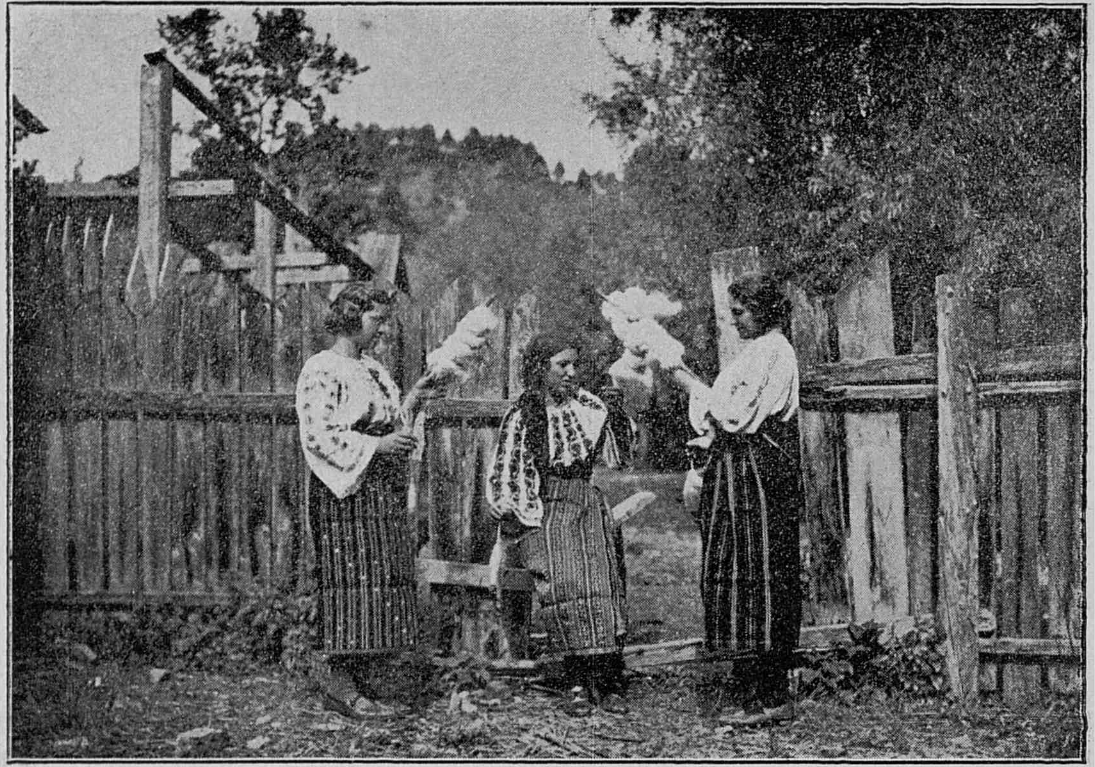
Planul gospodăriei lui Ion Badiu

Inspre miazăzi se întinde grădina cu pomi, iar la răsărit de casa locuită e casa bătrânească, de vreo sută de ani, întrebuințată acum numai ca adăpost pentru fân. Casa bătrânească își mai păstrează și ograda. In sfârșit toate acestea sunt înconjurate

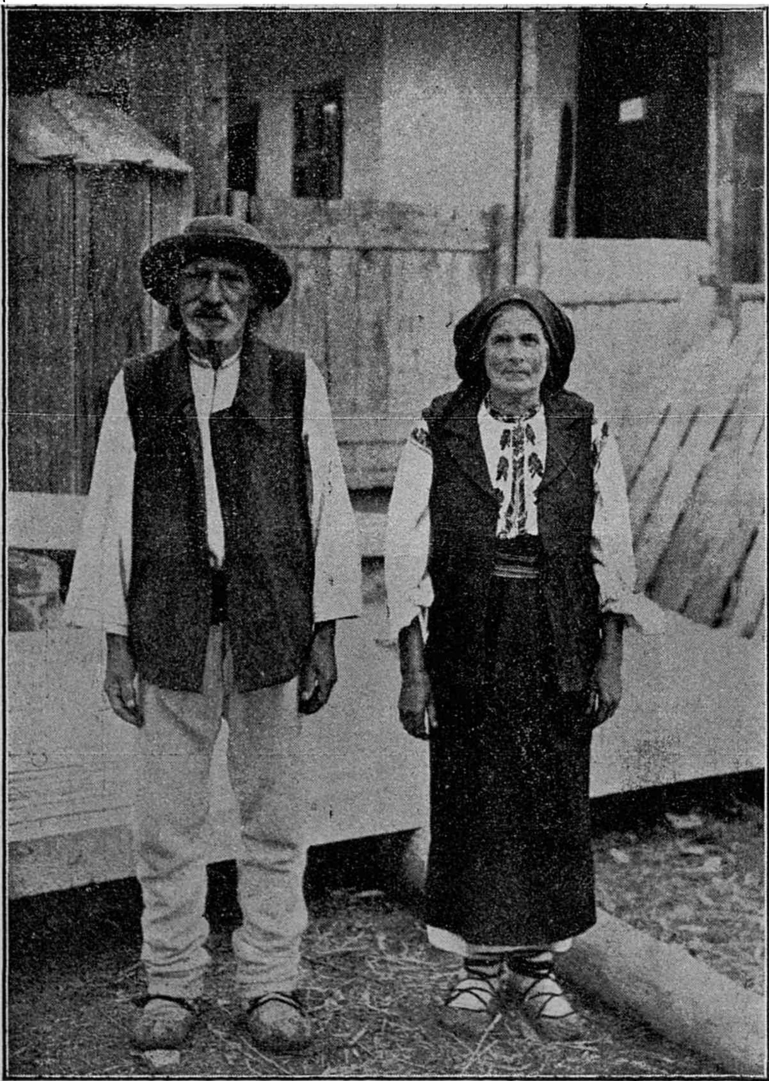
Vedere generală din Nereju

Grup de fete din Nereju

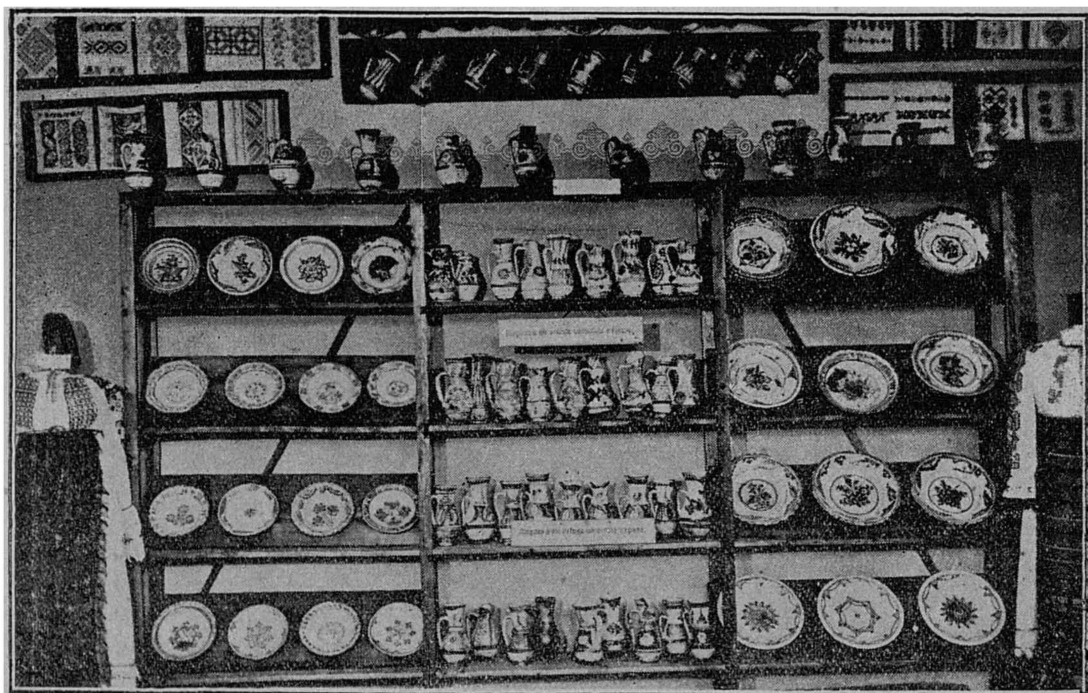

Bătrâni din Nereju

Obiecte din colecția I. Handrea

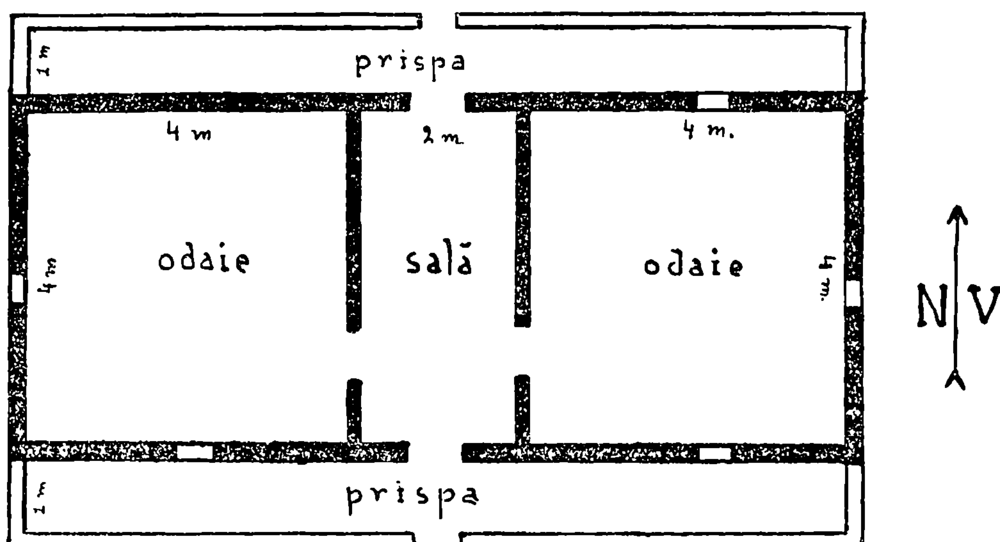

Colecție de ceramică a d-lui I. Handrea

dinspre miazănoapte spre miazăzi, de o grădină mare cu păpuşoiu. (Vezi şi planul gospodăriei).

Casa. Ceea ce caracterizează casa lui Ion Badiu, ca o raritate, este acoperişul din scânduri, în loc de şindrilă şi mai ales faptul că are câte un târnaţ pe amândouă părţile, în faţă spre drum şi în dos spre casa bătrânească. E făcută de gospodarii actuali, cu 37 de ani în urmă.

Casa e aşezată pe o temelie de piatră, peste care s'au pus bârnele de temelie: talpa casei. Pereţii sunt din dulapi (scânduri groase), peste care sunt bătute şipci oblice într'un singur rând, atât în afară cât şi înlăuntrul camerelor. Peste şipci au pus lut amestecat cu paie, apoi lut amestecat cu bălegar, au dat apoi spoială cu lut, iar deasupra o spoială cu var (cumpărat dela Odobeşti). Ion Badiu spune că varul stins în groapă ţine mai mult; stins şi pus îndată pe perete cam arde lemnul. Grinzile acoperişului sunt podite cu scânduri; deasupra târnaţurilor podeala e pe amândouă părţile, deasupra camerelor e numai pe partea de sus, „ca să nu facă şoareci".

Planul casei lui Ion Badiu

Casa are două faţade şi două târnaţe pentrucă obiceiul este ca să se aşeze casa cu faţa spre miazăzi, dar aici drumul cade la miazănoapte, încât au făcut o faţadă şi într'acolo. Târnaţurile, pe câte 4 stâlpi, sunt împrejmuite cu zăbrele de şipci şi au câte o portiţă la mijloc, din câte două tăblii şi scări din lespezi de piatră.

Inventar. Pe târnaţul dinspre drum se găseşte un scaun de dogărit, întrebuinţat pentru nevoile gospodăriei şi o balercă veche pentru rachiu. Pe târnaţul din dos: nişte scânduri şi o ladă.

Uşa dinspre drum are 1,30 m. lăţime şi 1,80 m. înălţime, cu două tăblii, iar deasupra cu o fereastră numită obârlic sau birlice. Balamalele şi broasca sunt de metal, cumpărate de-agata. Pe tocul uşii, la obârlic, se găsesc diferite lucruri: ţinte, busuioc etc.

Odaia dinspre apus serveşte pentru dormit în timpul verii. Aici se găsesc: o masă bătrânească cu dulap (jos) şi cu sertar, în care se păstrează diferite lucruri şi chiar mâncăruri ca să le apere de pisici; un pat cu două procoviţe, trei păretare neîntrebuinţate şi un suman; o damigeană pentru rachiu; o ploscă; un ulcior: o

puşcă stricată de vânătoare, un ceas stricat; o cămaşă femeiască, lăsate în neregulă. Tot aici: o cană; două căciuli; o turtă de ceară; o ladă pentru albituri; o laviţă pe care sunt puse 7 sticle, un felinar, o spată de războiu şi un sul de postav de iţari. Pe jos: două bote, trei putini pentru murături. Pe pereţi: un păretar. Agăţate de cuie: o candelă, două cojoace, două pieptare, trei piei de cojoace, o icoană a Sfântului Neculae, alta a Sfântului Dumitru şi o ramă cu fotografia lui Badiu şi a feciorului. După uşă: o roată de fier dela fierăstrău, nişte lână, un val de bumbac şi un putinei pentru lapte. Odaia mai are o sobă cu trei burloaie de cărămizi.

In *odaia dinspre răsărit* se găsesc: o laviţă cu o cergă şi un ţol; o masă cu dulap şi sertar; o masă mică; un blidar; un scăunel; o lampă; nişte piepteni pentru scărmănat lâna; cinci ghemuri pentru procoviţe; un sac pentru cartofi; o putină cu făină; iar în mijlocul camerei pe jos: o grămadă de castraveţi şi ardei, cumpăraţi pentru murături. Pe pereţi: o icoană a Sf. Treimi. Soba şi aici e cu trei burloaie.

In pod ţin păpuşoiul.

Bucătăria are o sobă cu plită pentru gătit, apoi: două scaune mici, o laviţă acoperită cu un ţol, o măscioară, un pat, un suman vechi, un ceaun, o cofă pentru apă, două strachini de lut, linguri de lemn, o teică de pisat sare, un ciocan de bătut coasa, un „mal" de sare, o cană de lut, o sticlă, o furcă, un răschitor, o cuţitoaie, o pilă şi o lampă. La fereastră: două ghivece (de tinichea) cu flori.

In camera de lângă bucătărie, de ţinut „holoabe", se găseşte un războiu de ţesut cu toate anexele lui, o lampă, haine femeeşti murdare, altele vechi; lemne, roţi de car etc.

Mai au: o sanie, un plug, 15 pruni şi 4 nuci. Avere: 80 prăjini pădure; 0,5 ha. delniţă, 2 ha. islaz. Animale: 2 boi, 2 vaci, 10 oi, 2 capre, 4 gâşte, 2 găini şi 10 pui.

IV. Gospodăria Constandei Temătoru

Constanda Temătoru născută Păun are 50 de ani. S'a măritat în 1897 cu Simion Temătoru şi a trăit cu el până în 1917, când acesta a părăsit-o pentru alta, fără să divorţeze. Rămasă singură, deşi săracă, a înfiat (fără forme legale) pe Dobre Păun, în vârstă de 5 ani, copilul din flori al unei surori moarte.

Aşezarea. Gospodăria Constandei Temătoru (casa nr. 143) e în cătunul Poduri, deoparte, la 50 m. de drum, cu care nu comunică decât printr'o cărare de picior, căci de mai mult nici nu are nevoe. Se învecinează la miazănoapte cu grădina lui Enache Vasile, spre răsărit cu gospodăria lui Ion Rusu, înspre miazăzi cu grădina lui Macovei Buşilă şi un teren al lui Ionaş Temătoru, peste care trece cărarea spre drum (pe temeiul unui drept de servitute), înspre apus cu gospodăria lui Dobre Puţoiu şi grădina copiilor minori ai lui Ion Ene, cu o casă părăsită dela moartea acestuia, de când copiii au fost luaţi de către neamuri.

Impărţirile. Intrarea în gospodărie se face printr'o portiţă mică de lemn, căci poartă nu are. Ograda e de vreo 20 m.² şi e plină de noroiu. Ingrădirea e întocmită slab, din scânduri bătute în cuie, altele prinse cu gânjuri între câte doi pari. Scândurile şi lemnele le cumpără, pentrucă numai cei care au animale de transport, mai ales boi, se pot folosi de pădurea obştei.

Dinspre intrare, ograda are în fund casa, aşezată cu faţa spre miazăzi; la dreapta un coteţ pentru porci, cu poduleţul adăpost pentru găini; o şatră din scânduri pentru adăpostul vitelor iarna şi pe ploaie. Spre răsărit e o grădină care comunică cu ograda printr'o portiţă. Lângă casă, lipită de ea, se găseşte o şatră. Spre apus e altă grădină, legată tot printr'o portiţă. Latrină nu are.

Grădina dinspre răsărit are terenul înclinat şi e de vreo patru prăjini. Aici se cultivă păpuşoiu, prin care a pus fasole grasă (urcătoare), „câteva tufe de fasole

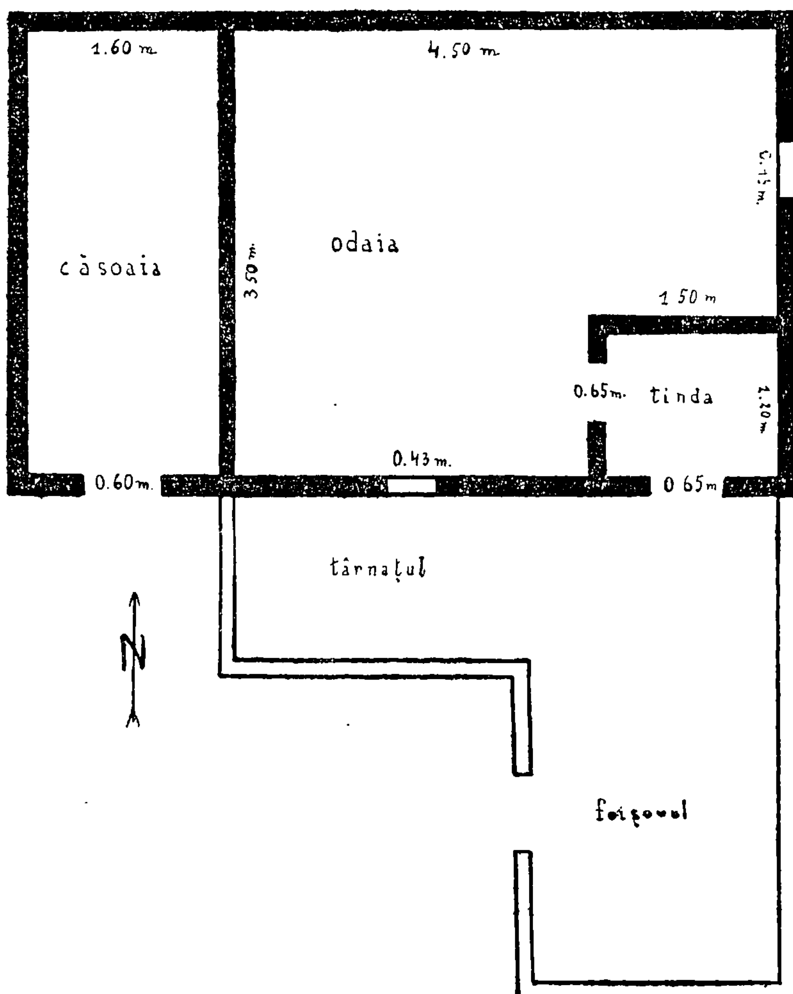
steblă" (neurcătoare), câţiva dovleci sau bostani şi câteva cuibare de cartofi sau baraboiu. Apoi: o brazdă de ceapă (harpacic şi hagimă) şi o brazdă de usturoiu. Răsfiraţi prin grădină: 10 goldani, 9 perşi (varietăţi de prun) şi un cireş. O parte din grădină e nelucrată, pentrucă e locul rău şi ar trebui mult bălegar ca să dea roade. Aici cresc iarbă şi flori de câmp.

Grădina dinspre apus e cam de aceeaşi mărime, de vreo patru prăjini, dar e întrebuinţată numai pentru pomi şi pentru iarbă. Aici se găsesc 21 de perşi şi un măr.

Apa se aduce dela „buduiul" lui Dobre Puţoiu, dela o depărtare destul de mare. Intrebuinţează pentru transport două cobiliţe (ţinute în ogradă, rezemate de casă, alături de un răschitor).

Constanda Temătoru n'are ca unealtă de agricultură decât o sapă. Pământul fiind în deal, e greu de lucrat cu plugul, dar de altfel nu are vite de jug. Inchiriază însă la nevoie. Nu-i dă mâna să ţină decât o vacă de lapte, cu viţel, două găini, un cocoş, patru pui, o pisică şi un câine.

Casa. In faţă casa are un târnaţ şi un foişor adăugat în urmă ca apărare

Planul casei Constandei Temătoru

împotriva omătului iarna. Se intră în foişor pe o piatră, drept scară. Casa are o cameră şi o tindă, făcute cu vreo 20 de ani în urmă, iar spre apus o căsoae construită mai târziu, fără comunicare directă cu odaia, (vezi şi planul). Camerile sunt humuite, iar pe jos date cu lut, căci n'au podele. Uşile n'au broaşte. Cea dinspre foişor are o cheie de lemn, care se mânueşte cu o bucată de sârmă (ca cea descrisă la căsoaia lui I. Berbece), iar uşa odăii este ţinută închisă cu un simplu „hlenţ". Ferestrele au câte doi drugi de fier, potriviţi în cruce. Găsim şi aici două găuri pentru pisică.

Inventar. Pe *foişor* se află: o masă cu un sertar mare; un războiu de ţesut, incomplet; o oca (de lemn); un scaun mic şi trei fuse. Pe *târnaţ*: un pat de scânduri în care dorm vara şi se acoperă cu o procoviţă (pusă la soare). Sub pat: două scaune mici. In *tindă*: două cofe cu apă, un topor, o frânghie de priponit vaca, o mătură, un putinei pentru bătut unt şi două şiştare.

In *odaie*: un blidar cu strachini, sticle, linguri, un cuţit etc.; o laviţă acoperită cu un sac; o masă cu sertar, acoperită cu o faţă de masă; un pat, cu un cap şi o parte prinse în perete, iar cu un picior de piatră, în afară. Pe pat o bucată veche de procoviţă, un sac de cânepă, o pernă. Sub pernă: nişte saci dungaţi şi un suman femeesc. In aceeaşi odaie: două scăunele; o alergătoare pentru urzit; un mosor cu bumbac; două lânişoare (3 chile, cumpărate cu 100 lei chilul); două cofe şi o cofiţă pentru apă; un ceaun („tiparul măligii"); o căniţă de metal pentru apă; o cofă retezată (tăiată din una mai mare); o cămaşă; o lampă; un putinei cu bătător. Se mai găseşte o mescioară, pe care e pus un ştergar de învelit mămăliga. De un cui: un briceag cu zale (lanţ) pentru purtat la brâu. Soba e cu trei burloaie. Fumul dă în pod, de unde iese printr'un fumar. In jurul sobei: nişte crăci uscate şi nişte „ciocani" de porumb pentru foc; apoi: un grătar, o tigae (cu trei picioare), o lingură de lemn; un lighean de metal pentru cernut mălai; o teică cu sare; un ciur pentru cernut; un săpun; o baniţă cu mălai. Intr'un colţ: o furcă de tors şi o sticlă cu gaz.

In *pod* se păstrează porumbul şi nişte cofe, o baniţă, unelte dela războiul de ţesut (scripţi, vătale, spete etc).

In *casoae*: un pat pe care e aşezată o ladă cu haine femeeşti (trei cămăşi de bumbac împodobite cu fluturi, un mintean, bete, un brâu, două catrinţe, un ştergar pentru cap, o cămaşă fără fluturi, o broboadă pentru cap etc.). Tot pe pat: o pereche de ghete femeeşti, un cojoc vechiu, nişte iţe, un ciur, un sac de lână. Agăţate de cuie sau pe jos: un suman, două catrinţe, ştergare, o cergă, o pernă, sticle, un „pâner" cu mosoare, suveici, ciorapi, obiele, o „flănică" pentru băiat, un „capişon" (din târg), spete, o perie, o pereche de bete, un poloboc pentru perşe, patru putini pentru varză şi murături: un grătar, două sfeşnice, un poloboc pentru rachiu, o furcă cu trei coarne (pentru fân). Pe nişte policioare: căni, pahare, sticluţe etc., la întâmplare.

V. Gospodăria văduvei Maria M. Negoiţă

Ultima gospodărie pe care o înfăţişăm este a văduvei lui Miron Negoiţă, care duce povara unei familii numeroase, într'o sărăcie dintre cele mai mari. Trăesc în gospodăria aceasta la un loc Maria M. Negoiţă în vârstă de 52 de ani, un fecior al ei de 28 ani, altul de 21 de ani, două fete gemene de câte 22 ani, o fată de şcoală de 13 ani şi un băeţaş de 2 ani şi jumătate, copil din flori al uneia din fetele cele mari.

Aşezarea şi împărţirea gospodăriei. Gospodăria Mariei Negoiţă este în cătunul Poduri, la doi km. depărtare de centrul satului. Gospodăria se compune din casă; din ogradă; un şopron vechiu, dar încăpător; un ocol pentru vite, lângă ogradă;

o şatră din scânduri în care gătesc şi dorm vara, aşezată în faţa casei; şi o grădină mare în care se găsesc mai mulţi pruni.

Casa şi inventarul. Casa este foarte mică. Are o singură odaie, în care locuesc cu toţii. In faţă, spre miazăzi, casa are un târnaţ de 2 m. lungime şi 75 cm. lăţime, câteva pietre drept scară, iar deoparte a casei, lipite de ea, sunt căsoaia şi un mic adăpost.

Odaia este lungă de 4 m., lată de 2.75 m., înaltă de 1,75 m.; e întunecoasă, neaerisită şi cu un aspect sărăcăcios. Lumina abia pătrunde prin cele două ferestre mici, (la miazăzi şi răsărit), înalte de 40 cm. şi late de 30 cm). In odaie se găsesc: un război de ţesut, la care lucrează una din fete; o sobă cu un burloi subţire; un pat făcut din trei scânduri neîncheiate, pe care e aşternută o procoviţă veche şi ruptă; o laviţică într'un colţ; o măsuţă simplă lângă care se găseşte puţină lână. Pe perete: un păretar de 2 m. lungime, vechiu şi sărăcăcios. Deasupra măsuţii e un dulăpior încheiat simplu din câteva bucăţi de scânduri, prins cu un cui de perete, în care se găsesc două străchini, câteva linguri şi o bucăţică de mămăligă rece. Tot pe pereţi, agăţate de cuie: o lampă şi un grătar. Pe sobă o strachină.

Căsoaia (la capătul dinspre răsărit al casei) e cam pe a treia parte din odaie. Intrarea dă pe târnaţ, dar se încuie şi se descuie numai dinlăuntru, printr'o bortă care dă în odaie şi prin care se poate vârî mâna. Aici se găsesc: lada cu „streişoarele", puţine şi simple şi bolobocelul cu mălai. Incolo nimic.

Intr'un mic adăpost lângă casă se găseşte un plug împrumutat dela un vecin.

In *şopron:* un scaun pentru dogărie, un boloboc (pentru murături), un feredeu pentru rufe, trei cofe, o scară, două scăunele cu câte trei picioare. Aici fac şi foc în zilele mai friguroase. Vatra e deadreptul pe pământ, iar deasupra focului e întins un par de care se agaţă ceaunul şi care se sprijină la rândul lui pe două furci de lemn, bătute deoparte şi de alta a focului. Moartea gospodarului se resimte peste tot.

Incheere

Cele cinci gospodării înfăţişate fac parte din categorii sociale şi economice destul de felurite. La Nereju nu s'au întocmit bugetele tuturor gospodăriilor cercetate, aşa cum se procedează în cercetările mai noi, încât datele prezentate au mai mult un caracter descriptiv şi oarecum static. Exploatarea gospodăriei ne scapă aproape complet. Inventarele, care sunt destul de amănunţite ca să poată fi întrebuinţate cu folos, nu lămuresc nici ele aspectul acesta. In schimb ne putem face o idee aproape exactă despre trebuinţele ţărăneşti dela Nereju şi despre obiectele menite să le împlinească. Un inventar, pentru cine ştie să-l examineze cu atenţie, exprimă în deajuns starea şi felul de civilizaţie, nevoile oamenilor şi ordinea de însemnătate a acestor nevoi, ca şi influenţa trecutului, a categoriei sociale din care fac parte gospodarii, influenţa orăşenească etc. Lipsa latrinelor, a fântânilor construite, adăposturile sărace pentru vite sunt fapte destul de grăitoare; cum grăitoare sunt şi apariţia pantofilor de lac şi a ciorapilor de mătase, a cărţilor, a coperişurilor de tablă sau a varului care înlocueşte huma. Mulţimea caselor de lemn arată adaptarea micilor industrii la posibilităţile locului. Răspândirea şetrelor, alături de casele aproape nelocuite vara, poate că nu este decât o rămăşiţă de viaţă păstorească, atât de desvoltată odinioară în Vrancea. Mai fiecare lucru este o mărturie într'un fel sau altul, a oamenilor, a locurilor, a întâmplărilor şi a stărilor în care se află. Dacă nu întreprindem analize mai amănunţite în această privinţă, e din pricina că unele din ele pot fi făcute chiar de cititori în decursul lecturii, iar altele cer un material documentar mai întins, pe care din moment ce Institutul Social Român îl deţine, nu ne rămâne decât să-l publicăm treptat şi să lăsăm concluziile la urmă, după cum cere cu drept cuvânt metodologia ştiinţelor de observaţie.

TRAIAN HERSENI

MONOGRAFIA SOCIOLOGICĂ A SATULUI BELINŢI*)

PROBLEME JURIDICE IN LEGĂTURĂ CU FAMILIA

Cercetările privitoare la problemele în legătură cu manifestările juridice din sânul familiei le-am făcut prin metoda fişelor individuale luate pe gospodării prin câte un informator-membru al gospodăriei examinate.

Informaţiunile le-am luat şi le-am înscris în fişă personal, umblând din gospodărie în gospodărie, controlând şi complectând informaţiunile cu cele observate la faţa locului.

In felul acesta mi-a reuşit să cercetez în total 130 de gospodării. Ţinând seamă de faptul că, potrivit datelor culese de alţi monografişti asupra întregii comune, la o gospodărie revine în medie 1.44 familii, înseamnă că am examinat 187 de familii. Numărul total al gospodăriilor din Belinţi este de 490, iar al familiilor de 710.

Problemele şi rezultatele cercetărilor făcute asupra lor sunt următoarele:

I. *Manifestări juridice de ordin patrimonial:* 1. *Conversiunea.* Dintre cele 130 de gospodării cercetate asupra acestei probleme sociale atât de generală, am aflat că sunt interesate la conversiune 59 gosp., adecă 46%; neinteresate la conversiune 71 gosp., adecă 54%. Dintre cele interesate la conversiune, sunt interesate în calitate de debitoare 53 gosp., adecă 41%; în calitate de creditoare 6 gosp., adecă 5%. Creditorii gospodăriilor debitoare sunt: persoane particulare la 8 gosp., adecă 15%; institute bancare la 45 gosp., adecă 85%.

In comună neexistând nici pe vremuri vreo bancă, băncile creditoare sunt din jur şi anume în ordinea însemnătăţii lor, socotită după frecvenţa cazurilor, sunt: Banca Poporală din Chizătău, diferite bănci din Lugoj, Banca Timişana şi alte bănci din Timişoara. La data examinării nici cei interesaţi la conversiune nu cunoşteau conţinutul şi condiţiunile esenţiale ale legii. Ştiau doar atât că deocamdată nu se plăteşte nimic. Priviau legea cu oarecare neîncredere, fiindcă prea s'a modificat mult an de an şi din această cauză nici nu manifestau vreun interes deosebit de a cunoaşte dispoziţiunile ei.

2. *Sisteme de dobândirea averii imobile.* In cele 130 de gospodării s'a dobândit proprietatea imobilelor: prin moştenire în 64 gosp., adecă 49%; prin cumpărare în 12 gosp., adecă 9%; prin „ţinere" în 8 gosp., adecă 6%; prin moşt. cumpăr. şi ţinere în 2 gosp., adecă 2%; prin moştenire şi cumpăr. în 31 gosp., adecă 24%; prin moştenire şi ţinere în 6 gosp., adecă 4.5%; prin cumpărare şi ţinere în 1 gosp., adecă 1%. Nu s'a dobândit avere deloc în 6 gosp., adecă 4.5%.

Modul de dobândirea proprietăţii imobiliare prin „ţinere" este caracteristic şi frecvent în regiunile în cari depopularea este în plin progres. Proprietarii de imobile rămânând fără rude apropiate, la o vârstă mai înaintată „se dau în ţinere cuiva" adecă intr în familia cuiva sau aduce pe cineva în familia sa, căruia pentru că îl întreţine şi se îngrijeşte de el până la moarte, îi donează imobilele sale.

---

*) Din lucrările Institutului Social Banat-Crişana. Vezi şi studiul d-lui A. C. Brudariu din Nr. 7-9 al Rev. Sociologie Românească, în care se tratează multe probleme asemănătoare, din acelaş sat, dar pe cazuri diferite.

Un alt mod de dobândire a imobilelor este şi împroprietărirea în baza legei agrare. Această chestiune fiind însă prea vastă, am cuprins-o într'un studiu special.

3. *Sisteme de înzestrare.* Bunurile mobile ce fac parte din zestre le primesc soţii în posesiune şi în proprietate când se căsătoresc. Zestrea compusă din imobile deşi o stabilesc părinţii soţilor la data căsătoriei şi le-o predau în folosinţă efectivă, dreptul de proprietate, care se dobândeşte prin înscrierea în cartea funduară, nu-l dau decât prin testament ori prin contract de donaţie făcut în preajma morţii.

Datorită acestui sistem de înzestrare, proprietarul averii imobile dintr'o gospodărie este bunicul, iar în lipsa lui tatăl. Familiile în subordine, a feciorului şi a nepotului, sau a fetei şi a nepoatei, trăiesc în aceeaş gospodărie cu bunicul, stau sub conducerea lui, muncesc împreună şi din surplusul veniturilor îşi măresc patrimoniul prin noi achiziţii cari formează tot proprietatea bunicului şi numai dacă este în vârstă mai înaintată se înscriu pe numele celor în subordine: mai mult pentru a evita taxele succesorale ce ar trebui plătite în cazul succesiunii după bunic, decât pentru a se abate dela sistemul de înzestrare.

In cele 130 de gospodării n'am întâlnit decât două cazuri în cari la data căsătoriei s'a predat soţului şi proprietatea imobilară. Intr'un caz s'a dat fiindcă erau copii din mai multe căsătorii şi trebuia clarificată situaţia celui ce se căsătorise, iar în al doilea fiindcă cel ce se căsătorea a renunţat la o parte din porţiunea ce i s'ar fi cuvenit din averea părintească în baza legii. In alte 4 cazuri s'a predat şi proprietatea imobilelor târziu după căsătorie dintr'o păcăleală a naturii. Anume proprietarii, părinţii soţilor, aflându-se pe patul de moarte au semnat contracte de transferarea proprietăţii şi după aceea s'au însănătoşit. Chestionându-i asupra motivelor cari îi determină să se ţină atât de strict de acest sistem de înzestrare, am primit următoarele *trei* tipuri de răspunsuri:

„Nu dăm averea cu grumbuc (carte funduară, adecă cu drept de proprietate), fiindcă copiii, când se văd stăpâni, nu mai ascultă de noi. Ş'apoi aşa-i şi obiceiu la noi".

„Grumbucul la avere o să-l primească după moartea mea, că dacă nu m'o căuta (îngriji) să pot da averea la cel ce m'o căuta".

„Nu dau averea cu grumbuc că nu ştiu cum s'or purta cei tineri; că dacă s'or purta rău să nu trăbuiască la bătrâneţe să umblu eu cu proţăşuri după ei".

II. *Manifestări juridice de ordin personal:* 1. *Neamurile şi rudele.* Sub raportul frecvenţei numelui de familie şi a celui de botez, din tabloul întregei comune, redau pe cele mai frecvente:

Nume de familie; Gherga, 38/710; Adam, 24/710; Coşariu, 23/710; Moise, 23/710; Veche, 19/710; Heţeg, 17/710; Cepzan, 17/710.

Nume de botez: la bărbaţi; Ioan, 253/914; Constantin, 184/914; Dimitrie, 130/914. La femei: Elena, 285/952; Maria, 262/952; Livia, 88/952.

2. *Căsătoria. a) Motivarea căsătoriei şi criteriile de alegere a soţilor.* Se aleg numai de acelaş neam adică români, fie din comună fie din comunele vecine. In ultimele trei decenii n'a fost decât o singură căsătorie mixtă între un german şi o romăncă, în anul 1931.

Soţii sunt determinaţi la căsătorie prin tradiţie şi prin necesitatea de a forma o familie. Este impusă aceasta şi de părinţi.

Am cercetat 88 de perechi asupra criteriilor mai apropiate după cari s'au condus la alegerea soţilor şi am primit următorul rezultat. S'au luat din drag 33 p. adecă 37%; pentru avere 26 p. adecă 29%; pt. calităţi fiz. (putere de muncă) şi morale 34 p. adecă 34%.

b) *Realizarea căsătoriei şi ceremonialul ei.* Tinerii se cunosc şi se împrietenesc

la târguri, la baluri, la horă şi la poveşti seara. De multe ori la simpla recomandaţie şi informaţie a cuiva se cer în căsătorie.

In general căsătoria se hotărăşte de părinţi cu consimţământul tinerilor. Nu rareori se întâmplă însă că lipseşte consimţământul unuia dintre tineri.

Primul pas spre realizarea căsătoriei este *peţitul.* Peţitul îl face feciorul şi părinţii săi printr'o cunoştinţă sau rudă, de obiceiu o femeie, care este trimisă la familia fetii, unde aduce la cunoştinţă dorinţa celor din partea cărora a fost trimisă, de a lua pe fată în căsătorie. Peţitoarea mai expune care-i situaţia feciorului şi ia la cunoştinţă situaţia fetii precum şi răspunsul părinţilor fetii la cererea în căsătorie.

In caz de răspuns favorabil urmează al doilea pas care este *„tocma"* (tocmeala) împreunată de cele mai multe ori cu *„creginţa"* (logodna). Asupra situaţiei tinerilor fiind informate ambele familii chiar înainte de peţit, iar după peţit şi mai mult, se fixează o zi, de obiceiu de duminecă sau de sărbătoare, în care părinţii tinerilor merg la familia fetii şi fără multe discuţii precizează condiţiunile şi cad de acord. Despre această zi care se fixează cam la o săptămână după peţit. se avizează familia fetii şi apoi se prezintă părinţii feciorului însoţiţi de rudele cele mai apropiate, de unul sau doi vecini, de peţitoare şi de fecior, la familia fetii unde sunt aşteptaţi de aceleaşi persoane din partea fetii. După discuţiile preliminarii dintre părinţi, se trece la discuţiile de amănunt privitor la zestre, la înfiinţarea nouiei gospodării etc. Căzând de acord părţile ca semn de întărirea convenţiei îşi dau mâna, iar mama feciorului îi dă fetii în poala şorţului aşa numita „căpară" (avans) de 300 — 1500 lei, după situaţia părţilor, ori unul sau mai mulţi „galbeni" (bani de aur veritabil) precum şi alte daruri. Asistenţa deasemenea îi donează sâte o sumă de bani neînsemnată. Dela acest moment începând se zice că tinerii sunt tocmiţi.

Când se face şi „creginţa" în aceeaş zi, după tocmă tinerii însoţiţi de suita formată din persoanele susnumite, se prezintă ofiţerului de stare civilă, aducându-i la cunoştinţă intenţiunea de a se căsători şi cerând să se facă publicaţiunile legale. După „creginţă" toţi sunt reţinuţi la masă de familia fetii.

c) *Căpara.* Punctul de vedere şi obiceiul cum trebuie restituită căpara în cazul că unul dintre tineri ar renunţa la realizarea căsătoriei nu este fixat unitar.

Am cercetat în această privinţă 44 de cazuri ce au intervenit în ultimele 3 decenii, primind următorul rezultat:

Dacă a renunţat feciorul, pierde căpara. Dacă a renunţat fata, căpara se restituie: simplu în 30 de cazuri, adecă 68%; dublu în 10 cazuri, adecă 23%; dublu în 4 cazuri, stipulându-se astfel, adecă 9%.

d) *Căsătoria propriu zisă.* La creginţă se stabileşte şi data căsătoriei propriu zise, care de cele mai multe ori se face la 3-4 săptămâni după creginţă, adecă îndată după expirarea termenelor legale de publicaţie. Ziua căsătoriei se stabileşte pe o zi de duminecă ori de sărbătoare, în care zi se face atât căsătoria civilă cât şi cea religioasă, urmată de nuntă.

Nu toţi se căsătoresc şi civil şi religios. Dintre 92 de perechi cercetate, am aflat: 63 p. adecă 69%, căsătorite civil şi religios; 29 p. adecă 31%, căsătorite numai civil.

Cercetările făcute asupra cauzelor cari i-au determinat să nu se căsătorească şi în faţa altarului mi-au dat rezultatul următor: *din jenă:* vârstă înaintată, o căsătorie după mai mulţi ani de concubinaj, au mai fost în căsătoria anterioară căsătoriţi religios 5 p. adecă 17%; *din cauza cheltuelilor:* taxa la preot de câteva sute de lei, taxa la biserică, haine de mireasă, pânză pe capul mirilor, apoi cheltuelile cu naşii şi cu nunta fiind obiceiul de a se face nunta după căsătoria religioasă, 24 p. adecă 83%.

e) *Vârsta la care se căsătoresc:*

La vârsta de	Cununați civil					
BĂRBAȚI	cifre absolute			cifre relative în %		
	1904—1913	1914—1923	1924—1933	1904—1913	1914—1923	1924—1933
13	—	—	—	—	—	—
14	—	—	—	—	—	—
15	—	—	—	—	—	—
16	—	1	1	—	0,5	0,5
17	2	10	5	1	5	3
18	15	17	16	6	8	9
19	20	25	24	8	12	13
20	9	26	17	4	12	9,5
21	9	16	12	4	7	7
22	10	7	5	4	3	3
23	12	9	7	5	4	4
24	31	12	8	13	6	4
25	26	14	15	11	7	8
26	18	10	15	8	5	8
27	10	6	5	4	2,5	3
28	6	4	3	6	2	2
29	5	2	5	2	1	3
30	7	5	4	3	2	2
peste 30	58	48	38	24	23	21

La vârsta de	Cununați civil					
FEMEI	cifre absolute			cifre relative în procent		
	1904—1913	1914—1923	1924—1933	1904—1913	1914—1923	1924—1933
13	8	1	—	—	0,5	—
14	13	5	2	3	2	1
15	23	13	12	5	6	7
16	22	19	26	10	9	14
17	23	25	26	9,5	12	14
18	19	28	18	10	14	10
19	15	19	9	8	9	5
20	13	9	16	6	4	9
21	14	11	10	5	6	6
22	6	6	4	6	3	2
23	7	7	6	2,5	3	3
24	4	7	5	3	3	3
25	9	2	1	2	1	0,5
26	4	6	4	4	3	2
27	5	4	2	2	2	1
28	4	8	3	2	4	2
29	6	3	1	2	1,5	0,5
30	43	2	2	3	1	1
peste 30	—	13	34	17	15	19

Căsătoria civilă la bărbați începe la 17 ani și procentul cel mai mare este 18, 19 și 20 ani, pe când la femei începe la 14 ani și procentul este mai mare la 16, 17 și 18 ani.

f). *Căsătoriile după anotimp.* Datele ce urmează sunt extrase din intervalul de timp dela 1924-1933. In luna Ianuarie 9%; în luna Februarie 24%; în luna

Martie 7%; în luna Aprilie 1%; în luna Mai 13%; în luna Iunie 4%; în luna Iulie 3%; în luna August 4%; în luna Septemvrie 7%; în luna Octomvrie 9%; în luna Noemvrie 15%; în luna Decemvrie 4%.

In Aprilie procentul e scăzut fiind postul Paştelor şi căsătoriile interzise de biserică.

g) *Starea civilă sub raportul căsătoriei.* Totalul populaţiei în 1934, 2077. Necăsătoriţi. 606. Căsătoriţi, 1160. Divorţaţi, văduvi şi nedeclaraţi, 311.

Bărbaţi: Total, 973. Necăsătoriţi, 319. Căsătoriţi, 580. Divorţaţi, 74. *Femei:* Total, 1104. Necăsătorite, 287. Căsătorite, 580. Divorţate, văduve şi nedeclarate 237.

Căsătorii la 1000 locuitori

1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1933
8.1	8.5	10.1	5.7

3. *Divorţuri.* Procentul divorţurilor este favorabil influenţat de adulterele publice. Se prezintă astfel:

Divorţuri la 100 căsătorii

1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1933
0.4	13.8	16.2	7.9

4. *Raptul.* A dispărut aproape complect. Dintre cele 130 gospodării cercetate numai în 3 gospodării am aflat cazuri întâmplate cu persoane încă în viaţă, ceeace înseamnă 2%. Pe vremuri era mai des. Se întâmpla când părinţii se opuneau la căsătoria copiilor lor, cari se iubeau şi ţineau să se ia în căsătorie. Feciorul într'o zi, deobiceiu pe înserate, răpia fata cu învoirea ei, se adăpostiau mai multe zile la o rudă sau un cunoscut din sat sau din satele vecine şi apoi ieşeau la iveală. Rezultatul era de cele mai multe ori că părinţii „făceau cele bune", adecă îşi dădeau învoirea la căsătoria lor, împăcându-se cu situaţia. Azi raptul e privit de săteni ca ceva ruşinos.

Dispariţia raptului mi-au explicat-o unanim prin următoarele: „Ficiorii la noi îs *buni, moi* şi *ruşinoşi.* In satele din jur raptul şi acum se practică des, fiindcă oamenii sunt *mai îndrăsneţi* şi *mai blestemaţi*".

5. *Adulterul. Adulterele ascunse,* adecă cele când unul dintre soţii căsătoriţi legal are raporturi sexuale cu persoane din afară de căsătorie, nu au putut fi cercetate din cauza caracterului secret şi de prea mare intimitate a faptului. Din informaţiunile primite în general, rezultă însă că se practică pe o scară destul de întinsă, căci soţul fiind veşnic pe drumuri pentru a-şi vinde produsele, controlul reciproc al fidelităţii conjugale nu se poate face. In multe cazuri nici nu se prea pretinde respectarea acestei obligaţii conjugale.

Nu lipsesc nici *adulterele publice*; când unul dintre soţi, deşi nu s'a desfăcut căsătoria legală, după întreruperea convieţuirii, începe convieţuirea în căsnicie comună cu altul. In cele 187 de familii cercetate am aflat adultere publice în 15 cazuri, *adecă 8%.*

6. *Concubinajul.* Dintre cele 187 familii cercetate am aflat convieţuirea începută prin concubinaj la 47 familii adecă 25%; la data constatării mai trăiau în concubinaj 31 familii adecă 17%.

Cercetările întreprinse asupra cauzelor concubinajului mi-au dat următorul rezultat:

CAUZE	Au început conv. în concubinaj	Mai trăiesc în concubinaj
din cauza că n'aveau vârsta legală pentru căsătorie	11=6%	4=2%
din cauza căsătoriei anterioare nedesfăcute	21=11%	15=8%
din cauza obiceiului şi precauţiunii .	11=6%	9=5%
din alte cauze (indolenţă, bătrâneţe, armată, etc.)	4=2%	3=2%

In familiile mai înstărite concubinajul e mai rar şi nu este privit cu ochi buni. In schimb în celelalte familii este mult apreciat şi pe cel practicat din obiceiu şi din precauţiune îl justifică astfel: „Nu mă cunun că dacă nu pot trăi cu el să mă pot scăpa mai uşor; adecă mai iute şi fără cheltueli".

Dintre cazurile întâlnite cele mai speciale sunt: Intr'o gospodărie dintre cele mai bine înstărite, feciorul care abia împlinise 30 de ani, trecuse prin 3 căsnicii în concubinaj şi prin 3 în căsătorie legală. Intr'altă gospodărie cei 3 copii: un fecior şi 2 fete, au început convieţuirea în concubinaj toţi trei şi după câte o căsătorie de încercare de scurt timp s'au reîntors toţi în gospodăria părintească aşteptând perspectiva unor noi încercări, fără a se gândi la o căsătorie legală.

7. *Naşteri legitime şi nelegitime.* Datele privitoare la această problemă le-am procurat din registrele de stare civilă dela Primăria comunei Belinţi şi se referă la ultimii 30 de ani.

Le-am împărţit în trei tablouri de câte 10 ani, exprimate pentru fiecare an în cifre absolute şi proporţionale după cum urmează:

TABLOUL I

Anul	Naşteri				
	Cifre absolute			Cifre proporţionale	
	legitime	nelegitime	*Total*	la 100 naşteri sunt nelegitime	la 1 naştere nelegitimă sunt legitime
1904	53	13	*66*	19.6	4
1905	39	11	*50*	22	3.5
1906	58	13	*71*	18.3	4.5
1907	45	13	*58*	22.4	3.5
1908	58	13	*71*	18.3	4.5
1909	51	5	*56*	8.8	10.2
1910	53	3	*56*	5.4	17.6
1911	55	10	*65*	15.3	5.5
1912	45	11	*56*	19.6	4
1913	35	4	*39*	10.2	8.7
Total .	*492*	*96*	*588*		

TABLOUL II

Anul	Naşteri				
	Cifre absolute			Cifre proporţionale	
	legitime	nelegitime	*Total*	la 100 naşteri sunt nelegitime	la 1 naştere nelegitimă sunt legitime
1914	36	5	*41*	12.2	7.2
1915	32	4	*36*	11.1	8
1916	12	1	*13*	7.0	12
1917	16	1	*17*	5.9	16
1918	13	2	*15*	13.3	6.5
1919	28	3	*31*	9.6	9.3
1920	41	8	*49*	16.3	5.1
1921	28	4	*32*	12.5	7
1922	27	8	*35*	22 8	3.3
1923	36	5	*41*	12.1	7.2
Total	*269*	*41*	*310*		

TABLOUL III

Anul	Naşteri				
	Cifre absolute			Cifre proporţionale	
	legitime	nelegitime	*Total*	la 100 naşteri sunt nelegitime	la 1 naştere nelegitimă sunt legitime
1924	28	7	*35*	20	4
1925	33	9	*42*	21.4	3.6
1926	30	8	*38*	21	3.7
1927	41	7	*48*	14.5	5.8
1928	27	7	*34*	20.5	3.8
1929	29	8	*37*	21.6	3.6
1930	27	6	*33*	18.1	4.5
1931	29	4	*33*	12.1	7.3
1932	32	6	*38*	15.7	5.3
1933	26	8	*34*	23.5	3.2
Total	*302*	*70*	*372*		

Mediile datelor după tablouri sunt:

Tabloul I (1904-13)	49	10	59	15.7	6.6
Tabloul II (1914-23)	27	4	31	12.3	8.2
Tabloul III (1924-33)	30	7	37	18.8	4.5

Observ că datele din tabloul II sunt influenţate de răsboiul mondial (1914-1918). In coloana IV-a se vede că procentual naşterile nelegitime în ultimul deceniu au crescut simţitor, ajungând până la un procent în medie de *18.8* cu maxima de 23.5 şi minima de 12.1. Cel mai mare procent de naşteri ilegitime din ultimii 30 de ani a fost în 1931, de 23.5%, iar cel mai mic a fost în 1910, de 5.4%.

In intervalul de timp dela 1904 — 1913 dintre cei 96 de nelegitimi au fost recunoscuţi de tată 69 adecă 72% din născuţi nelegitimi. Dintre aceştia 4 au fost legitimaţi, iar 1 adoptat. In intervalul de timp dela 1914—1923, dintre cei 41 de nelegitimi au fost recunoscuţi de tată 25 adecă 61% din născuţii nelegitimi. Dintre

aceştia 1 a fost legitimat. In intervalul de timp dela 1924 — 1933, dintre cei 70 nelegitimi au fost recunoscuţi de tată 66 adecă 89% din născuţii nelegitimi. Dintre aceştia 5 au fost legitimaţi.

8. *Procese.* Dintre cele 130 de gospodării au avut procese civile 40 gospodării, adecă 31%; au avut procese penale 26 gospodării, adecă 20%; n'au avut procese deloc 64 gospodării, adecă 49%.

In categoria procese penale se înţeleg nu numai procesele penale propriu zise, ci şi cele de contravenţiuni.

Pentru a aprecia în adevărata lor valoare aceste cifre, trebuie să ţinem seamă de faptul că datele sunt raportate la numărul gospodăriilor. Dacă aceste date le-am raporta la toate persoanele care locuiesc într'o gospodărie şi la o durată de timp de circa 60 de ani de când activează capul familiei, am putea primi procentul real privitor la procese, procent care ar fi considerabil mai mic.

9. *Fapte caracteristice.* Cu ocazia cercetărilor din gospodărie în gospodărie am observat şi am reţinut câteva fapte caracteristice, cari, dacă şi nu intră în cadrul problemelor ce avem de cercetat, sunt de mare importanţă şi ne vor fi de folos când vom încerca să interpretăm rezultatele cercetărilor noastre.

Astfel am observat că: *a)* Intravilanele gospodăriilor sunt de o întindere neobişnuit de mare, variind între 1—2 jugăre. O foarte mică parte din această suprafaţă este ocupată de gospodăria propriu zisă, iar restul este grădină de zarzavaturi şi de nutreţ pentru vite. Datorită acestui fapt suprafaţa ocupată de intravilane raportată la numărul gospodăriilor este disproporţionat de mare. *b)* In gospodării trăesc mai multe familii înrudite din tată în fiu, sub conducerea şi puterea bunicului sau a tatălui. *c)* Ocupaţia principală şi generală este grădinăritul, apoi cărăuşia şi comerţul pentru desfacerea produselor din grădinărit. Din această cauză populaţia de gen bărbătesc în tot timpul anului este plecată din sat prin târgurile din jur. *d)* Am aflat în toate părţile satului multe gospodării dispărute şi altele pe cale de a dispare din cauza că proprietarii au murit fără urmaşi. *e)* In dumineci şi sărbători nu se mai ţin jocuri (hora etc.), iar la cele aranjate în timpul anchetei noastre am constatat că tinerii nici nu mai ştiu juca.

In rezumat

Rezultatele cercetărilor asupra problemei de mai sus sunt următoarele:

1. Aproape jumătate din populaţie este interesată la conversiune în calitate de debitoare, 85% din creditori sunt bănci.

2. 2/3 parte din avere se dobândeşte pe cale de moştenire. Circa 10% se dobândeşte prin „ţinere“, — mod de dobândire caracteristic depopulării,

3. Soţii primesc dela părinţi proprietatea imobilelor cu cari au fost înzestraţi numai după moartea acestora. Datorită acestui sistem de proprietate trăesc în aceeaşi gospodărie mai multe familii înrudite şi subordonate după un sistem patriarhal asemănător celui din familia romană.

4. Sunt în comună neamuri cari numără până la 38 de familii.

5. Căsătoriile se fac numai între Români. Soţii se iau în căsătorie aproape în aceeaş proporţie pentru avere, pentru calităţi fizice şi morale şi din dragoste.

6. „Căpara“ adică avansul ce-l dă fetei mama feciorului ca semn că au căzut de acord asupra încheierii căsătoriei, în caz că renunţă feciorul la căsătorie, rămâne fetii, iar dacă renunţă fata trebuie să o restitue simplu. Uneori se stipulează restituirea dublu. In legislaţia în vigoare „căpara“ este considerată ca donaţiune şi soarta ei este cea uzitată în popor pentru „căpară“ cu singura deosebire că restituirea îndoită nu se admite nici în cazul când s'a stipulat.

7. Un mare număr din populaţie, 31%, nu se căsătoreşte religios din cauza marilor cheltueli ce se cer cu această căsătorie.

8. Bărbații încep a se căsători dela vârsta de 17 ani. Cei mai mulți se căsătoresc însă la 18, 19 și 20 ani. Femeile încep a se căsători dela vârsta de 14 ani. Cele mai multe se căsătoresc la 16, 17 și 18 ani.

9. Căsătoriile cele mai multe se fac în lunile Februarie, Noemvrie și Mai. Cele mai puține în luna Aprilie, din cauza postului Paștelor.

10. Numărul femeilor este mai mare decât al bărbaților. Divorțatele și văduvele sunt în proporție de 3 la bărbat.

Procentul căsătoriilor în ultimile trei decenii, până la 1930, era în creștere, iar dela 1931 până la 1933 a scăzut la jumătate. Astfel în deceniul 1921 — 1930 era de 10.1‰, iar în 1931—1933 a scăzut la 5.7‰. Media generală a României pe anul 1934 este de 18.4‰.

11. Divorțurile în deceniul 1921—1930 au fost de 16.2%, iar în 1931—1933 au scăzut la 7.9%. Media generală pentru România pe 1934 este de 4.9%.

12. Raptul a dispărut, fiind considerat ca ceva rușinos și tinerii ne mai având îndrăsneală să-l comită.

13. Adulterele sunt frecvente. Cele publice sunt în proporție de 8%.

14. Un sfert din populație începe convietuirea în concubinaj din cauză că n'au vârsta legală pentru căsătorie, din cauza căsătoriei anterioare nedesfăcute, din obiceiu și din precauțiune.

15. In timp ce numărul naşterilor are o tendință de descreștere continuă, numărul copiilor nelegitimi are o tendință de creștere continuă.

16. 2/3 parte din născuții nelegitimi sunt născuți din căsnicii în care soții trăiesc în concubinaj, — din care cauză au și fost recunoscuți de tată în fața ofițerului de stare civilă.

17. Jumătate din gospodării n'au avut nici un proces în ultimii 50—60 de ani, 1/5 parte din gospodării au avut procese penale, în majoritate de contravenție, iar restul au avut procese civile.

18. Din procesele puține, din dispariția raptului pe motivul că tinerii nu mai sunt îndrăsneți și din dispariția jocului și a cântecului, populația apare cu un caracter blând și resemnat.

19. Dintre problemele cercetate, următoarele contribuie la depopulare: situația materială și sistemul de înzestrare, concubinajele și adulterele frecvente, ocolirea căsătoriei religioase și nerespectarea legământului ei, căsătoria timpurie, divorțurile numeroase și traiul departe de familie al soțului.

ILIE RADU

CRONICI

CERCETĂRI RURALE IN BULGARIA

Având o populaţie sătească ce atinge 84%, Bulgaria este astăzi statul cel mai curat ţărănesc din Europa. Chiar industria bulgară este strâns legată de pregătirea produselor agricole pentru piaţa mondială, ca industria tutunului la Plovdiv, sau de satisfacerea necesităţilor prime ale pieţei ţărăneşti. In condiţiile acestea locul de frunte în ştiinţele sociale trebue să revină acelor ramuri care se ocupă cu desvoltarea şi cu problemele vieţii ţărăneşti. In timpul unei vizite destul de scurte şi care n'a avut câtuşi de puţin ca ţintă studiul propriu zis al cercetărilor sociale în Bulgaria, autorul acestor rânduri a putut să se convingă că întradevăr savanţii bulgari fac mari sforţări ca să înţeleagă şi ca să ajute masele ţărăneşti să învingă obstacolele enorme pe care le înfruntă toate statele ţărăneşti din Sudul şi Estul Europei.

In cercetările bulgare o importanţă aproape exclusivă este acordată laturei economice a problemelor. Cercetarea economică formează funcţia principală a trei institute însemnate: Institutul Central de Statistică, Facultatea de Agricultură a Universităţii din Sofia şi Institutul Statistic de Cercetări Economice. Institutul Central de Statistică, de sub direcţia Profesorului Zagorov, în afară de recensământ, culege neîncetat o mulţime de date economice şi publică regulat într'o revistă lunară, articole de mare valoare pentru cei ce studiază economia ţărănească. Dr. Zagorov lucrează acum la problema creării unui indice de preţuri care va permite să se înregistreze echivalenţele în valoare de vânzare pentru produsele agricole şi industriale; într'un cuvânt, un indice care va înregistra variaţiile în capacitatea de producţiune şi de consumaţie a oraşului şi a satului. Asistentul său, Dr. Ştefanov, a publicat în revista Institutului un articol important asupra distribuţiei rurale şi urbane a consumaţiei. Din materialul Institutului un interes deosebit are colecţia sa de zece mii de bugete ţărăneşti, cu date foarte amănunţite, adunate zi la zi, asupra veniturilor şi cheltuelilor în natură şi în bani a fiecărei unităţi studiate. Insti-

tutul pregătește un studiu monumental asupra bugetelor țărănești.

Facultatea de Agricultură, sub conducerea Profesorului Mișaikov, ajutat la rândul său de o pleiadă entusiastă și bine pregătită de tineri savanți, a desfășurat o lungă activitate științifică. Cu toate că cea mai mare parte din studiile publicate în seria editată de Profesorul Mișaikov, se ocupă mai mult de tehnica agricolă, totuși mai multe dintre ele prezintă un mare interes pentru sociologi. „Veniturile a 73 gospodării bulgare în 1930-31" (Sofia, 1934), cercetarea D-rului N. C. Condov, demonstrează că vânzarea grâului pe piață se restrânge pe măsură ce crește numărul membrilor familiei țărănești. Clayton Whipple, fost student la Cornell University Agricultural College și elev al Profesorului Sanderson, acum consilier pe lângă ministerul bulgar al agriculturii, oferă în studiul său asupra despărțimintelor agricole din comitatul Loveci, o tehnică îmbunătățită pentru definirea despărțimintelor rurale după caracterul lor productiv.

Institutul Statistic de Cercetări Economice, organizat la începutul anului 1935, se găsește sub direcția Profesorului Anderson, fost lector la Universitatea din Petrograd. Cu toate că tendința lucrărilor nu este încă pe deplin precizată, Institutul pare să aibă intenția de a se dedica studiului conjuncturii economice. Asistentul Profesorului Anderson, Dr. Totev, a publicat lucrări interesante asupra producțiunii și a pieții mondiale a cerealelor. (Evoluția producției grâului în Bulgaria și în celelalte țări, Sofia, 1935; Caracterul categoriilor de prețuri și raporturile lor mutuale în comerțul domestic și exterior al cerealelor in Bulgaria, 1933).

Ca vedere generală asupra agriculturii bulgare, a organizației, resurselor ca teren și inventar și a veniturilor ei, cea mai bună lucrare recentă este aceea a Profesorului N. V. Dolinschi (Organizațiata na bălgarscoto zemledelsco stopanstvo, Varna, 1932, p. 257). Se mai poate recomanda și textul lui Botev și Covacev (Zemledelieto v Bălgaria, Sofia 1934). In ce privește comasarea în Bulgaria, cartea lui Gheorghiev rezumă foarte bine experiența acumulată până astăzi și tehnica aplicată în această sforțare de reînoire tehnică (Gheorghe Gheorghiev, Ucebnic po comasația, Sofia, 1934, p. 79).

Dacă se găsește o literatură istorică abundentă asupra orașelor și chiar asupra marilor centre sătești, nu s'a făcut însă nici o sforțare pentru studierea satului bulgar după metode sociologice. Studiul lui Tabacov asupra satului Pordim (O investigație culturală și sanitară a satului Pordim, 1933), întemeiată pe o observație mai mult parțială, nu merită numele de „științific". Irwin Sanders, decan al Colegiului American din Simenovo, e ocupat de trei ani cu studiul monografic al satului Dragalevții, lângă Sofia. Până acum nu s'a făcut nici o sforțare pentru a defini după norme științifice tipurile de Nord Sud și Sud-Vest, ale satului bulgar, — tipuri care izbesc chiar pe un observator ocazional. Inițiativa răposatului M. Gheșov, de a studia chiar și superficial, rămășițele „zadrugei" slave în Bulgaria (Ivan Ev. Gheșov, Spomeni i studii, Sofia, 1928, p. 235—258, 299—308) din păcate n'a fost continuată. Domeniul „arheologiei sociale", care ar putea fi foarte rodnic, în considerații noi istorice și sociale, a rămas complet neglijat.

Dimpotrivă, s'a stăruit cu multă hărnicie în culegerea folclorului bulgar, în timpul celor două generații care au urmat după emanciparea din 1878. Din păcate, ca și în alte țări, acest material este în mare parte aproape inutilizabil pentru sociologul de azi. Totuși lucrările răposatului profesor Bobcev, reprezintă o excepție importantă. Ultimul său studiu, asupra folclorului juridic grupat în jurul vânzării cailor, este de o mare valoare. (S. S. Bobcev, „Nașiat juridiceschi folclor ocolo prodajbata na con" în Spisanie na Bălgarscata Academia na Nauchite cn. XLV, 22, Sofia, 1933, p. 145—193). Rectorul Universității din Sofia, Profesorul Arnaudov, a publicat un rezumat sistematic al folclorului bulgar (M. Arnaudov „Ocerhii po bălgarschia folclor, Sofia, 1934); lucrarea sa dovedește cât de mult a progresat știința folclorului prin munca sa neobosită și prin aceea a predecesorilor săi. Un interes deosebit trezește articolul lui Vacarelschi, care a încercat să descrie distribuirea geografică a folclorului bulgar; el ilustrează cu ajutorul unei serii de hărți cu multă grijă făcute, împărțirea țării întregi în mai multe despărțăminte de folclor tipic (Chr. Vacarelchi, Proect za bălgarschi folcoren atlas", Sbornic v cest na Atanas T. Ișircoc, Sofia, 1933, p. 127-138). In sfârșit, în ce privește arta țărănească, costumul și țesutul, publicațiile bogat ilustrate și cu grije pregătite ale Museului Național de Etnografie reprezintă o contribuție prețioasă.

E suficientă o privire asupra lucrărilor men-

ționate ca să lasă în evidența marea sforțare ce se face în Bulgaria pentru a cunoaște adevărata față a satului. Dar chiar această enumărare lasă impresia unor sforțări împrăștiate, fiecare cercetător urmărindu-și calea individuală, fără să se îngrijească de ceilalți și fără să răspundă la îndemnul unui centru conducător. Acest centru necesar ar putea fi dat de studiul sociologic al satului, studiu pe care zadarnic îl căutăm în Bulgaria. Chiar și metodele economice și folclorice ar folosi, lărgindu-se și reînoindu-se, prin adăogirea la munca de bibliotecă, a unor cercetări la teren, periodice și colective. Aplicarea metodelor sociologice ar ajuta la descoperirea unitații, răi cunoscute, care se ascunde în cultura țărănească, oferind mijloace noi pentru cunoașterea acestor mase țărănești, care, ca în întreaga Europă, se sbat într'o criză în același timp economică și morală. Ar deschide orizonturi noi unor inteligențe vii și muncitoare care caută căi noi pentru a servi un popor obosit de lupte politice și doritor de o operă de construcție socială.

PHILIP E. MOSELY

Stipendiat al Social Science Research Council 1935-36

EXPOZIȚIILE DE VIAȚĂ SĂTEASCĂ DIN TÂRGUL MUREȘ

Obiceiul ca orașele să-și organizeze o „lună" a lor, poate fi uneori cât se poate de folositor. Pe noi ne interesează, desigur, în primul rând, prilejul, pe care oamenii unui ținut îl au astfel de a înfățișa sistematic informațiile pe care le au strânse cu privire la viața din acel loc, ceiace duce la crearea unui curent de opinie publică în favoarea cercetărilor monografice, ba chiar la închegarea unor muzee permanente.

Târgul Mureș și-a avut anul acesta o „lună" a sa. In deosebit de frumosul palat cultural din centrul orașului, numeroase săli au cuprins o serie de expoziții temporare, a căror valoare ținem să o subliniem. Palatul cultural din Târgu Mureș are câteva săli de muzeu permanente. Una din ele este chiar deosebit de bună, anume aceia în care sunt strânse obiectele de artă țărănească: o reconstituire a unei prea frumoase Biserici de lemn, nenumărate cruci de lemn și troițe, foarte prețioase, și unelte diverse. Totuși sălile care atrăgeau în primul rând ereau acelea organizate de către tânărul învățător din satul Porcești, d-l Iustin Handrea. Nu putem sublinia îndeajuns meritele acestui pasionat al vieții sătești. Intr'un scurt număr de ani, cu toate greutățile cele mari pe care le presupune viața tinerilor învățători în vremea de astăzi, Domnia-sa a strâns cu grijă și cu pricepere un adevărat muzeu, cu multiple laturi: Un muzeu de artă bisericească, un muzeu de artă țărănească, obiecte de lemn, țesături și olărie și însfârșit un muzeu de științi naturale, fiecare cuprinzând sute de piese. Foarte bine alese, cu ingeniozitate uneori, cum de pildă colecția de fotografii vechi culese de prin case particulare, cu portul oamenilor de acolo, obiectele muzeului Handrea constituie o adevărată avere, nu numai ca valoare științifica, ci și ca preț.

Ne punem însă întrebarea următoare: ce folos statornic iese din faptul că pe câteva săptămâni de zile colecția a putut fi văzută de un număr restrâns de oameni, pentru ca apoi din nou ca să iee drumul înapoi spre șura unde d-l Handrea este silit să o păstreze în satul său? Oare nu ar fi fost mai cuminte ca aceste obiecte să-și capete un inventar științific, publicat, și să fie apoi trecute la un muzeu permanent al orașului? Nu credem că jertfa ar fi fost prea mare pentru orașul Targu Mureș și nici că d-l Handrea ar fi refuzat să puie bazele unui muzeu orășenesc.

Cu atât mai mult cu cât, la aceiași Expoziție a Lunii Târgului Mureș, se aflau expuse obiectele unui alt colecționar, d-l Al. Filimon, cuprinzând secții de preistorie, științi naturale, monezi și unelte, țesături. Remarcăm în deosebi minunata râșniță de mână, construită în chip de moară mică, învârtită cu o manivelă. Deasemeni piua desfăcută în piese. Ei bine, nici aceste obiecte nu trebuiau lăsate să ia drumul colecțiilor particulare. Ceiace s'a strâns odată pentru luna Târgului Mureș, trebuia păstrat acolo, cu orișice jertfă. Trebuie să nu uitam ca acela care se apucă de strâns colecții, nu este un om care se găsește pe toate drumurile și oricând. Colecționarul pătimaș este o apariție rară. El depune o muncă uriașă, plină de greutați, plină de privațiuni uneori, ca să poată strânge de-a-gata pentru alții, comorile sale. Și valoarea unei colecții bune este atât de mare, încât ea atinge tărâmurile interesului general național. Conducătorii vieții culturale sunt de aceia datori sa

stea la pânda acestor colecţionari, astfel ca ori de câte ori este cu putinţă, să salveze bunurile lor culturale, spre folosul obştiei şi al viitorimii.

Este falsă şi numai din trufie „cultura" celui care nu-şi dă seama de această valoare a Muzeelor. Chiar dacă vor fi greutăţi materiale, datoria bunului gospodar de oraş nu este oare să le înlature?

In tot cazul, gândul nostru ni se duce spre atâţia tineri învăţători din toate părţile ţării. Ii dorim porniţi pe drumul celor doi colecţionari de care vorbirăm mai sus: în loc de stearpa frământare politică şi a vrăjbii personale cu oricine îţi iese'n cale, nu este cu mult mai frumoasă splendida nebunie culturală care te face să jertfeşti din viaţa ta, pentru lucrul acesta dispreţuit care se chiamă sufletul neamului tău?

H. H. STAHL

DOCUMENTE

ION COCUL, ZODIERUL ŞI VRACIUL DIN IURCENI*)

Ion Cocul, de 60 de ani, cu o clasă de seminar în timpul stăpânirii ruseşti, şi cu patru ani la mânăstirea Hâncu în tinereţe, e una din cele mai reprezentative figuri din regiunea Iurcenilor. Iurcenii şi satele din împrejurimi, pe o rază de 30—40 Km. îl cunosc şi-i spun „moş Ion Cocul zodierul". In zilele de sărbătoare şi Duminica, cei cari au vre-o durere pe suflet, vre-o nenorocire în viaţă sau vre-o boală grea şi vor să-şi cunoască soarta, vin din toate părţile la moş Ion Cocul să le „tragă zodia". Ion Cocul şi-a cumpărat un *rojdanic* (zodie) de la un călugăr din mânăstirea Hâncu şi ştie să o „tragă", de la vârsta de 18 ani. De atunci şi până astăzi atâta a tot spus-o la oameni, încât o ştie pe de rost. E de ajuns să-i spună cineva ziua şi anul când s'a născut, îndată deschide zodia şi începe să-i spună, fără să mai urmărească textul, întreg trecutul şi viitorul cu toate nenorocirile ce-l pasc pe om în viaţă.

Ion Cocul e convins (şi nimic nu-l poate strămuta din convingerile sale) că viaţa omului e în strânsă corelaţie cu *zodia* sau *planeta* care stăpâneşte anul în care s'a născut cineva. De ani de zile se munceşte să cunoască legătura tainică dintre mersul constelaţiilor şi soarta oamenilor din Iurceni. El a încercat chiar să verifice întrucât coincid întâmplările şi nenorocirile din viaţa multor oameni din satul său cu ceea ce le scrie lor la zodie că li se va întâmpla. In acest scop şi-a scos din extractele matricole ziua şi anul naşterii la foarte mulţi oameni din sat şi ani de arândul a urmărit paralel cum se scurge viaţa lor pe pământ şi la zodie. Astăzi e convins că „ce i-i scris omului la zodie să pată, (păţească) aşa se şi'ntâmplă".

Dar Ion Cocul nu-i numai zodier, el e şi vraciul întregei regiuni. Mulţi dintre cei cari vin să le „tragă zodia" îi cer să le spună şi leacul pentru boalele de care sufăr. Leacurile pe care le-a recomandat, unele din ele, s'au verificat a fi bune, devreme ce vin şi-i cer sfatul foarte mulţi bolnavi din sate de la distanţe de 30—40 Km. Duminica şi în zilele de sărbători, când sunt sătenii slobozi de la lucru, e plină curtea şi strada de trăsuri sosite din alte sate. In ziua de 7 Iulie a. c. (sânzăniile pe stilul vechiu) am numărat peste o sută de persoane venite să-i consulte zodia şi să-i ceară leacuri. (Mă întreb dacă există vre-un doctor de circumscripţie medicală rurală care să-l întreacă în consultaţii într'o singură zi.) La un moment dat, am numărat în casa sa, 12 fete şi femei, 12 bărbaţi, iar în curte alţi 8 bărbaţi şi 4 femei,

Redăm mai jos câteva fragmente din dialogurile ce au loc în timpul când le „trage zodia". Din aceste dialoguri putem uşor constata gradul de sugestie ce-i stăpâneşte pe pacienţi în momentele când îşi „trag zodia", şi totodată convingerea nestrămutată a zodierului în legătura ce există între viaţa omului şi zodia sau planeta sub care s'a născut. Aceste fragmente le complectăm cu câteva date despre bolile şi leacurile pe care le cunoaşte zodierul Ion Cocul şi nenorocirile care-i silesc pe oamenii din partea locului să vină la el să-l consulte.

*) Din lucrările Institutului Social Român din Basarabia.

Cum îşi trag zodia:

O femeie din satul Vărzăreşti, jud. Lăpuşna.

Zodierul: In ce zi eşti născută?

Femeia: Vineri sara înspre Arhanghelul. Eu ncă nu m'am căutat la zodie. In ce zodie îs?

Zodierul: Eşti în zodia săgetătorului şi a peştelui. Săgetătoriul însamnă că eşti săgetată aicia (arată subţioară). Te doare mâna iasta?

Femeia: Nu aiasta, da aici mă doare (arată la umăr).

Zodierul: Când mergi pe drum asuzi şi ai un obiceiu rău că te desbraci cum ajungi la dial. Iacă de ce te doare umărul; eşti răcită.

In casă cu faţa la Răsărit şi la Amiază să nu stai că nu ai parte. Cum ţi-i casa?

Femeia: Cam la amiază.

Zodierul: Ş'ai să rămâi vădană. N'ai rămas?

Femeia: Is văduvă.

Zodierul: Ş'ai să te măriţi de al doilea, ş'apoi că n'ai să ai noroc.

Femeia: Nu mă mai mărit că-s păţită.

Zodierul: Te doare subt coaste, ai durere?

Femeia: Am; da oare ce mă doare?

Zodierul: Inseamnă că te doare splina. Rărunchii şi splina nu-s sănătoşi la dumneata. Da iacă leacul: o lună de zile să mănânci ceapă şi-ţi trece. Ai dormit la o jilăveală (umed) ori în tindă cu capul pe prag noaptea şi de aiasta te doare.

Ai chicat de sus de undeva? Ţ-arată planeta c'ai să chici?

Femeia: Am chicat dintr'un nuc.

Zodierul: Dacă-i ţinea cai, cal murg să nu ţii că nu-ţi merge; dar nici bou plăvan să nu suferi pe lângă casă că nu ai parte.

Femeia: La boi plăvan n'am noroc?

Zodierul: Nu.

Femeia: D'apoi că ţin boi plăvani de când m'am măritat.

Zodierul: Poate nu-s chiar plăvani cu totul.

Femeia: Nu-s chiar plăvani. Am avut unul plăvan şi mi-a murit.

Zodierul: In puterea nopţii să nu te duci la biserică, să nu laşi casa singură c'au să te scuture (prade).

Femeia: (Stă pe gânduri.)

Zodierul: Ai o boală subt coaste şi boala asta ar să se mute în alt loc şi dacă nu vei căuta-o, ai să mori cu zile. Are să te roadă în prag (pântece); nu te roade?

Femeia: Nu.

Zodierul: Are să te încerce.

Femeia: Altă boală nu mi se arată la coş (boală internă)?

Zodierul: El ţi se arată dar eu nu ţ-am spus-o, poate c'a da Dumnezău să nu o mai ai. Nu ameţeşti?

Femeia: Alte cumpene (nenorociri) nu mi se arată? Din faţă o cumpănă nu mi se trage de la nişte femei? (Femeia are nasul roş şi umflat şi spune că o ustură la soare şi o doare.)

Zodierul: Femeie, dumeta ai de *cel pierit* (sifilis). Da iacă eu ţi-oiu spune leacul: să mănânci lapte de sămânţă de cânepă şi găciulii de mac. Să mănânci o lună de zile şi să beai rachiu cu arin. Şi nu beai vin şi să nu mănânci murături. Dumetale îţi pare că nu te doare da el îi cel pierit (sifilis) la dumneta.

Femeia: Mă cam pricep eu că-i cel pierit, dacă nu-i pot da peste leac.

Zodierul: Da ştii din ce l-ai căpătat dumneta? Când ai fost tânără ai mâncat răsărită (seminţe de floarea soarelui).

Femeia: Eu şi acum mănânc răsărită.

Un flăcău din satul Vărzăreşti jud. Lăpuşna.

Zodierul: . . . şi în luna lui Mai, în zile de sărbătoare să nu te duci în ţarină c'ai să fii pocit de Rusalii. Pălărie neagră de la Sîn-Petru şi până la Sântă-Măria să nu pui în cap. Iţi scrie planeta că are să ţi se pună ceaţă pe ochi.

Flăcăul: Şi'n armată mi s'a pus.

Zodierul: In toată viaţa dumnetale să nu beai vin roş şi să nu mănânci acru. Te doare i-aicea, ia? Aşă-i că te doare aici? (Arată cu mâna sub piept)

Flăcăul: Da, aici mă doare. (Mirat că i-a ghicit boala)

Zodierul: Picioarele te-au durut la gleznă?

Flăcăul: M'au durut amândouă picioarele.

Zodierul: Dumneta, la o horă n'ai tras o ruşine?

Flăcăul: N'am tras.

Zodierul: Să te ferească Dumnezău să nu mai tragi. Şi numai mamă ai?

Flăcăul: Numai.

Zodierul: Pe dumneta te-a trântit un cal de pomană (de împrumut)?

Flăcăul: Da, m'a trântit. (Flăcăul are un semn la un ochiu)

Zodierul: Dumneta nu eşti sănătos. Planeta îţi scrie să nu mănânci murături şi să nu beai vin roş. Şi casă cu faţa la Răsărit dacă ţ-ai face, ai s'o ţii cu lacăt. Pe dumneta te doare fruntea?

Flăcăul: Da nu ştiu, nu mă prea doare.

Zodierul: Să nu te îmbraci cu negru că ai să ai *udar sonța* (insolație). Da de boala care o ai în coș, ori să te lași de acru și de vin roș, ori să scrii la Piatra Niamț (Laboratorul Vorel) după leacuri. Aluat nedospit să nu mănânci, tot de iasta boală. Primăvara nu ți se jucheşte (jupoaie) nasul?

Flăcăul: Inainte mi se juchea, dar acum nu.

Zodierul: Te-ai copt la os de amu. Fimee bălaie și cu ochi albaștri să nu iai, că nu ai să ai parte. Și roadă (copii) nu știu dacă-i avea; asta într'un gâci. Dacă ai și avea, ai să ai numai un băiat și o fată.

O femee din Nisporeni, jud. Lapuşna.

O femee din Nisporeni îi spune că o doare în piept.

Zodierul o întreabă: „îți iese niște vinișoare pe piept și te doare aicea după cap", (îi arată unde-o doare, mai jos de ceafă.)

Femeia recunoaşte că o doare.

Zodierul: Să te arăți la doftor. Dumnetale inima ți-i slabă și altă nimic. Doctorul are să-ți pună năcoale (injecții) să-ți pornească sângele. Și maiuri de vacă fierte să mănânci.

(Femeia stă și ascultă cu atenție tot ce-i spune zodierul. Unde i se pare că-i o mare primejdie, se îngrozeşte.)

Zodierul: Din lumina (incendiu) ce-i care ai văzut-o, te doare în piept.

Femeia: Da, a fost un pojar (incendiu) în măhală (vecini) și noaptea drept în față mi s'a arătat.

Un sătean din satul Ciorăști, județul Lăpușna.

Zodierul: Pe cal șarg să nu mergi călare dacă a avea coama în două părți; dar dacă a avea-o într'o parte să mergi la pas că-i primejdie.

Să nu stai la feriastră dacă-i spartă și-i ușa deschisă. Să nu dormi în tindă cu capul pe prag. De la 44 de ani în sus are să te roadă'n prag (stomac).

Săteanul: De când eram tânăr mă doare pe mine în stingh (arată că-l doare în deșertul stâng). Simt ca un fel de umflătură. Par'că umblă prin pântece un bolovan (bulgăre).

Zodierul: Dumneta ești duflit (încărcat) cu limbrici. Să mănânci apă fiartă cu os de vită și să pui și puțin orez. Lapti să nu mănânci, dar nici acru să nu beai; trebue să ți se curețe stomahul. S'o scoți pe mama lor (mama limbricilor) din pântece și ai să te lecuești. Să nu coseşti și să nu te întinzi că are să te doară în pântece.

Săteanul: Ce o mai fi o mai fi, dar am să o încerc și pe aiasta. Am fost la doctor la Ungheni și la Călărași (două târguri, primul în jud. Bălți și al doilea în județul Lăpușna) și am să mă duc și la Chișinău dar să mă mai grijesc (să fac rost) de parale.

Zodierul: Să te duci la Călăraşi să cumperi scrânghiț Dunaischi (Scrumbii de Dunăre) vre-un kgr., și să mănânci trei zile și să nu te miști și-ți trece.

Despre boli și leacuri

Leac pentru cel pierit (sifilis). Nu poate tot omul să o prindă așeia boală. O prind mai ales aceea oameni cari-s în planeta *Mercurios.* Aiștia cari-s în planeta *Mercurios*, le place să mănânce răsăriță (semințe de floarea soarelui) și nu se poate să mănânce răsăriță că prind boala asta cel pierit. Și din planeta *Mercurios* unii nu prind boala asta dacă mănâncă pâine, beau apă fiartă și mănâncă dulce. Se chiamă să nu mănânce acru. Se întâlnesc doi trei oameni pe drum și vorbesc între dânșii de boala asta și de leac și spun: „eu de mic copil mănânc răsăriță și de așa feli de boală nu mă simt". Da pintru di ce? Pentrucă ești hrănit bine cu pâine și apă fiartă (ceai) și mâncare dulce. Da omul cel sărac toamna mănâncă nuci verzi, poamă acră (struguri) și chipărat și se nimerește și oloi (undelemn) vechi cu cartoafe și iaca poate să se nenorociască.

— Dar boala asta nu se ia de la un om la altul?

Nu se ia.

Dumneata știi cum numesc doctorii boala asta?

Nu știu.

Dumneata ai auzit de sifilis ori de frență?

Nu n'am auzit. *Cel pierit* nu este tot aceea boală cu *frența.* Da de aiasta boală eu nu știu (sifilis).

N'ai avut nici un bolnav de frență?

Am avut, da dacă-i bolnav de la brâu în jos, îi spun: du-te la doftor. A fost odată un moșneag de aici din sat. M'a întâlnit la cireadă și mi-a spus: „Am să viu la dumneata să-mi spui la zodie". A venit și l-am întrebat în ce zi îi născut și mi-a spus.

Pe ziua ceea am găsit că-i în planeta *Mars* și eu i-am spus: dumneata nu ești sănătos de la brâu în jos. Și el a zis că-i așa. Eu l-am trimăs la doftor să se lecuiască. *Cel pierit* (sifilisul) așa se lecuește: dacă-i proaspăt, apoi trebue să mănânci 30 de zile lapte de sămânță de cânepă. Sămânța o freci ca făina și torni puțintică apă ș o moi ș'o freci bine până face spumă ca săpunul[1]

Torni apă clocotită ş'o mesteci bine ş'o strecori printr'o sită deasă şi aşa mănânci dimineaţa lapte de sământă de cânepă cu pâine, ori cu mămăligă. Dimineaţa, demiaza şi sara trebue să bei rachiu cu arin şi să mănânci dădăori pe zi mac (sământă de mac) ca să-ţi piaie amorţeala. Macul să-l mănânci cu măsură; cinci găciulii dimineaţa şi sara tot aşa. Atâta să mănânce omul de vrâstă trecut de 20 ani; dacă-i mai mic, atunci mai puţin. De mac dacă mănânci, ţi-i somn. Da să mănânci pâine cu miere şi-ţi trece.

Boli de stomac.

Vin unii oameni şi-mi spun ziua, luna şi anul şi se nimeresc de nu-s sănătoşi. Dacă-i copil mai jos de opt ani ş'a fi născut noaptea, măcar cât de bine să-l cauţi, că nu trăeşte. Da tot într'aista număr dacă se nimereşte că s'a născut ziua, apoi până la opt ani creşte greu. Dacă trece de opt ani şi-i cresc dinţii drepţi în gură, trebue să înveţe carte că la munca câmpului nu poate lupta. Da dacă nu învaţă, inima i-i slabă, faţa i se îngălbineşte şi la 18 ani are să aibă cumpănă. Al doare supt piept şi dacă scapă dela 18 ani, i se ridică un nod în gât şi necontenit îl doare supt piept, supt ţâţa stângă. Atunci se închipueşte cordică (limbrici). Când vin la mine, spun, iaca umblâ aşa prin pântece parcă-i un bolohan şi se ridică un nod la gât şi ameţesc. Dacă a trece de 32 de ani şi nu s'a căuta omul acela, trăeşte greu, faţa i se îngălbeneşte şi i se usucă. Di la 58 de ani începe să se prostească şi-i crapă mâinile şi pe faţă şi pe dos. Eu îi spun leacu ista: dacă-i omul de vârstă, apoi trebue să mănânce trei zile scrânghiţ (scrumbii) de Dunărea, copcionite (afumate). Să chisăze usturoi într'o strachină şi să mănânce cu scrânghiţ fără de pâine fără de nimic, numai sadé să 'ntingă în usturoi.

Desinterie.

Dacă-i copilul mititel şi-l doare în pântece şi-l pântecăreşte (desinterie), apoi să iai un kg., de săpun galben de cămăşi şi să-l fierbi cu lapte dulce, să fie ca plămădiala. Să iai plămădiala ceea caldă cât ăi suferi cu mâna s'o pui în petice şi să înfeşi copilul şăpte zile. In fiecare dimineaţă când l-ai deslegat, să-i ungi pântecele copilulu cu spirt denaturat. Vra sa zică pielea i-o 'ntăreşte. Da copilului să nu-i dai covrig rugumat în gură.

Dureri de cap.

Cei care-i dor capul, dacă-i omul cu stare, (bogat), să bea şapte zile dimineaţa şi seara rachiu cu garciţa (muştar): jumatate de linguriţă la un păhar de cele de vin cu rachiu. Dacă-i omul sărman (sărac) bea garciţa cu vin. Şi la copiii cari caută supărat, cască şi se întind, se poate de dat, da mai puţin (copiilor de la opt ani în sus).

Reumatism.

Omul care-i păzit, încălţat întotdeauna şi îmbrăcat întotdeauna, greu poate să sufere de boală de picioare. Mai degrabă poate să aibă paralici (paralizaţie) dacă va sta în casă cu fereastra deschisă şi a umbla cu capul gol. Oamenii plugari cari-s în planeta Mars şi s'ar porăi (ocupa, lucra) în udeală, desculţi, vara, la grădinărie, ori or pune cânepa în baltă şi or sta mai mult decât on ceas în baltă, s'aleg cu dureri di picioare că-i rod la oase. Poate să-l roadă aşa de la 20 de ani în sus. Cu ce pot să se lecuiască? Vara să fiarbă într'un ceaun mare apă şi să pună un căuş bun de ovăs şi să-l fiarbă. Când s'a răcori apa, să pună picioarele în ceaunul cela pe ovăs şi să le ţină până s'a răci apa (un ceas).

Dacă iese din apa aceia apoi trebue să-şi ungă picioarele cu aşa un fel de doftorie: 1) *schipetari* (terebentină) 2) *Poroşoc bodegano*, (sponghia fluvia) 3) *Muravinii ucsus* (oţet de furnici). 4) *Nostirnii spirt* (amoniac) 5) spirt de 90%. Se amestecă toate la un loc într'un şip. Aptecariu (farmacistul) face dăraua (stabileşte proporţiile).

Oamenii la ţară se îmbolnăvesc de picioare şi sunt săraci aşa că nu pot cumpăra leacurile aestea. Se poate de lecuit alminteri cu leacuri eftine. Să iai frunză de curechi (varză), pui frunzele celea pe pământ şi le stropeşti cu gaz (petrol lampant). Invăleşti picioarele cu frunze de curechi şi le legi cu petice de la degite până la genunchi. Le legi sara şi le deslegi a doilea sară, adică stau legate o sutcă (24 de ceasuri). Când deslegi peticile şi iai frunzele de curechi, se văd nişte beşici albe pline cu apă. Beşicile celea se sparg ş'atunci iai spirt denaturat şi ungi picioarele o sutcă ş'apoi să te păzeşti de răceală.

Dureri de cap şi de inimă.

Acela om îi bolnav de inimă, care-i răcit. De la picioare răceala trece la spinare după cap şi îl prinde a-l durea umărul şi se lasă durerea la inimă. Să ia un păhar cu apă rece, să pună sare de drob, să bea dimineaţa şi-i trece.

Care-i în planeta *Jupiter*, acela sufere de junghi şi de durere de cap. Junghiul e în coasta stângă mai des şi durerea de cap deasupra ochiului stâng.

La țară babele îi descântă și-l leagă (junghiul) cu o ață pe om ș'apoi că nu ajută nimic. Unele babe pun cărămidă fierbinte și tot n'ajută. Până când nu vei pune hârtie de junghi nu ajută. Și la cap tot așa. Da hârtia o iai de la apteca (farmacie), ceri foaie de muștar și o pui într'o strachină cu apă caldă și o pui cu unsoarea în jos ș'o lași până se moaie hârtia și o scoți din apă și o pui la coastă unde te doare ori la cap.

Pe câți i-am învățat eu cum să se lecuiască, de la toți am auzit mulțumire. Mai întâiu dela o femee din Sadova (jud. Lăpușna), înainte de bătălie a umblat prin doftori pe la Ades, pe la Ieș și nu s'a folosit. Ș'a vinit la urmă și la mine. Avea fața galbenă, și se usca, spunea că o doare supt piept și stuchea (scuipa) sânge. Avea boală în coș. Doctorii cât au văzut-o pe dânsa, i-au spus că-i hrănită, o spurcat-o altă femee. Au trimis-o să se lecuiască prin babe și la urmă a venit la mine cu bărbatul său și mi-a spus: Nu știu moșule oiu mai călca eu iarbă verde? Eu iam dat o hârtie și s'a dus la apteca (farmacie) și și-a luat doftorii de 60 de lei, *jeleznaia mextura* (iodură de fier) ș'a băut câte trei linguriți pe zi și i-a trecut. Pe urmă a venit la mine și mi-a spus: „Amu mă simt mai bine da-mi vine un nod la gât". Și eu i-am spus: să iai o ocă de moare de pepeni înfundați și să o pui într'o oală curată și să pui un funt (200 gr.) de miere de stup și să fierbi bine o jumătate de zi. Da oala să fie acoperită cu o turtă de aluat și să pui o țăgie (țiavă) lângă toartă să răsufle oala când o fierbe. Dupăce s'a răcit moarea, o torni într'un vas curat, fiind soarele cam două ceasuri până în seară, o iai și o beai câte o leacă până o beai toată. In timpul acela să nu te culci ca să nu verși (vomitezi), da să te mai primbli. Ș'așa 'n timp de trei zile să stai acasă. Dacă-i pântecări (desinterie), iaca ce mâncare să mănânci: să cumperi oase de vită tăiate cu beschia și să fierbi oasele celea și să pui puțin orez. Să mănânci apă de ceea cu pâine prăgită, uscată.

Rețetă practică de scos șerpii din om: moare de pepeni (castraveți) înfundați, fiartă cu un funt de miere. Poți să omori pi șărpe când a intrat în om.

Ce nenorociri îi mână pe oamenii din atâtea sate să vină să-și tragă zodia?

La altul îi traiul în casă nefericit. Pentru de ce nu-i fericit? Pentrucă el nu stă în casă cum îi scrie planeta. Lui îi scrie să nu stea în casă cu fața la amiază sau la asfințit că se nimerește că are temere în casă, pagube, frică, întristare și jale. Și așa-i viața lui cu întristare. Atunci el vine la mine. Vra să-și știă norocul, pentru de ce nu i-i traiul bun. (In Iurceni l-a ascultat pe zodier un gospodar și și-a stricat casa fiindcă-i mergea rău întrânsa și și-a construit alta în altă parte a satului, cu fața înspre amiazăzi așa cum i-a spus la zodie).

Copiii vin pentrucă mulți nu-s sănătoși. Altul este cu boală grea, ciornăi bolezne (epilepsie). Dacă-i copilul mic, apoi este așa fel de lemn și buruiană: lemnul cânelui (hisustrum vulgáre) și turtel (Cuscuta Epithymum). Faci scăldătoare nouă zile și unii scapă, dar alții mor dacă nu au zile. Unii copii se nasc în planeta *Jupiter.* Rar copil care rămâne teafăr după nouă ani de zile.

Vin flăcăi și oameni de vârstă de la 20—50 de ani. Altul se însoară și îl leapădă femeia. Da pentru de ce îl leapădă? Pentrucă el ia femeia cu planeta care nu i se cade lui să trăiască.

Tot din oameni tineri vin și spun ziua și luna când îs născuți și eu îi pricep că au boală de la brâu în jos ori îs legați (fermecați) de vre-o babă, nu li se mișcă trupul (impotenți). Eu îi învăț ce să facă. Dacă el ii legat, să caute o sanie de boi, s'o întoarcă cu tălpile în sus, să desbată toate cuele de la sanie, să toarne apă prin borțile celea și apa s'o scurgă într'o strachină și să o bee, așa trei dzile. Să ia un ac să-l pună în foc și dupăce s'a răci acul, să-l îndoaie cu vârvul în urechi și să-l pună în strachina cea cu apa care-o turnat-o prin borțile saniei și să bea apa de pe acul cela. După ce va mântui apa de băut în trei zile, să ia acul și să-i scoată vârvul din urechi și să-l pună în strachină și să ducă noaptea la pârâu strachina cu acul și să facă o adâncă în pârâu și să pună strachina cu acul în pârâu. Apa a curge și a mâli strachina și atunci să fie el legat când se va duce cineva să scoată strachina din pârâu.

Flăcăii vin la zodie să vadă dincătro să ia soție când se vor însura, că pe mulți se întâmplă de-i leapădă ori se despărțesc. Planeta le spune de-o pildă că dacă nu ți-i dat să trăești cu femee de la Răsărit, sau cu ochii albaștri, apoi degeaba te mai încurci.

Dacă te-ai însurat la zi nenorocoasă, apoi așa are să-ți fie viața. Vin să afle zilele când să se însoare și din ce parte să-și ia soție.

Fetele iacă de ce vin: multe se înșală și se mărită și le leapădă bărbații pentrucă nu i-i

dat să se mărite cu un om cu ochii albaştri. Altele fete întreabă aşa: eu gândesc să mă duc la mânăstire, oare ce trebue să fac? Dacă-i scrie planeta să fie călugăriță, apoi să se ducă la mânăstire că dacă se mărită, la bătrâneţe tot acolo ajunge.

Vin fete de cele greşite de fată mare şi mă întreabă: „Cum aş face eu să fiu norocită?" Eu le spun: Nu poţi fi norocită în satul tău. Dacă ai fost greşită apoi să te măriţi în sat strein şi până la 33 de ani să nu mănânci din mână streină.

Din oameni bătrâni vin că altul n'are parte de feciori, ori se înşală şi le dă avere ş'o prăpădesc şi el trăeşte greu. Alţii vin de boală, care se jălue de că îl roade în prag, care se jălue că are o bubă la un pecior şi nu se poate lecui. Altul vine şi spune eu m'aş însura de a doilea da nu ştiu cum să aleg. Unul a venit de la Albina (sat în judeţul Tighina) de 80 la de km. şi m'a întrebat: Oare oi mai avea eu leac din boala asta. El era paralizat; îi luase o mână şi un picior. N'avea leac şi nu i-am dat pentrucă el trebuea să pătimească şapte ani şi la urmă să moare.

A venit unul de la Bujor (sat în jud. Lăpuşna), şi s'o nimerit un fecior de al lui a ucis un om. El a venit să afle cum a ieşi din judecată feciorul său. I-am spus, că trebue să tragă pedeapsa că aşa-i scria planeta.

P. ŞTEFĂNUCĂ

CÂNTECUL LUI MANTU LA GLIMBOCA

In Banat mai trăeşte vie încă amintirea *haiducului* de codru *Pătru Mantu*, una dintre cele mai temute figuri de după răsboiu, astăzi intrat în legendă. Faptele lui poporul nu le-a uitat. Ca şi vechii haiduci ai Banatului din sec. XVIII-XIX-lea, una din faptele lui caracteristice era de a ajuta pe cei nevoiaşi din prăzile lui mari, pe cari le lua, deobicei dela cei bogaţi şi, mai ales dela cei străini[1]).

Pentru populaţie el a rămas încă un mare binefăcător. In realitate el a fost unul dintre răsvrătiţii cei mai de seamă împotriva situaţiei sociale, nu numai în gând, dar şi în fapte. Poporul îi păstrează, în părţile pe unde a trăit şi a umblat, un cult deosebit. Faptele lui s'au desfăşurat în partea nord-vestică a judeţului Severin, dar mărturiile unora se dovedesc că, de multe-ori, ajungea până în *Valea Almăjului*, şi une-ori până pe malul Dunării. Pretutindeni faptele *haiducului* au semănat, pentru el, în inimele oamenilor, numai simpatie. Iar, după moartea lui, datorită trădării unuia dintre tovarăşi, să nu ne mire faptul că în multe din biserici s'au cetit acatiste şi s'au tras clopotele.

Dar, să-l lăsăm pe *bats'i Nicolae Lădariu*, gospodar de frunte din Glimboca, să ne vorbească despre el, ca unul care l-a cunoscut: „Şi aşa mă pomenesc într'o zi la mine cu un străin, om chipăş şi tare frumos. Mi-o dat bună dz'iua şi i-am mulţămit, aşa cum trăbă să să mulţămască la oricare om. M'o'ntrăbat ts'e fac şi cum îm'merge. I-am spus că şi bine şi rău, ca la noi săts'enii, cu nevoi mults'e. Am stat noi mult dz'e vorbă, dă aşa ca oamenii dz'ela sat şi ni-am zborât[1]) dz'e o samă dz'e năcazuri.

Aşa ni-o prins noapts'ia. Nu l-am întrăbat dz'e undz'e-i şi tz'ine-i că l-am văzut om dz'e oamenie: păria umblat şi cu carts'e multă. L-am pofts'it să mănânce cu ai mei, în casă şi să doarmă tot la noi. Dz'imineaţa mi-o mulţămit şi o plecat. Dumnedzău ştie undz'e.

Când s'o dus nevasta să aşts'earnă patu, o găsit o hârts'ie: mi-o dat-o mie, că ia nu şts'ie să ts'its'ască. M'am cruts'it şi n'am fost în stare să mă mai gândz'esc la nimic. Omu dz'e prăstă noapts'e o fost *Pătru Mantu*. O scris că îm'mulţămeşts'e dz'in inimă şi dacă am vr'odată vr'o lipsă să mă duc la iel.

Ieu dz'e dus nu m'am dus niciodată că n'am lipsă. Da, am auzit că la mulţ o făcut fapts'e bune. Când l'o omorât în sats'e o fost mare jale. Mulţ'l'or plâns, ca pră un părints'e, că la tot săracii numai bine o făcut. Le da şi bani şi, când îi vedzea năcăjiţ'le spunea vorbe dz'e uşurare. Dz'ela Adam Neamţu, Harambaşă şi Lăzărică[2]) nu s'o mai vădz'ut un om aşa cumsăcadze.

1) In realitate Mantu nu a fost un haiduc, ci mai degrabă un om certat cu legile şi cu ordinea socială. Tot şi poporul refuză să-l numească bandit, cinstindu-i memoria cu titlul de haiduc. Şi haiduc se va socoti pentru totdeauna. In Banat, e un puternic curent pentru reabilitarea memoriei lui. Pretutindeni numai frumos se vorbeşte de el.

1) a zbora — în Banat înseamnă a vorbi, a te sfătui cu cineva.

2) Haiduci pela 1848, luptători alături de revoluţionari în Ardeal, aşa spune legenda. Au trăit în Valea Almăjului şi sudul Bănatului.

La moartea lui s'or facut dz'e catre oameni rugăciuni in bisarici, ca pentru un om dze. frunts'e şi multa lume l'o plâns. He, dacă ar maj fi Mantu, nu ş'ar bats'e joc straiuii dz'e noi, că iel nu i-ar lăsa. Mie mi-o parut rău când l'or omorât, şi am dus o lumina la biserica, pentru ertare dz'e pacats'e, duca o fi avut, că iel mai mult bine o facut. Ca o luat dz'e la bogatani şi li-o dat nevoiaşilor, aia-i o fapta bună şi creşts'ineasca. Vez'ăi dz'ela oraş, nu pot să înţal'agă ts'e om bun o fost Mantu...

Convorbirea cu Nicolae Lădariu a urmat apoi cu un alt subiect.

Cântecul lui Mantu l-am cules dela alt informator şi-l redăm mai jos:

„La Poiana Mărului,
Paşts'e calu' Mantului,
Calu' paşts'e, nechezăşts'e
Că pră Mantu nu-l găsăşts'e,
Nu-ie Mantu nu-i şi nu-i
L'o puşcat un văr dz'e-a'lui,
L'o puşcat Vineria,
L'o aflat Sâmbăta,
L'o 'ngropat Duminica
Dumineca la un ceas
Cân' îi toată lumia acas';
Cântă cucu pră o moară
Şi Mantu trage sa moară
Cântă cucu'n vâr' dz'e nuc,
Pră Mantu la groapă'l duc;
Cântă cucu'n vâr' d'ze cruts'e
Pră Mantu la groapă-l duts'e;
Cântă cucu'n vâr' dz'e fag
Pră Mantu ţărână trag;
Cântă cucu pră fântână,
Pră Mantu trage ţărână".

Cântecul lui Mantu al Anei Munteanu, de 17 ani, din Glimboca, e tocmai textul cel mai complect. In alte sate e mult mai lung şi complicat dar cu multe lipsuri de elemente esenţiale. Din culegerile pe care le avem, textul de mai sus din punct de vedere *tematic,* estetic şi al conciziei este mai bun decât celelalte, întâlnite prin multe sate din Banat, Mehedinţi şi Haţeg. Motivul a trecut după cum se vede şi în Oltenia, bineînţeles cu multe schimbări:

Iată textul:

In poienile cu fagi
Ii Mantu cu mândre dragi,
Ii cu fete de boieri
Cu neveste de oieri,
Cân' pă una jos o lasă
Ii sar câte şasă 'n braţă;
Mantu îi frate de Zâne
Din padurile de brazi
Cu voinicii toţi înalţi;
Mantu face lucruri bune
Pe voinicii lui îi pune
Ca să fure pe bogaţi
Şi să ajute pe fraţi
Pe cei oameni cu nevoi
Ce umblă flămânzi şi goi
Dar duşmanii îl păzesc
Pe tovarăşi ispitesc,
Vreu să-i sape zilele
Să-i răpiască mândrile
Şi să-i bea paralile;
Toţi tovarăşi credincioşi
N'ascultă pe mincinoşi
Numa unu fără păr
Care-i a lu Mantu văr
Ş'o vândut stăpânul lui
De dragul argintului
Şi s'o dus la miez de noapte
Să-i ducă lui Mantu moarte,
Când Mantu dormia c'o Zână
Moartea-l apucă de mână
Când Mantu săruta Zâna
Moartea să strâmba păgâna;
Să scoală să ias' afară
Aude pocnet şi pară,
Când afară o ieşit
Drept în frunte l'o lovit,
Glonţ de puşcă cătănească
Pentru moarte haiducească.

(Notă: inf. Anghel Dumitraşcu de 18 ani, necasătorit, „slugă la boier", din Vârciorova-Mehedinţi; ştie cântecul din sat dela flăcăi. Declară că se cântă mult în satul lui de când s'a ridicat el flăcău. Il cântă şi fetele, iar unele „mai slabe de inimă" chiar plâng după Mantu. A auzit că şi în satul lor a venit odată Mantu, dar el nu ştie bine că era mai mic).

In Haţeg circulă în aceiaş versiune. Ceeace pare interesant, e faptul că, pe timp ce trece, motivul începe să capete amplificare de *fantastic.* Nota reală se elimină, treptat, făcând loc unor elemente de imaginaţie. Motivul ce se cântă prin Mehedinţi este aproape de nerecunoscut.

Dat fiind faptul că dorim să ne menţinem alături de acest text publicat mai sus pe care îl socotim, dintre toate, cel mai complect şi cel mai concis, tragem concluzia că nota reală se păstrează totuşi mai bine pe raza de acţiune a fostului haiduc. Totuşi într'un text pe care îl avem din Bolvaşniţa, satul în care a fost omorât Mantu ni se pare semnificativ faptul, că tocmai aci nota

reală este depăşită în mai mare masură decât în celelalte sate. Haiducul a fost ridicat fără exagerare, în rândul unor figuri supranaturale. O concluzie sigură nu se poate trage. Dar se vădeşte o tendinţă de trecere spre alt gen. Afirmaţia e cu atât mai îndreptăţită, cu cât i se atribue eroului isprăvi, ce trec dincolo de realitate. Faptul ne mână să credem, contrar multor opinii, că se crează un curent de revenire la *baladă*. Legenda pare mai puţin îmbrăţişată, iar pe alocurea, cum e şi cazul de faţă, e chiar părăsită.

Dăm loc şi textului din Bolvaşniţa, din care reese acest lucru:

Sus în vâru codrului
Paşts'e calu Mantului,
Dz'e doru haiducului
In bătaia vântului
Iel paşts'e şi să răneşts'e
Dar mai rău să bolândz'ăşt'se
Inima să prăpădz'eşts'e
Că pă Mantu nu-l găsăşts'e;
Nu-i Mantu haiducu, nu-i
Vai săraca viaţa lui
Prisărată cu nǎcaz
Şi cu cu lacrămi' pă obraz;
Toats'e fapts'ele lui bune
L'or profăcut în tăciune
Toats'e fapts'ele frumoasă
Az' l'or putrăzât dz'e oasă;
S'o bătut cu iernil'e
Ca să facă binel'e
Să curme nevoil'e
La toats'e năroadz'el'e
Şî la tot omu sărac
I'el o găsit câts'e-un liac
Să-i curme dureril'e
Să-i albiască zil'el'e;
Stă calu lu Mantu stă
Şi să uită pă coastă
Şî vedz'e muierile,
A lu Mantu mândril'e
Cu ciocu[1]) lor dz'esplets'it
Cu păru lor încâlts'it;
Veniau în codru plângând
După Mantu jăluind;
Când vedz'iau calu păscând
Ca şî or'çe cal dz'e rând
Blăstămau dz'in gura mare
Un blăstăm cu vorbe grel'e,
Grel'e şi plin'e dz'i jal'e:
— Dobitocul'e spurcat,
Mantu zaçe spânzurat
Dz'e trei zîl'e n'e 'ngrupat
Şî dz'e lume tot zoitat
Iar tu îţ 'cauţ' dz'e mâncat;
Mantu zace supt'un fag
Toats'e cioril'e îl trag;
Mantu stă cu limba scoasă
Şî făr' dz'e carne pră oasă;
Mantu stă făr' lumănare
Şî făr'o rază dz'e soare;
Haide cale blăstămat
Să 'ngrupăm acu pră Mantu
Să ni-alduiască tot natu;
Să-i punim lu Mantu cruts'e
Sî la ia o luminioară
Cum trăb'un voinic să moară.
Audz'e murgu blăstămu
Şî porneşts'e nebuneşts'e
Pân' la Mantu nu s'opreşts'e;
O groapă mare scobeşts'e
Cu copita lui căieşts'e
Pră voinic frumos l-apucă
Cu pământu îl astrucă,
Un mormânt acolo face
Pintru Mantu care zace
Calu apă' să tot duts'e
Lu voinic să-i cauts'e cruçe
Şî miergând pră drum la val'e,
Iaca çine-i iăsă'n cal'e?
Ortacu[1]) lu Mantu drag
Ts'e l'o spânzurat ds'e fag
— Ho-ho, ho-ho, murgul'e
Dz'e ts'e baţ cărăril'e
Ş'ocoleşts'i poienile?
Vi'no să 'ncalic pră ts'ine
Să mergi la Mantu cu mine;
Calu când audz'e-aşa
S'opreşts'e în loc şî sta
Şî un pic că să gândz'ia;
Pră misăl iel tăbărăşts'e
Cu copita il plizneşts'e.
— Vez' asa ortac păgân
Că m'ai lăsat făr' stăpân
Stai ca Mantu ne 'ngrupat
Dz'e toată lumia zoitat[2]);
N'ai şts'iut să fi credincios

1) cioc: legătura părului. Vine probabil dela „cionc" prin eliminarea lui „n", deşi se pare prea puţin verosimil. Mai degrabă ne mână la cuvântul „coc", cu care are şi înrudire semantică.

1) ortac = tovarăş.
2) zoitat = uitat.

Tăvăleşts'e-ts'e pră jos.
Şi spunându-i calu-aşa
Intr'o groapă-l prăvălia
Şi ortacu duhu-ş' da
Calu 'n lumi-atunci pleca
Zăluind şi nechezând
După stăpân alergând
Pră toats'e cărăril'e
In toats'e poienil'e
Cântau toats'e fets'el'e;
Nu-ie, nu-ie, Mantu nu-i
L-o puşcat ortacu lui.

(Notă: inf. Maria Zărie de 37 ani, nu ştie carte, căsătorită, din Bolvaşniţa-Severin. Cântecul, după declaraţia informatoarei, s'a făcut în popor, după ce a murit Mantu. La înmormântarea haiducului a luat şi ea parte. N'o fost spânzurat. L-o împuşcat un tovarăş al lui, cumpărat de duşmani).

Procesul motivului lui Mantu ne stă dovadă. L'am înfăţişat sumar, aşa cum ne îngădue şi spaţiul, pentru a dovedi, cum un răsvrătit împotriva împrejurărilor sociale, un aşa zis *haiduc*, devine simpatizat de popor, care-l ridică mai presus de fiinţele naturale. In ultimii ani ai deceniului trecut *Pătru Mantu* imitând pe vestiţii haiduci de altă dată ai Banatului, a scormonit imaginaţia poporului şi cel puţin în acest ţinut, a prilejuit o revenire la baladă.

DUMITRU IMBRESCU

RECENZII

Monografia Liceului „Gh. Lazăr" din Bucureşti 1860-1935. Cu prilejul împlinirii a 75 de ani dela înfiinţarea lui. (Bucureşti 1935; 769 pg.).

„Liceul Lazăr", una dintre cele mai vechi şi mai serioase instituţii şcolare dela noi, a publicat sub îngrijirea d-lui I. Zamfirescu şi cu colaborarea profesorilor şi elevilor săi, dintre care atâţia sunt figuri însemnate ale vieţii sociale şi culturale româneşti, o monografie, în care se înfăţişează pe larg şi cu mult material documentar, activitatea sa de 75 de ani. Directorul liceului, Dl. Mihail Stoicescu, unul dintre cei mai distinşi profesori pe care îi are ţara, merită să fie felicitat pentru această iniţiativă.

Dar nu numai prilejul acesta rar în viaţa unei instituţii şcolare româneşti şi putinţa de a prezenta un bilanţ atât de rodnic, ne face să ne ocupăm de monografia aceasta, ci şi felul cum este alcătuită. Ea poate servi de model altor şcoli, care vor voi să-şi publice şi ele monografiile.

Directorul şcolii, Dl. Mihail Stoicescu, arată semnificaţia acestei sărbătoriri. Câteva rânduri sunt închinate, precum se cuvine, lui Gh. Lazăr. Dl. I. Zamfirescu semnează un studiu cuprinzător intitulat: „Contribuţii documentare şi interpretative pentru istoricul Liceului Gh. Lazăr". Urmează „Câteva date şi interpretări statistice". Aflăm de aici că „dela înfiinţarea lui şi până acum, numărul elevilor înscrişi la Liceul Gh. Lazăr este de 36795". Din aceştia: 28279 promovaţi (76,86%), 5179 repetenţi (14,07%), 3336 retraşi (9,07%). Repartizaţi după profesiunea părinţilor, elevii au provenit din următoarele categorii: agricultori 2526 (6,86%), comercianţi 7587 (20,63%), industriaşi 344 (0,93%), meseriaşi 2766 (7,52%), funcţionari publici 12665 (34,42%), proprietari urbani 2111 (5,74%), profesiuni libere 4776 (2,98%), diverse 4020 (10,92%). Structura populaţiei şcolare după naţionalitatea elevilor: Români 30496 (82,88%), Evrei 5413 (14,71%). Armeni 30, Bulgari 39, Greci 147, Unguri 129, Francezi 49, Germani 304, diverse 188. Structura populaţiei şcolare, după confesiunea elevilor: ortodocşi 30769, mozaici 5413, catolici 577, protestanţi 36. Lucrarea cuprinde apoi: lista profesorilor dela înfiinţarea şcolii până acum, câteva pagini închinate foştilor elevi morţi în războiul pentru întregirea neamului; interesante „amintiri, evocări, figuri, curente, momente" scrise de foştii elevi ai liceului (D-nii Mircea Djuvara, Dr. C. Bacaloglu; Mihail şi Virgil Mora, Tudor Vianu etc.), activitatea comitetelor şcolare, aspecte din viaţa de azi a şcolii, personalul actual al liceului şi câte un rezumat în limba franceză, germană şi engleză.

In chipul acesta Monografia Liceului Gh. Lazăr este mai mult decât o simplă publicaţie cerută de o sărbătorire ocazională, ea este, independent de aceasta, o contribuţie deosebit de preţioasă la istoria şcolii şi a culturii româneşti.

Traian Herseni

DOUĂ MONOGRAFII DE JUDEȚ

E bine că apar din ce în ce mai mulți cercetători ai realităților sociale dela noi, căci chiar dacă ei nu izbutesc, din lipsa unei pregătiri științifice de specialitate, să dea la iveală întotdeauna lucrări desăvârșite, ajung încetul cu încetul să strângă un material prețios, cu privire la toate colțurile țării, și să ajute pe calea aceasta și operele de sinteză și generalizare științifică. Totuși, ca materialul acesta să poată fi întrebuințat și cu ușurință și cu folos, ar trebui să fie cules cel puțin după un plan de lucru unitar, în spiritul aceleiași metode.

Altfel se întâmplă că, deși consulți lucrări născute din preocupări asemănătoare, să nu găsești totuși nici o legătură mai adâncă între ele și să ți se zădărnicească ori ce încercare de comparație și deci de folosință științifică. Faptul acesta e învederat cu prisosință de cele două monografii de județ, una românească: *„Monografia social-economică a Județului Teleorman"* de *Christache Gh. Milian*, (Turnu-Măgurele, 1935 — 152 pag.) și alta ungurească: *Csikvármegye Monografiája (Monografia Județului Ciuc)* de *Ferencz Béla* (Miercurea-Ciuc 1935 — 88 pag.), pe care vrem să le înfățișăm. Ca material, nici una din lucrările acestea nu este lipsită de însemnătate. Cititorul poate afla multe lucruri despre două județe din România, pe care poate nu le-ar găsi în nici o altă lucrare. Din acest punct de vedere, al unui interes restrâns, cum este desigur cunoașterea unei realități sociale concrete de dragul cunoașterii sau a realității înseși, amândouă monografiile amintite pot fi considerate ca prețioase. Dar pentru scopurile științifice, trebue să o spunem deschis, numai monografia alcătuită de d-l Milian prezintă o valoare oarecare. Nu ne miră că ea a fost cinstită cu o prefață de d-l N. Iorga și de un premiu al Academiei Române, pe temeiul unui raport alcătuit de d-l Simion Mehedinți. Cartea aceasta, fără să realizeze o concepție monografică integrală, cum este de pildă, a Institutului Social Român, este totuși o lucrare bună, care poate fi citită cu folos și de oamenii de știință. Deosebirea aceasta de valoare între monografia Teleormanului și monografia Ciucului nu-și are originea atât în deosebirea de hărnicie și priceperea autorilor, căci în privința aceasta nici d-lui Ferencz n'am avea să-i imputăm prea multe, cât mai ales în metodele de lucru întrebuințate. D-l Milian și-a propus să alcătuiască o monografie a județului în totalitatea lui și s'a străduit să strângă și să înfățișeze date valabile pentru întreagă această realitate, încât cititorul se alege la sfârșit cu o imagine unitară și precisă a lucrurilor. Și-a fixat apoi în chip hotărît punctul de vedere; s'a mărginit la cel social-economic, pe care îl stăpânește printr'o îndelungată experiență.

In schimb a căutat să fie cât mai complet în această privință. D-l Ferencz a procedat tocmai dimpotrivă. D-sa nu și-a impus nici o limită, nici în timp (monografia poartă subtitlul: „din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre") și nici ca aspect (cercetarea vrea să fie absolut completă) deși se simte o preferință pentru istorie. Din pricina aceasta izbutește să dea foarte puține date. Dar ce e mai ciudat, d-l Ferencz nu tratează decât în foarte puține pagini, abia șapte, despre Ciuc în genere, la care putem adăuga 3 pagini despre istoria județului și 3 despre numele lui. Incolo d-sa înșiră târgurile și satele din Ciuc, anume 65, închinând fiecăruia câte o jumătate de pagină sau câte o pagină, rar mai mult. Astfel aflăm despre fiecare din ele câteva date cu totul sumare, care nici cel puțin nu privesc mereu aceleași lucruri, după cum a putut să le strângă, cu totul la întâmplare, autorul. Se repetă: numele familiilor străvechi, numărul școlilor, al bisericilor, al învățătorilor și al preoților și încă vre-o câteva date asemănătoare. Rezultatul e că la sfârșitul cărții cititorul află câte ceva, prea puțin, despre fiecare comună în parte, dar nu află nimic sau aproape nimic despre județul propriu zis, cum ar fi avut dreptul să se aștepte. Datele de ansamblu care fac valoarea cărții d-lui Milian, aici lipsesc aproape complet. Monografia d-lui Férencz, împotriva titlului care ne amăgește, nu este o cercetare a unui județ ca unitate de viață socială, ci o colecție de mici monografii sătești, ceea ce este cu totul altceva. Ca să repetăm o vorbă de duh, d-sa „n'a văzut pădurea din pricina copacilor". Și-atunci se înțelege de ce spuneam că există monografii în aparență cu același subiect, care în realitate nu merg și nu pot fi folosite împreună. Intre cele două procedeuri amintite noi preferăm pe al d-lui Milian. Dar credem că ar fi și mai bine, dacă s'ar adopta de către toți cercetătorii monografiei aceleași planuri, aceeași metodă și aceeași tehnică de lucru. S'ar ajunge la rezultate într'adevăr de valoare pentru știință. Nu există nici cel puțin scuza că asemenea planuri, metode și tehnici

nu există. Institutul Social Român le-a adus de mult la cunoştinţa cititorilor în lucrări speciale, ivite dintr'o experienţă ştiinţifică îndelungată, colectivă şi riguros verificată. *Traian Herseni*

VALER LITERAT: Biserici din Ţara Oltului şi „de pe Ardeal" zugravite de o familie de pictori (Cluj, 1935. 54 pg.).

Apariţia din ce în ce mai frecventă a lucrărilor de mare migală, de trudnică iscodire a faptelor concrete, în toate amănuntele lor, este un semn îmbucurător pentru ţara noastră. Inseamnă că perioada generalizărilor pripite, a impresiilor de suprafaţă şi a lucrărilor de inspiraţie pur cărturărească, e pe isprăvite. Ne apropiem desigur de mai multă maturitate ştiinţifica. Ies la iveală de pretutindeni contribuţii de amănunt privitoare la viaţa noastră etnică, obiceiuri, cântece, zugravi de biserici, meşteşugari de artă, alcătuiri sociale şi la atâtea altele, de toate felurile. Printre acestea trebue să însemnăm şi lucrarea D-lui Valer Literat, publicată mai întâi în Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice (Secţia pentru Transilvania, Vol. IV).

D-l Valer Literat a cercetat cu râvnă şi cu pricepere câteva biserici din Ţara Oltului şi „de pe Ardeal" (malul drept al Oltului), statornicind urmele de artă lasate de mai multe generaţii de zugravi, toţi din aceeaşi familie, Grecu din Sasăuş. A cercetat astfel cu deamanuntul zugrăveala bisericilor ortodoxe din Arpaşul de sus, Arpaşul de jos, Colun, Sărata, Voivodenii mici şi a celei din Săsăuş, satul zugravilor. Descrierea picturilor şi cele câteva reproduceri fotografice dovedesc cu prisosinţă că lucrarea aceasta îşi merită osteneala. Dl. Literat a căutat să afle ştiri despre zugravii aceştia şi de la urmaşii lor, încă în viaţă. D-sa ştie apoi ca există şi alte biserici zugrăvite de aceiaşi meşteri, pe care desigur că n'ar fi fost rău să le cerceteze, ca să nu lase nici o lipsă, dar n'a izbutit sa le vadă şi nici cel puţin să le determine pe toate. Munca începută nu-şi pierde prin aceasta rostul, numai că ea va trebui dusă odată până la capăt, de Dl. Literat sau de un altul. Contribuţia de acum fixează câteva nume, câteva date şi câteva zugrăveli bisericeşti, care merită să fie completate cu vremea,

Dintre zugravii în discuţie, se cunosc Ioan şi Alexandru Grecu (pela 1806), Neculae Grecu (pela 1804 — 1815) şi fiul său „Neculae alui Neculae Grecu" (pela 1810), Gheorghe Grecu (pela 1820) şi în sfârşit Vasile Grecu (pela 1871), care a învaţat meşteşugul dela tatăl său. Gradul de rudenie şi perioada exactă a activitaţii lor sunt greu de stabilit, dar datele culese fac cu putinţă presupuneri destul de întemeiate.

Nu ne rămâne decât dorinţa ca Dl. Literat să continue munca începută şi să dea la iveală şi alte lucrări în legătură cu preocupările D-sale.

Traian Herseni

UN MONOGRAFIST AL ŢINUTURILOR SĂCUEŞTI. — D-l Dr. Vasile Stroescu, harnicul preşedinte al Căminului Cultural „Marele Voevod Mihai" din Covasna, jùdeţul Trei Scaune, are o foarte frumoasă pasiune, monografistă prin excelenţă: aceia de a cerceta ştiinţific partea de ţară în care trăeşte, în scopul unei lupte de ridicare naţională.

Sub forma unor foiletoane publicate în diverse ziare, Domnia sa publică, pe rând, câteva din rezultatele la care ajùnge. Astfel în Naţiunea Română, Cluj Anul IX, 1 Noembrie 1935, găsim un articol „Reromânizarea secuimii: cazul comunei Dobolii de Sus din jùdeţul Trei Scaune". In aceiaşi Revistă, Anul IX din 26 Noembrie, „Comuna Tamaşfalău". Intr'o broşură, nedatată, formând un extras din aceiaş ziar, Naţiunea Română, avem „Monografia comunei Peteni, judeţul Trei Scaune". O altă broşură, aceiaşi ediţie, tratează despre „Monografia comunei Surcea, judeţul Trei Scaune".

Iar în ziarul „Neamul nostru", foaie săptămânală a Românilor din ţinutul secuizat, pentru propagandă naţională, cultură, ştiinţă şi artă", avem la rând trei foiletoane, în numerile din 1, 12 şi 19 Ianuarie 1936, cuprinzând date cu privire la Monografia comunei Pava.

Fiecare din aceste foiletoane cuprinde date într'adevăr interesante, cu atât mai mult cu cât ele se referă la un ţinut a cărui situaţie deosebită pentru interesele noastre naţionale nu scapă nimănui. Adaogăm la activitatea D-lui Dr. Stroescu şi un ghid al Covasnei.

Dorim d-lui Dr. V. Stroescu să-şi găsească mai mulţi tovarăşi de lucru, sprijin şi ajutor din partea cui trebuie, astfel ca toţi intelectualii din acel ţinut să contribuie la alcătuirea unei monografii a regiunii întregi, complete, deplin lămuritoare şi deci de mare eficacitate pentru acţiunea noastră naţională în Săcuime.

H. H. Stahl

MONOGRAFIA COM. BĂLĂNEŞTI JUD. OLT.

D-l Pavel Vitănescu ne trimite un manuscris alcătuit din 5 caete cuprinzând o monografie a Comunei Bălăneşti din Judeţul Olt.

Foarte îndreptățite gasim cuvintele pe care D-sa le spune în prefața lucrarii: „Comuna Bălăneşti nefiind o comună de moşneni, cu acte şi documente, tradiții, nici aşezată în vre-o localitate istorică şi nici cu vreun fel de importanță deosebită, aveam credința că monografia ei nu prezintă interes. De aceia cu greu m'am apucat de lucru, cu toate că aveam ceva material adunat în acest scop, încă dinainte de război.

Lucrând însă, m'am convins că mă înşelam cu totul, căci, cu ocazia aceasta am aflat lucruri foarte interesante, cari nu-mi puteau trece prin minte că ar exista şi am cunoscut cu adevărat comuna în care trăesc. De aceia îndemn cu toată stăruința pe toți colegii învățători, precum şi pe toți intelectualii satelor, să facă monografia comunei lor, asigurându-i că, oricât de neînsemnată ar fi comuna, vor afla lucruri interesante, unele nebănuite chiar, şi că, dacă nu vor putea face cine ştie ce operă, vor face neapărat un mare serviciu comunei şi vor avea un îndreptar în activitatea lor pentru ridicarea sătenilor."

Intr'adevăr, lucrarea d-lui Vitănescu este o dovadă vie a folosului oricărei monografii. Organizată sistematic, conform metodei d-lui Profesor D. Gusti, sunt nenumărate lucrurile de preț pe care le cuprinde această monografie.

Vom cauta a publica, măcar un fragment, într'unul din numerele viitoare ale Revistei de Sociologie. *H. H. Stahl*

UN TEZAUR DE MATERIALE MONOGRAFICE

D-l Petru Țiucra-Pribeagul scoate la iveală o carte de o importanță deosebită: „Pietre rămase, contribuție la Monografia județului Arad" (390 pagini, Imprimeria Căilor Ferate Române, Bucureşti 1936).

Fără îndoială, Monografia Răşinarilor scoasă pe vremuri de Păcală, rămâne cea mai bună dintre monografiile publicate până acum. Totuşi şi cartea d-lui Țiucra-Pribeagul poate lua loc de cinste în rândul celor mai bune dintre ele, deşi cartea sa nu este o monografie propriu zisă, ci în prim loc o adunare de materiale diverse care ar putea fi folosite într'o viitoare monografie. Insă acest material strâns, în cea mai mare parte a sa, într'un singur sat, anume Nădlacul, aşezat la câțiva kilometri doar de frontiera de vest, este cât se poate de bogat. Lipseşte acestei cărți numai un plan de organizare, o sistemă, ca să fie desăvârşită.

Materialul, ca atare, însă este excepțional de bun. Găsim în această carte, cele mai diverse informații cu putință: o prima parte e mai mult sociologică, tratând probleme de mişcare a populației, economie etc. precum şi folklor. Totul este ilustrat cu extrem de multe fotografii, dintre care cele ale uneltelor de pildă, sunt cât se poate de folositoare. O a doua parte a cărții — şi cea mai mare — este exclusiv istorică. In general, puține pagini din aceasta carte sunt zadarnice. Cele mai multe din „pietrele rămase" pe care le-a strâns autorul, merită din partea oricărui cercetător al vieții săteşti o atenție cu totul deosebită, aşa după cum observă cu deplină dreptate d-l Profesor Iorga în prefața pe care o scrie.

Subliniem din această prefață afirmația că „numai pe baza a sute de astfel de studii se va putea face cândva măreața opera care va vădi tuturor câtă originalitate cuprinde viața satului nostru".

Iată un gând care de la început a stat la temelia întregii acțiuni monografice şi pe care cu orice prilej cercăm a-l face sa trăiască activ în sufletul şi mintea cetitorilor noştrii: numai prin munca noastră şi a tuturor, monografişti izolați din toată țara, ori strânşi laolaltă în grupări mai mici sau mai mari, vom putea alcătui Ştiința Națiunei noastre româneşti. *H. H. Stahl*

O MONOGRAFIE DIN 1903. — Primim din partea d-lui Atanasiu, ziarist, manuscrisul unei monografii alcătuite de tatăl său, învățătorul Ioan T. Atanasiu. E vorba de Monografia Comunei Hânțăşti, județul Dorohoiu, scrisă între 1883—1903; (79 pagini, format ministerial).

E de la sine înțeles că o asemenea monografie oferă un prilej interesant de a ne reaminti de întreaga muncă monografică făcută de harnicii învățători stârniți la muncă de campania de monografii începută de Ministerul de Domenii de pe vremuri. După o scurtă înflorire, mişcarea aceasta a pierit. Şi aşa cum erea, se afla încă departe de ce ar trebui să fie o adevărată mişcare monografică. Totuşi câtă muncă şi câtă bună credință nu găsim în străduințele de atunci! Măcar dacă cei tineri de azi, ar avea aceiaşi râvnă şi ar şti adăoga, sufletului rămas acelaş, priceperea în treburile monografice, pe măsura noilor învățăminte pe care ni le poate da sociologia.

Ne întrebăm: intelectualii de astăzi ai Hânțăştilor, nu cred că ar fi bine să reia monografia din 1903 şi să o ducă la un bun sfârşit? Ar avea, față de alte sate, un avantaj necontestat: acela de a găsi gata strânse date cu privire la vremurile de acum 30 şi ceva de ani.

H. H. Stahl

GEORGE SOFRONIE: *Principiul naționalităților in tratatele de pace din 1919—1920.* (Editura ziarului „Universul" 1936; 261 pg.).

In istoria transformărilor teritoriale ale statelor europene, gasim, ca principii călăuzitoare— în elaborarea tratatelor de pace — principiul echilibrului puterilor, principiul legitimității dinastice, principiul coîmpărțirilor și — cel mai nou — principiul naționalităților. Apărut timid și parțial în marile tratate din sec. XIX, principiul naționalităților ajunge să aibă un rol hotăritor în tratatele încheiate în urma războiului mondial. Faptul constitue un adevărat *moment istoric,* pe care dl. prof. George Sofronie îl analizează în cartea de față, cu un îndoit gând: o prezentare generală a problemei și o privire specială a aplicării principiului naționalităților la întregirea noastră națională, pentru a conchide la netemeinicia acțiunii revizioniste maghiare.

Cartea începe cu o cercetare istorică a principiului. Deși ca *fapt* problema naționalităților poate fi găsită cu mult timp în urmă, sub aspectul său *juridic* și sub aspectul *soluționării practice,* e nouă. Ca principiu *creator de state* n'o găsim decât în războiul mondial. Puterile aliate au afirmat că lupta lor a fost o luptă de eliberare a popoarelor, iar prin organizarea păcii trebuia să se împiedice orice împietare asupra dreptului de autodeterminare a acestora.

Conceptul de autodeterminare a popoarelor pune o mulțime de probleme asupra cărora conferința păcii a stăruit îndelung, căutând să aducă soluția cea mai dreaptă, având în vedere numai realitățile etnice și istorice, ferindu-se atât de aplicarea *absolută* și *in abstracto,* cât și de ispita de a face o pace răzbunătoare. „Niciodată, în cursul istoriei, nu a fost învingător mai generos cu învinșii decât au fost învingătorii din războiul mondial" (Take Ionescu). In primul rând, autodeterminarea implică desprinderea *voinței colective* care se poate efectua prin practica *plebiscitului.* Dl. prof. Sofronie analizează toate cazurile în care s'a recurs la plebiscit, precum și toate modalitățile în care s'a socotit că ar da cele mai exacte rezultate. Alte ori, voința colectivă fiind suficient de vie, n'a mai fost nevoie de plebiscitul propriu zis, (în aceste cazuri avem așa zisul plebiscit *de fiecare zi).* Realitățile etnice din Europa sunt de așa natură, încât aplicarea absolută a principiului naționalităților n'ar aduce decât haos. Din această cauză sarcina conferinței păcii n'a fost deloc ușoară. Principiul naționalităților a trebuit să fie corectat cu principiul *realizării unei păci durabile.* In fața complexului de factori etnici, politici, economici, spirituali, s'a căutat soluția care asigură durabilitatea păcii. Așa trebuesc înțelese *mandatul internațional* și *protecția minorităților,* pentru care s'au luat o serie de garanții constituționale sau internaționale. Interesante de relevat sunt *lacunele* problemei minorităților, toate în defavoarea statelor în cauză.

A doua temă a lucrării este analiza poziției integrității noastre naționale în fața aplicării principiului naționalităților, pe de o parte, precum și în fața acțiunii revizioniste întreprinsă mai ales de Unguri.

Integritatea noastră națională este rezultatul unui lung proces istoric, ale cărui principale momente opresc atenția autorului. Statul nostru *n'a fost creiat* de conferința păcii, ci aceasta a avut în fața ei un popor *gata unificat,* cu o voință colectivă de a trăi ca stat liber, asupra căreia nu s'a putut formula nici o îndoială. Declarațiile de unire — în plină concordanță cu principiul wilsonian al liberei determinări — ale Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei au fost *fapte împlinite* la data începerii tratativelor de pace. — Dacă avem în vedere și realitatea etnică și istorică—alături de modalitatea procedurală— se poate afirma că România constitue un exemplu clasic de aplicare a principiului naționalităților.

Urmează analiza argumentelor maghiare, grupate în argumente *de fapt* și argumente *de ordin juridic.*

Departe de a onora principiul naționalităților, cum pretind Ungurii, argumentele lor îl calcă. In contra argumentelor de fapt reținem două mărturii. Intâia este a contelui Ștefan Bethlen care afirma, în 1910, că pe pământul Transilvaniei „Românii au o superioritate numerică ce sdrobește totul". A doua este aceea a prof. Labat dela Universitatea din Georgetown, care pune în față pretenția Ungurilor de a absorbi zece milioane de nemaghiari, pentrucă două milioane de Unguri sunt răspândiți în cele trei state ale Micii Ințelegeri.

Ne pare rău că nu putem reda aici analiza argumentelor de ordin juridic pe care le aduc revizioniștii. Ele se pot grupa după cele două puncte de plecare: art. 19 al pactului Soc. Naț. și scrisoarea Millerand. Atragem în mod deosebit atenția asupra acestor analize, care ne pun în față aspectul de luptă revizionistă, folosit în deosebi, căci de realitatea etnică Ungurii au tot interesul să nu amintească.

Concluzia autorului, în acord, de altfel, cu a majorităţii cercetătorilor, este că art. 19 nu se referă la statutul teritorial. Aeesta rămâne o clauză *aplicată.* Alte interpretări ale tratatelor şi ale pactului S. N. duc de asemenea la netemeinicia susţinerilor revizioniste.

La fel sunt combătute afirmaţiile că tratatul dela Trianon ar fi inspirat din răzbunare, că a ignorat voinţa popoarelor fostei monarhii austroungare şi că ar sparge unitatea economică a Europei centrale.

Cât priveşte scrisoarea preşedintelui Millerand este destul să amintim că însuşi autorul ei precizează ulterior că modificările eventuale de care e vorba ar fi putut avea loc *numai* în timpul operaţiilor tehnice de delimitare pe teren a frontierelor. Dealtfel alte documente precizează că aceste rectificări eventuale nu se puteau depărta prea mult de linia graniţei oficial fixată. Asemeni rectificări s'au şi produs la frontiera ungaro-iugoslavă. Nu trebue să se uite că la fixarea definitivă a frontierei româno-ungare comisia respectivă *n'a întâlnit nici un caz care s'o determine să propună vreo modificare în favoarea Ungariei.*

Toate problemele amintite aici sunt desvoltate pe larg, în lumina isvoarelor. Cartea prezintă astfel o bogăţie de material care o face foarte folositoare, atât pentru orientarea generală, cât şi pentru faptul că poate oferi puncte de plecare pentru noi cercetări şi noi perspective în problematica atât de actuală a principiului naţionalităţilor.

Dumitru Dogaru

ÎNSEMNĂRI

Activitatea monografică a Institutului Social Banat-Crişana. Vara aceasta, dela 14 August la 5 Septemvrie, Institutul Social Banat-Crişana, cu sediul la Timişoara, a întocmit cu o echipă puternică şi bine pregătită, monografia comunei Pojejena de jos, din j. Caraş. O parte din rezultatele acestor cercetări vor apare şi în revista noastră, pe măsura ce vor fi prelucrate, totuşi ţinem să comunicăm cititorilor cel puţin numele celor care au participat la campania aceasta monografică şi problemele care au fost urmărite.

S'au studiat starea sanitară, manifestările spirituale, economice juridice şi administrativ-politice ale satului. Aceste cercetări au fost precedate de o anchetă statistică, întreprinsă de o echipă compusă de Dl. Avocat I. Negru şi ajutoarele sale D-rele studente M. Sora şi P. Murgu. Echipa monografică propriu zisă a lucrat sub conducerea d-lui Dr. Grofşorean, despre care am mai avut prilejul să spunem lucruri bune, fiind o personalitate culturală însemnată a Banatului. Echipa aceasta a fost încadrată în mai multe secţii. Secţia culturală, condusă de d-l Dr. I. Miloaia, directorul Muzeului Bănăţean din Timişoara, a cercetat biserica (preoţii M. Sora, I. Orăviţan, G. Cotoşman, G. Sepeţan şi parohul local Vasile Blaj); şcoala (Dl. înv. M. Bucătură şi înv. local A. Cojocaru); arheologia şi istoria (D-nii Dr. I. Miloaia şi prof. Ilie Ghenadie); folclorul (Dl. Gh. Atanasiu); folclorul religios şi astronomia populară. Secţia economică a studiat: gospodăriile ţărăneşti (D-nii N. Dochiţa, înv. V. Andrei şi D. Ionescu); proprietatea; cheltuelile etc. Munca, odihna în gospodărie şi igiena personală au fost cercetate de D-nele Percea şi şi Dr. Secoşan. S'au organizat şi lucrări practice în legătură cu gospodăria ţărănească (bucătărie, curăţenie, sfaturi, etc.), de către D-şoara S. Chişoazan, maestră de gospodărie. Tot aici s'au urmărit cooperaţia şi regimul pescăriilor de către D-nii jud. I. Jivan, Dr. A. Grozescu şi Grigorie Ion. Secţia social-politică, sub conducerea D-lui A. Brudariu şi compusă din D-nii Dr. C. Grofşorean, Dr. I. Jivan şi Dr. A. Grozescu (toţi jurişti), a cercetat legislatura şi obiceiurile, sistemul de proprietate şi transmiterea ei, căsătoria, relaţiile familiale, etc. Secţia juridică, formată din aceeaşi membri ca şi cea social-politică, ajutaţi de D-nii avocaţi I. Negru şi I. Ţenchea, pe lângă cercetări, a dat şi consultaţii juridice. Secţia medico-socială, compusă din D-nii medici Dr. Iosif Nemoianu, Dr. I. Pruneş, Dr. I, Muţiu, având ca asistente pe D-na Dr. I. Pruneş, D-ra V. Andrei şi D-şoarele L. Pop. L. Horea şi R. Topan, instructoare la Centrul pentru ocrotirea copiilor din Timişoara, a studiat starea sanitară a copiilor şi a dat consultaţii medicale. In aceeaşi secţie a lucrat o echipă de chirurgie şi ginecologie (Dl

Dr. N. Secoşan, asistat de D-na Dr. N. Secoşan şi de Dl. G. Grofşorean, student în medicina; o echipă pentru bolile venerice (Dl. Dr. Maior, ajutat de D-nii Drd. T. David, inv. Maxim şi Const. Drăgan, student; o echipă stomatologica (Dl. Dr. Nerva Drăgan, ajutat de Dl. şi D-na Cnap); o echipă de medicină veterinară (D-nii Dr. D. Radu şi Dr. I. Tinca, ajutaţi de D-na Dr. D. Radu; un echipier pentru alimentaţie (D-ra Olga Tuzenco); o echipă pentru igiena casei (D-l Gh. Atanasiu şi D-ra V. Andrei). Gospodăria şi contabilitatea echipei monografice a revenit D-lui G. Ionescu, contabilul Şc. Politehnice din Timişoara.

Echipa monografica dela Pojejena a mai întreprins şi o vie acţiune culturală: şezători, conferinţe, daruri de cărţi şi tablouri, premii, troiţe, o expoziţie etnografică şi lucrări publice.

(După raportul Institutului Social Banat-Crişana).

•

Comunicările Institutului Social Român din Basarabia. I. S. R. din Basarabia, de sub preşedinţia D-lui Pan. Halippa, a organizat un ciclu de comunicări, urmate de discuţii în cadrul şedinţelor sale, ca rezultat al cercetărilor monografice întreprinse la Nişcani (jud. Lăpuşna). Iată lista comunicărilor: la 23. X. 1936, T. Al. Ştirbu: Manifestări economice la Nişcani; 30. X, P. Ştefănucă: Biblioteci ţărăneşti, D. Barbu: Probleme şcolare la Nişcani, Iurceni 'şi Stolniceni; 6. XI„ P. Guja şi N. Lipcan: Cadrul cosmologic la Nişcani; 13. XI., Gh. Macadonschi: 1. Manifestări juridice şi politico-administrative, 2. Categorii sociale la Nişcani; 20. XI. Al. Arvat: Plante medicinale şi plante ornamentale, M. Jeniştea: Fauna şi flora (Vopsitul cu buruieni); 27. XI. Pr. Paul Mihailovici: Istoricul satului Nişcani, S. Roşca: Manifestări religioase la Nişcani; 4. XII., S. Bogoş: Nişcanii şi Iurcenii în lumina datelor statistice, I. Tonev: Organizarea zootehnică a Nişcanilor; 11. XII., Dr. V. Moroşan: Geologia satului Nişcani, N. Gustiuc: Agrogeologia Nişcanilor; 18. XII. 1936, I. Stoian: Literatura populară, I. Antonovici: Ornamentarea interioarelor, Troiţele, V. Adiasevici: Arta covoarelor.

•

Cercul Studenţilor în Sociologie de sub conducerea D-lui Traian Herseni, şi-a reluat activitatea, printr'o şedinţă de deschidere, în ziua de 20 Noemvrie a. c. Programul pentru anul 1936—1937 îşi propune să duca până la capăt lucrările începute anul trecut. Cercul va ţine şedinţe tot la două săptămâni, Miercurea dela 10—12 dim. în Sala Seminarului de Sociologie, în care se vor discuta în continuare curentele sociologice contemporane. Anume: curentul psihologist, relaţionist, naturalist (geografic şi biologic), istoric, sociologist, universalist, noologist şi fenomenologic. Se vor întocmi în acelaşi timp referate despre revistele sociologice recente şi despre cărţile mai de seama care apar. După terminarea ciclului de comunicări în curs, se vor discuta orientarile politice ale vremii noastre. Se continuă deasemenea întocmirea fişierului central al tuturor publicaţiilor de sociologie (cărţi şi reviste) aflatoare în bibliotecile din Bucureşti.

•

Activitatea „Frăţiei Ortodoxe Române" din Arhiepiscopia Sibiului pe anul 1935—36. A apărut sub titlul acesta „raportul prezentat adunării generale, ţinută la Braşov în ziua de 27 Septemvrie 1936" de către Ioan Sandu, preşedinte şi Dr. Lucian Bologa, secretar general—şi un extras din Statutele asociaţiei mirenilor „Frăţia Ortodoxă Română". Secţia sibiană a depus o activitate deosebit de merituoasă pe tărâm religios, moral şi cultural.

Comitetul central a publicat Revista Viaţa Ilustrată, a organizat plebiscitul contra Concordatului şi Acordului cu Roma şi pentru repatrierea Fundaţiunii Gojdu, a organizat conferinţe religios-morale cu caracter ortodox, a organizat despărţămintele, a dat premii şcolare, a alcătuit un „Proect de Regulament pentru organizarea şi funcţionarea Despărţămintelor etc. Despărţămintele din tot cuprinsul Arhiepiscopiei s'au distins deasemenea printr'o vie activitate.